

BIG BAZAAR
Grocery, Sweets & Catering
*Fresh Vegetables Every Thursday
*Book your catering now.
Baljinder S. Ben
Ph: 317-640-2400
Like our Facebook page:
BigBazaarIndianGrocery
5425 E. Thompson Rd., Indianapolis IN 46237

Mela
INDIAN RESTAURANT • PUB
ਮੇਲਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦਾ ਖਾਣਾ ਇਕ ਵਾਰ ਖਾਓਗੇ, ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਓਗੇ
Baljinder S. Ben
Ph: 317-869-2400

22KT GOLD ANTIQUE JEWELRY
Regal Jewels
773-262-4377 BUY OR ORDER ONLINE 773-517-8574
www.RegalJewels.com

Buying/Selling in Michigan
All types of Residential & Commercial properties. Gas Stations, Liquor Stores, Hotels, Plazas, Truck Terminals etc.
Raj S. Shergill
Broker
5820 N Canton Center Rd, Suite 145
734-751-4455 (Cell)
Rajshergill@yahoo.com
CANTON REALTY

Twenty-Fifth Year of Publication ਮਿਡਵੈਸਟ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢
ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ
Email: punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼
Punjab Times, Vol 25, Issue 44; November 2, 2024 20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074 Ph: 847-359-0746, Fax: 847-705-9388

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਹੁਣ ਸਿਆਸੀ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ?

ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ ਬਣੇਗਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ ਲਈ 13 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣਾਂ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤਰੀ ਤੇ ਪੰਥਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸਿਆਸੀ ਹਲਕਿਆਂ 'ਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਚੇ ਛਿੜ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਛੱਡਣ ਪਿੱਛੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਰਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਚੋਣ ਨਾ ਲੜਨ ਦੀ ਰੋਕ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਉੱਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਉੱਤੇ।

ਕੇ ਬਸਪਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਚਾਰ ਸੀਟਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮੈਦਾਨ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਵਰਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਕਿਸ ਪਾਲੇ ਬੈਠਣਗੇ, ਇਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭੇਤ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੱਸ ਦਈਏ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਮੌਕਾ ਸਾਂਭਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਵਾਰ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਚਾਰੇ

ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਕੀਤਾ ਫੈਸਲਾ?
ਪਟਿਆਲਾ: ਅਕਾਲੀ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਚੰਦਮਾਜਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਉੱਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੇ ਚੌਥੇਵਾਲ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਸੰਭਾਵੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਰਵੀਕਰਨ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ ਤੇ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਠੰਡਲ ਸਿੰਘੇ ਹੀ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਤੀਜੇ ਹਲਕੇ ਗਿੱਦੜਬਾਹਾ ਵਿਚ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਪਿੱਛੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਚਿਹਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਮਾਹਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਇਹ **(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 4 'ਤੇ)**

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੋਏ ਜਨਰਲ ਇਜਲਾਸ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਦਿਆਂ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਪੁੱਜਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਰਲੀਕਰਨ ਲਈ 11 ਮੈਂਬਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕੰਗਨਾ ਰਣੌਤ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਐਮਰਜੈਂਸੀ' ਉੱਤੇ ਰੋਕ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਏ ਜਾਣ

ਕਾਰਨ ਉਥੇ ਵਸਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਕੇ ਸੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਜ਼ਰੀਏ ਹੋ ਰਹੇ ਹਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੁੰਦੇ **(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 4 'ਤੇ)**

ਘਰ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਖਰੀਦ ਲਈ ਅੱਜ ਹੀ ਕਾਲ ਕਰੋ
Buying or Selling Home?
Contact **PRADEEP SINGH**
COLDWELL BANKER REALTY
SCAN TO BEGIN YOUR HOME SEARCH
847-322-5832
ishowhomes@yahoo.com
1501 E Woodfield Rd Ste 113E, Schaumburg 60173

India Palace Restaurant And Banquet Hall
Best Price Wholesale
Ph: 630-400-0996
Lakhvir S. Johal
Ph: 317-709-7800
Restaurant-Fine Indian Cuisine
(Ph: 317-298-0773)
Banquet Hall Available Up to 550 People
Amber Carmel Ph: 317-580-0828
Amber Indianapolis Ph: 317-578-4400
Royal, Indianapolis, 317-893-2633
Desi Bazar Grocery Store
Restaurant, Ph: 317-888-2040
Desi Bazar Indianapolis,
Ph: 317-709-7800

Singh Auto Group
3983 ST RD 38E
Lafayette, IN 47905
Ph: 765-607-1300
www.singhautosgroup.com
University Motors
3312 Klondike Rd, West Lafayette, IN 47906
Ph: 765-497-1100
www.universitymotors1.com
Serving Indian American community over 30 years in Midwest for their auto needs.
ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਡੀ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ:
Jaspal S. Ghotra: 765-337-5151

RESTAURANT SUPPLY WHOLESALER
ਉੱਚ ਕੁਆਲਿਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡਿਆਂ, ਪਤੀਲੇ, ਕੁੱਕਵੇਅਰ, ਸਰਵਵੇਅਰ, ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਜੂਸਰ, ਐਸਪਰੈਸੋ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਅਤੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਲਈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:
Prag International RAVI KAPOOR CEO
1125 Howard Street, Elk Grove Village, IL 60007
Ph: 847-979-5970, 847-979-5990, 847-228-0150, pragint@aol.com

Regal Jewels
773-262-4377 www.RegalJewels.com
LITTLE INDIA CHICAGO
2625 W. Devon Ave. Chicago, IL 60659
www.RegalJewels.com
PH: 773-262-4377 WA: 773-517-0574

ੴ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

{ ਧਨ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ }

ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਬੰਮ ਦਰਵੇਸ਼, ਅਗੰਮੀ ਜੋਤ, ਗੁੱਥੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾਮਾ ਸਾਦਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਤੇ ਗੁਰਮੁੱਖ ਰੂਹ ਵਾਲੇ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਤਿਆਗ ਦੀ ਮੂਰਤ, ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਪੁਰਖ, ਤੀਖਣ ਬੁਧੀ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ, ਮਹਾਂ ਤੱਪਸਵੀ, ਸਿਦਕ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲੇ, ਉੱਤਮ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ, ਅਪਾਰ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ। ਉਮਰ 125 ਸਾਲ ਤੋਂ 113 ਸਾਲ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ। (1506-1631)

ਬਚਪਨ: ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਗਾ ਰੰਧਾਵਾ, ਮਾਤਾ ਗੋਰਾਂ ਰੰਧਾਵਾ, ਜਨਮ ਕੰਥੂਨਗਲ, ਜਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਸੁਪਤਨੀ ਮਿਰੇਆ, ਪੁਤਰ: ਭਾਈ ਸਧਾਰੀ, ਭਿਖਾਰੀ, ਮਹਿਮੂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਜੀ। ਤਕਰੀਬਨ ਇੱਕ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਰਤ ਕਰੇ, ਨਾਮ ਜਪੇ, ਵੰਡ ਛੁੱਕੇ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਰਵਾਇਆ।

* ਸੰਨ 1518 ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਕਿਨਾਰੇ, ਰਾਮਦਾਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਚਾਰਗਾਹ ਤੇ ਮੱਝਾਂ ਚਾਰਦੇ ਹੋਏ 12 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਤਕਰੀਬਨ ਇੱਕ ਸਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਨਿਭਾਈ।

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ ਉਪਲੱਭੀਆਂ:

- * ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਅੱਠ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ (ਪਹਿਲੀਆਂ ਛੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰ ਰਾਏ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ)।
- * ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਣ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਲਕ ਲਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਤੱਕ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਹੁਣਾ ਨਿਭਾਈ।
- * ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਪੰਜ ਸਰੋਵਰ ਸੰਤੋਖ ਸਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰ, ਰਾਮ ਸਰ, ਬਾਬੇਕ ਸਰ, ਕੌਲ ਸਰ, ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਟੱਕ ਲਾ ਖੁਦ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਰਵਾਈ।
- * ਛੇਵੇਂ ਅਤੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿੱਦਿਆ ਗੁਰੂ ਦੀ ਜਿਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਈ।
- * ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਖੇ 1518 ਤੋਂ 1539 ਤੱਕ 21 ਸਾਲ ਕਿਰਤ ਕਰੇ, ਨਾਮ ਜਪੇ, ਵੰਡ ਛੁੱਕੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ।
- * ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਪਾਵਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਲੈ, ਖੇਤਾਂ ਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ, ਖੁਹ ਵਾਹੁਣਾ ਪਾਣੀ ਲਾਉਣਾ, ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਵਰਤਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪਹਿਲੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ।
- * "ਤੇਥੋਂ ਉਹਲੇ ਨਾ ਹੋਸਾਂ" ॥ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਅਸੀਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।
- * ਦੂਜੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ 1539 ਤੋਂ 1552 ਤੱਕ 13 ਸਾਲ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਉਪਰੰਤ ਨਿਆਣਿਆ -ਸਿਆਣਿਆ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ-ਲਖਵਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।
- * ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ ਅਰਥਾਤ ਬਾਈ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨਿਭਾਈ।
- * ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਅਤੇ ਵਾਪਿਸ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਲਿਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ।
- * ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ 1574 ਤੋਂ 1581 ਤੱਕ 7 ਸਾਲ ਸੇਵਾ- ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ।
- * " ਆਪ ਜੈਸਾ ਪਰਮ ਸੰਤ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਿਲਣਾ ਕੰਠਣ ਹੈ " ॥ (ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ)
- * ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਰਤਾਜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ 1581 ਤੋਂ 1606 ਤੱਕ 25 ਸਾਲ ਤੱਕ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ।
- * ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰ ਸਰੋਵਰ ਅਤੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਾਰ-ਸੇਵਾ ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਦਾ ਮਾਣ ਮਿਲਿਆ।
- * ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਵਾ ਆਪ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤਰਨਤਾਰਨ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਟੱਪ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਖੁਦ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਰਵਾਈ।

- * ਬੀੜ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ (ਭੁਬਾਲ) ਵਿਖੇ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾਂ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਸਾਦਾ ਛੱਕ ਕੇ ਮਹਾਬਲੀ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਦਿੱਤਾ।
- * ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸਚੁ ਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਨੀਹ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਸਚੁ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਵਾਈ।
- * ਸਚੁ ਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਮੁੱਖ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਣ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਪਰਾਪਿਤ ਹੋਇਆ।
- * ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦੀ ਹੌਸਲਾ ਅਫ਼ਜਾਈ ਕੀਤੀ।
- * ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਵਲੋਂ ਗੁਰਿਆਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਪਿਰਥੀ ਚੰਦ ਨਾਲ ਹੋਏ ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਣ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਕਾ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਸਫਲਤਾ ਪਰਾਪਿਤ ਹੋਏ।
- * ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਲਮ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਲਹੌਰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤਿਲਕ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਨਿਭਾਈਆਂ।
- * ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਨ 1406 ਤੋਂ 1631 ਤਕ 25 ਸਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਪਾ ਜੰਗਾਂ ਯੁਦਾਂ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ।
- * ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਅੱਖਰੀ ਤੇ ਸਾਸ਼ਤਰ ਵਿਦਿਆ, ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ, ਤੀਰ ਅੰਦਾਜ਼ੀ, ਨੇਜਾ ਬਾਜੀ, ਗੱਤਕ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਵਾਰ ਨੂੰ ਨਿਕਾਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ।
- * ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਪਹਿਲੀ ਇੰਟ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।
- * "ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੇ ਇਹੋ ਹੀ ਹਨ" ॥ (ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ)
- * ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਬੰਦੀ ਸਮੇਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਗੁਰਮਿਤ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਦੀਆਂ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਰਾਪਿਤ ਹੋਈਆਂ।
- * ਬਾਬਾ ਜੀ 103 ਸਾਲਾ ਦੀ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਗਵਾਲੀਅਰ ਤੱਕ ਕਰੀਬ 500 ਮੀਲ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਲੈ ਤਹਿ ਕਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਕਰਵਾ, ਸ਼ਬਦ ਚੌਕੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕਿਲੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਵਾਸਤੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕੀਤੀਆਂ।
- * ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਦੀਪ ਮਾਲਾ ਕਰਵਾਈ।
- * ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸ਼ਬਦ ਚੌਕੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ।
- * ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਸੁਣੀ। ਸਵੇਰੇ ਆਪ ਹੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ, ਵਸਤਰ ਬਦਲੇ ਅਤੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ।
- * ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸਮਾਂ ਆਪ ਸਭਾਲਿਆ ਅਤੇ ਅਰਥੀ ਨੂੰ ਮੋਚਾ ਦੇਣ ਉਪਰੰਤ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਭ ਰਸਮਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੁਦ ਨਿਭਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨਿਭਾਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਭਾਨਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸਤਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।
- * ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅੱਖਾਂ ਨਮ ਹੋਈਆਂ।
- * ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਕਦਮਾਂ ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਹਾਇਕ ਹਵਾਲਾ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ।

1. ਜੀਵਨ- ਗਾਥਾ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ। ਲੇਖਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਗੰਡੀਵਿੰਡ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ: ਅਕਤੂਬਰ 2005, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ: ਗੁਰਮਤਿ ਪੁਸਤਕ ਭੰਡਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
2. ਜਨਮਸਾਖੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ। ਲੇਖਕ ਗਿਆਨੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਗੰਡੀਵਿੰਡ, ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਅਪ੍ਰੈਲ 2015, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ: ਭਾਈ ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
3. ਸੰਖੇਪ ਇਤਿਹਾਸ ਗੁ: ਬੀੜ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ, ਲੇਖਕ: ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਗੰਡੀਵਿੰਡ (ਕਥਾਵਾਚਕ)। 2019 ਵਿਚ, ਛਾਪਣ ਵਾਲੇ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਸਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਚੰਨਵਾਰ ਸਹਿਤ

ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਔਲਖ (ਸ਼ਿਕਾਰੋ, ਅਮਰੀਕਾ)

ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਚਿੱਲੋਂ (ਸ਼ਿਕਾਰੋ, ਅਮਰੀਕਾ)

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਕ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਕ।

ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਕੋਟਨਿ-ਕੋਟਿ ਵਧਾਈਆਂ!

ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਸਮੇਂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਬੰਦ 52 ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰਿਹਾਅ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਆਉਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਨੇ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕੀਤੀ।

* ਇੱਥੇ ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਲਿਆਂਦਾ, ਜਿੱਥੇ ਭੜਭੁੱਜੇ ਨੇ ਉਸੇ ਕੜਛੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰੇਤ ਪਾਈ ਸੀ।

ਵੱਲੋਂ: ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਕ ਸ. ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਔਲਖ (ਸ਼ਿਕਾਰੋ, ਅਮਰੀਕਾ) ਅਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਉੱਕਾਰ ਸਿੰਘ ਚਿੱਲੋਂ (ਸ਼ਿਕਾਰੋ, ਅਮਰੀਕਾ)

ਸ਼ੈਫ ਅਤੇ ਤੰਦੂਰੀਏ ਦੀ ਫੌਰੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਮਰਫਰੀਸਬੋਰੋ (ਟੈਨੇਸੀ) ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਸ਼ੈਫ ਅਤੇ ਤੰਦੂਰੀਏ ਦੀ ਫੌਰੀ ਲੋੜ ਹੈ।

- * ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਮੁਫਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਖਾਣਾ
- * ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲ

Restaurant Help Wanted

Immediately hiring Chef and Tandoori Chef for Indian restaurant in Murfreesboro, TN.

- * Good salary, free accommodation & Food.
- * Priority to Couples

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਗੁਰਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ

ਫੋਨ: 629-295-6982

Direct call or What's up call 615-482-5158

ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਸਟਾਫ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਹਿਊਸਟਨ (ਟੈਕਸਸ) ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਮਿਠਾਈਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰੀਗਰ (ਹਲਵਾਈ), ਕੁੱਕ ਅਤੇ ਹੈਲਪਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ
ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ: 713-884-9547

ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ: 832-724-1635

SUPER TRAVEL

847-676-9090, 773-465-5566

E-mail: supertravel2003@live.com

Lowest Fares With Excellent Service

United Airlines
British Airways

Etihad, Air India,
KLM, Lufthansa,
Delta, Qatar Airlines.

For Emergency
Call anytime at
847-436-9010

EARLY BIRD SALE!!!!

Domestic fares
available

UMATRAVELS

2541 W. Devon Ave.,
Chicago, IL 60659

For Delhi Amritsar-Bombay Ahmedabad,
Hydrabad-Madras

Call For Special Sale Fares

Call: 773-338-5603

Matrimonials

ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Jat Sikh family seeks a comparable match from a progressive family for their 1991 born, 5' 7", US-born daughter. Her background is in chemical engineering, and she is currently a department manager at a Fortune 500 multinational corporation. She lives in Chicago. Please contact with details at surjitkaur1937@outlook.com or 312-380-2714. 44-47

Sikh Ahluwalia family looking for a suitable, well educated match for their 1986/5-5" Phd, beautiful girl. She has finished her studies in Boston, US. Serious inquiries only. Please contact us at +1 (781) 658-8952. 39-42

ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Seeking gursikh and educated match for Saini sikh turbaned boy. 97 born, 5'4". B.Tech from IIT, Guwahati. Working as Sr. Engineer in MNC in Bangalore. Serious enquiries, please contact us at: 765-570-0149 (USA) or 98182-87307 (INDIA) 44-47

Ramgarhia Family seeks a suitable match for their USA Born and Raised 30 year 5'6.5" Gursikh Boy, PhD. Girl should be Gursikh and educated. Caste no bar. If you are interested please call us at 224-422-4773.

ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਵੈਲ ਸੈਟਲਡ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲੀ ਕੁਆਲੀਫਾਈਡ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ, 1987 ਬੋਰਨ, ਕੱਚ 5'-11", ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਮਾਸਟਰਜ਼ ਡਿਗਰੀ ਹੋਲਡਰ, ਸੌਫਟਵੇਅਰ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਪ੍ਰੋਡਕਟ ਮੈਨੇਜਰ ਦੀ ਵਧੀਆ ਜੋਬ ਕਰਦੇ, ਵੈਲ ਸੈਟਲਡ, ਸਾਨਫਰਾਂਸਿਸਕੋ, ਬੇ ਏਰੀਆ, ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ (ਅਮਰੀਕਾ) 'ਚ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਸਿਰਫ 4 ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਨੋਸੈਂਟਲੀ ਡੀਵੋਰਸਡ (ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ), ਲੜਕੇ ਲਈ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ, ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ, ਸੋਹਣੀ, ਵੈਸ਼ਨੂੰ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ/ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ 1-510-281-7065 ਜਾਂ ਵਟਸਐਪ +91-98993-79442 'ਤੇ ਫੋਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਵੇਰਵੇ ਈਮੇਲ cjsingh55@gmail.com 'ਤੇ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ। 41-44

US citizen boy is looking for a suitable match. He is born on 1989, 5'-6", in Ludhiana and raised in the US. He is never married, and working as a behavioral specialist. Father is a taxi driver, and mother is a nurse. Seeking a kind-hearted, family-oriented, and educated girl. Please email at manna.suie@gmail.com or call +1 (312) 217-8849. 40-43

Jatt Sikh family residing in SF Bay area California looking for a suitable match in US/Canada/India for their US born and raised 24, 5'10" son. He has done a Bachelor degree from UCLA and Masters from UCSF in Computer Science and BioMedical Imaging. Boy wears a turban and keeps his hair. He is employed with a high salary in a reputed company in the SF Bay Area. Beyond education, girl must possess a joint family-oriented mindset with good moral family values. Please Contact ph: 510 861 6491 or email: pgrrealty@gmail.com 37-40

WEATHER XPERTS, INC.

ਹੀਟ ਅਤੇ ਏਅਰ ਕੰਡੀਸ਼ਨਰ ਲਗਵਾਉਣ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।

- * ਅਸੀਂ ਹੀਟ ਅਤੇ ਕੂਲਿੰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਰ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
- * ਵਧੀਆ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ
- * ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੁੱਕ ਅਤੇ ਲੋਕ ਕਾਊਂਟੀ ਵਿਚ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ।

Call: BRIAN STREET Owner/President

847-255-2665

Punjab Times
Established in 2000
25th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018
Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388
Email:punjabtimes1@gmail.com

www.punjabtimesusa.com
Founder Editor:
Amolak Singh Jammu
Managing Editor
Jaspreet Kaur
Astt. Editor
Amrit Pal Kaur

Photographer
Kamaljit Singh Virdi
Ph. 847-502-2703
Our Columnists

Gurbakhsh Singh Bhandal
Buta Singh
Tarlochan Singh Dupalpur
Correspondents
California
Ashok Bhaura

New York
Iqbal S. Jabowalia
917-375-6395

Postmaster: Please send
address changes to Punjab Times,
20451 N. Plum Grove Rd., Palatine,
IL 60074

Distributed in:
California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Mississippi,
Iowa, Arkansas, Massachusetts,
Texas, Virginia, Nevada, Washington,
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,
New York, New Jersey, Connecticut,
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,
Kentucky, Kansas.

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 130 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ
ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ
ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ
ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ
ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਪੇ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ
ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ
ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵੇ
ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ
ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ
ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ
ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

The views expressed in the
articles published in the columns
of Punjab Times are that of
their writers, and it is not
implied that Punjab Times
endorses them.

Sameway Punjab Times
does not necessarily endorse
the claim made in the
advertisement published in
Punjab Times.

All disputes subject to
Chicago jurisdiction.

ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ

ਪਟਿਆਲਾ: “ਕਾਮਰੇਡ ਸੋਹਲ ਭਾਰਤੀ
ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਜਮਹੂਰੀ ਰਾਜ ਲਿਆਉਣ ਨੂੰ
ਪ੍ਰਣਾਏ ਸਿਦਕ ਤੇ ਸਿਰਤ ਦੀ ਮਿਸਾਲ
ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 96 ਸਾਲ
ਲੰਮੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਸਮਾਜਿਕ
ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਲੇਖੇ
ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਨੂੰ
ਆਰਥਿਕਵਾਦ, ਕਾਨੂੰਨਵਾਦ ਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਣ ‘ਚੋਂ ਕੱਢ
ਕੇ ਲੋਕਯੁੱਧ ਦਾ ਰਾਹ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਸੇਧ ਦੇਣ
ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ।
ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਨਕਲਾਬੀ ਆਗੂ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਫ਼ਰ ਸਮੁੱਚੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰ
ਲਈ ਫ਼ਖ਼ਰਯੋਗ ਹੈ।” ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਇੱਥੇ ਕਾਮਰੇਡ
ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸਮਾਗਮ
ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਨਕਲਾਬੀ
ਜਮਹੂਰੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ
ਕੀਤੇ। ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸਮਾਗਮ ‘ਚ ਜ਼ਿੰਬੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ
ਇਲਾਵਾ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਲਾਬੀ

ਜਮਹੂਰੀ ਕਾਰਕੁਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਉਥੇ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼
‘ਚੋਂ ਵੀ ਲੋਕਪੱਖੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਸੋਗ ਸੁਨੇਹਿਆਂ
ਭੇਜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਉੱਪਰ ਡੂੰਘੇ ਦੁੱਖ ਦਾ
ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਿਛੜੇ ਸੰਗਰਾਮੀ ਸਾਥੀ ਦੀ
ਕੁਰਬਾਨੀ ਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ।
ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ
ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ.(ਐੱਮ.ਐੱਲ.)-
ਨਿਊ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦੇ ਆਗੂ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ
ਖਟਕ, ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੂਬਾ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਦਰਸ਼ਨਪਾਲ, ਲੋਕ ਸੰਗਰਾਮ ਮੋਰਚਾ
ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਮੋਗਾ, ਪੰਜਾਬ ਜਮਹੂਰੀ
ਮੋਰਚਾ ਦੇ ਸੂਬਾ ਆਗੂ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ,
ਸੁਰਖ ਲੀਹ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਪਾਵੇਲ ਕੁੱਸਾ, ਲਾਲ
ਪਰਚਮ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਮੁਖਤਿਆਰ ਪੂਹਲਾ,
ਹਰਿਆਣਾ ਤੋਂ ਲੋਕ ਜਮਹੂਰੀ ਆਗੂ ਸਤੀਸ਼
ਅਜ਼ਾਦ, ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਕਾਰਕੁਨ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਥੀ
ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਦਿੱਤੂਪੁਰ, ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਮਹੂਰੀ

ਮੋਰਚਾ ਦੇ ਆਗੂ ਡਾ. ਮਨਿੰਦਰ ਬੀਹਲਾ,
ਲਖਵਿੰਦਰ (ਅਦਾਰਾ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧ) ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।
ਇਸ ਮੌਕੇ ਇੰਡੀਅਨ ਵਰਕਰਜ਼
ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ (ਗਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟੇਨ), ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ.
(ਮਾਓਵਾਦੀ), ਸੀ.ਪੀ.ਆਰ.ਸੀ.ਆਈ.
(ਐੱਮ.ਐੱਲ.), ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲੀਗ,
ਦੇਸ਼ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰ ਕਮੇਟੀ ਜਲੰਧਰ, ਜਮਹੂਰੀ
ਅਧਿਕਾਰ ਸਭਾ ਪੰਜਾਬ, ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੇਂਦਰ
ਪੰਜਾਬ, ਮਾਸਿਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼,
ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਪੇਂਡੂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨ, ਫਰੈਂਡਜ਼
ਆਫ ਇੰਡੀਅਨ ਰੈਵੋਲੂਸ਼ਨ ਕੈਨੇਡਾ, ਇੰਡੀਅਨ
ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਸਟੱਡੀ ਐਂਡ ਰਿਸਰਚ ਗਰੁੱਪ
ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਲੋਂ ਭੇਜੇ ਸੋਗ ਸੰਦੇਸ਼ ਵੀ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ।
ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨ ਮਾਸਟਰ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ।
ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਅਕਲੀਆ, ਬੋਧ ਸਿੰਘ ਖੋਖਰ,
ਗੁਰਮੀਤ ਜੱਜ, ਹਰਬੰਸ ਸੋਨੂ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ
ਕੌਰਜੀਵਾਲਾ ਅਤੇ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਬੰਟੀ ਨੇ ਗੀਤ ਅਤੇ
ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਂਟ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਬੰਦੀਫੜ ਦਿਵਸ: ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਵੱਲੋਂ ਬਿਜਲਈ ਸਜਾਵਟ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ
ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ
ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੀ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੇ 40
ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ
ਆਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਕ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਬੰਦੀਫੜ
ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਬੰਦੀਫੜ ਦਾਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕੇਵਲ
ਘਿਓ ਦੇ ਦੀਵਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ
ਅਤੇ ਬਿਜਲਈ ਸਜਾਵਟਾਂ ਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ।
ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਸਕੱਤਰੇਤ ਤੋਂ
ਜਾਰੀ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ
ਗਿਆਨੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ 1
ਨਵੰਬਰ 1984 ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ
ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ 110 ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ
ਇਕ ਗਿਣੀ-ਮਿੱਥੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਤਹਿਤ ਕਾਂਗਰਸ
ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਬੇਰਹਿਮੀ

ਦੇ ਨਾਲ ਕਤਲੇਆਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਸਿੱਖ
ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 1 ਨਵੰਬਰ
2024 ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੇ 40 ਵਰ੍ਹੇ ਹੋ
ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 40 ਸਾਲਾਂ
ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ
ਹੇਠ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਨਰਸੰਹਾਰ ਦੇ ਬਹੁਪੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ
ਵਿਚੋਂ ਉਭਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਕੌਮੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ
ਮੁੜ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਹੜਾ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ
ਪੱਠਾ ਤਹਿ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਅਦੁੱਤੀ ਅਤੇ
ਲਾ-ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵੰਬਰ ‘84
ਇਕ ਐਸਾ ਨਾਸੂਰ ਹੋ ਜੋ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆ ਤੱਕ
ਸਿੱਖ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿਚ ਤਾਜ਼ਾ ਰਹੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ
ਕਿਹਾ ਕਿ 1 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ
ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਰਿਹਾਅ
ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਆਮਦ ਦੀ ਯਾਦ
ਵਿਚ ਬੰਦੀਫੜ ਦਿਵਸ ਵੀ ਹੈ।

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ‘ਚ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਦੀਪਮਾਲਾ
ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਵਾਰ ਬੰਦੀ ਫੜ
ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਦੀਪਮਾਲਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ
ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਲਕਾ ਨੇ
ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਬੰਦੀ ਫੜ ਦਿਵਸ (ਦੀਵਾਲੀ) ਵਾਲੀਆਂ ਤਰੀਕਾਂ ਦੌਰਾਨ ਨਵੰਬਰ
1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ 40ਵੀਂ ਬਰਸੀ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਹਿਤ
ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਖੇ ਦੀਪਮਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਕਾਲਕਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵੰਬਰ
1984 ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਨਾ ਭੁੱਲਣਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਖਸ਼ਣਯੋਗ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ
ਕਿ ਸਿੱਖ ਇਸ ਜਬਰ ਲਈ ਬੀਤੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ
ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਬੰਦੀਫੜ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ
ਸਿਰਫ਼ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ
ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੀ ਬਿਜਲਈ ਸਜਾਵਟ ਕੀਤੀ
ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ

ਵੱਸਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਇਕ ਨਵੰਬਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ
ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਦੀ ਪਾਵਨ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬੰਦੀਫੜ ਦਿਵਸ
ਮਨਾਉਂਦਿਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਘਰਾਂ
ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਘਿਓ ਦੇ ਦੀਵਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਦੀਪਮਾਲਾ
ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਜਲਈ ਸਜਾਵਟ
ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸਿਆਸੀ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ?

(ਪਹਿਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)
ਪੈਂਤੜਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਸਿੱਖ ਵੋਟ ਖਿੱਚ
ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਇਸ
ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਚਾਲ ਦੱਸ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।
ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼
ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ
ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਉਪ ਚੋਣਾਂ ‘ਚ ਆਪਣੇ
ਸਮਰਥਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੱਥ ਪਿੱਛੇ
ਖਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਮੁੱਦਾ
ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਕੰਮ
ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਚੋਣ
ਪਿੱਛੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ
ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਖੇਡ
ਖੇਡਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ‘ਆਪ’ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਬੁਲਾਰੇ
ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਟੀਨੂੰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ
ਫੈਸਲਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ
ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਦਬਾਅ ਅੱਗੇ ਆਤਮ
ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
ਦੱਸ ਦਈਏ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਵੱਲੋਂ
ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਨੂੰ 2007-17 ਦੇ ਅਕਾਲੀ
ਭਾਜਪਾ ਸ਼ਾਸਨ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ
ਕਰਕੇ 30 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਤਨਖ਼ਾਹੀਆਂ ਕਰਾਰ
ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ
ਅਗਲੇਰਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਦੀਵਾਲੀ ਮਗਰੋਂ

ਮੀਟਿੰਗ ਸੱਦਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ
ਜਥੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਲਮਕਾਉਣ ਉਤੇ
ਵੀ ਸਵਾਲ ਉਠ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ
ਕੁਝ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਦਬਾਅ
ਹੋਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਲਾਏ ਸਨ।
ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ‘ਚ
ਮੋਹਰੀ ਤਾਕਤ ਰਿਹਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ 2017 ਦੀਆਂ
ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿੱਘਰ
ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੁਖਬੀਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਆਇਆ ਅਕਾਲ
ਤਖਤ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਦਹਾਕਾ ਭਰ
ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ‘ਚ ਚਲਾਈ ਗਈ
ਸਰਕਾਰ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਕੀਤਾ। ਤਖਤ ਨੇ
ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸੁਖਬੀਰ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ
ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਨਾਲ ਹੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ
ਦੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਵੀ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ
ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਮੋੜ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ
ਮੁੜਨਾ ਪਿਆ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਹਾਲੀਆ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਦੀ
ਮਾਤੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ‘ਤੇ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ
ਇੰਝ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣ ਅਖਾੜੇ ਵਿਚੋਂ ਹਟਣ
ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਕੇ ਪਾਰਟੀ ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਭਾਵੀ
ਸਿਆਸੀ ਝਟਕੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ
ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ‘ਚ ਹੈ। ਸੰਭਾਵੀ ਹਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ
ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣਾ ਅਕਸ ਬਚਾਉਣ ਦੀ
ਕਵਾਇਦ ਹੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।
ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ
ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਮੁੱਲ ਲਿਆ ਹੈ,
ਚੋਣ ਨਾ ਲੜ ਕੇ ਪਾਰਟੀ ਵੋਟਰਾਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵੀ
ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਿਧਾਂਤਕ
ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਉੱਤੇ ਸਵਾਲ ਉੱਠ
ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ
ਕਿ ਸਾਲ 2027 ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ
ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ
ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਣਨੀਤੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓ ਘੜਨੀ
ਪਵੇਗੀ।

ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ ਬਣੇਗਾ

(ਪਹਿਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਨਫ਼ਰਤੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਰੋਕਣ,
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ
ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਰਲ
ਕਰਨ, ਬੇਅਦਬੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੁਲਜ਼ਮ ਡੇਰਾ
ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਤੇ ਹੋਰ
ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ, ਫਿਲਮਾਂ ਤੇ ਸੀਰੀਅਲਾਂ
ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ
ਦਿਖਾਉਣ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਤੁਰਤ ਰੋਕਣ, ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ
ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਰੋਕਣ ਲਈ ਫਿਲਮ
ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ
ਪੱਕੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ
ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ
ਤੋਂ ਲਟਕਦੇ ਆ ਰਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹੱਲ
ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਚੌਥੀ ਵਾਰ ਬਣੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ
ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਹੋਈ ਸਾਲਾਨਾ ਚੋਣ ਵਿਚ
ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਐਡਵੋਕੇਟ
ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਲਗਾਤਾਰ ਚੌਥੀ ਵਾਰ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ
ਖੜ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਦੀ
ਉਮੀਦਵਾਰ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਚੋਣ ਹਾਰ ਗਏ
ਹਨ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਧਾਮੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਘੂਜੀਤ

ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਬਲਦੇਵ
ਸਿੰਘ ਕਲਿਆਣ ਜੂਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ
ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡਵਾਲਾ ਨੂੰ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਚੁਣਿਆ
ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ
ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ
ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ
ਡਾ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਬਾਂਦੀ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ
ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ
ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ

ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ
ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ
ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ
ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ
ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ
ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ

ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੌੜਾ
ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਸ
ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ
ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ
ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ
ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ (ਅਮਰ ਕਾਰਪੇਟ)
ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ
ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ
ਹਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਲੈਲ
ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੀਡਸਾ
ਸੁਖਮੇਲ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ (ਹੈਪੀ ਹੀਰ)
ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ
ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ

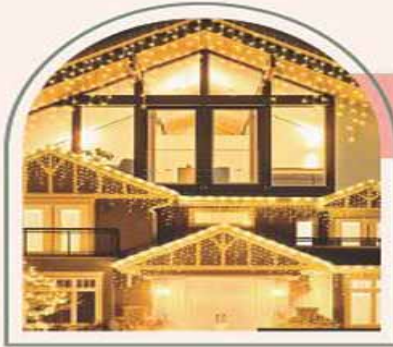
ੴ

ਬ੍ਰਿਫ਼ਟ ਚਰਾਗ

ਆਓ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਈਏ ।
ਹਲੇਮੀਆਂ ਅਤੇ ਪਿਆਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈਏ ।

Let's celebrate Sahib Sri Guru Nanak Dev Ji's Gurburab!
Spread kindness and love for each other!

ਪੁਰਬ ਸੁਬਾਰਿਕ

ਘਰਾਂ ਤੇ ਲਾਈਟਾਂ ਲਗਾਈਏ ਜੀ

Light-Up Our Homes

Light-up our homes & businesses the entire month of November, out of joy and celebration that we are One!

ਇਸ ਦਿਨ ਛੁੱਟੀ ਕਰੀਏ ਜੀ

Take The Day Off

Take the day off to instill the importance of this day in the hearts of our children, as well as our own.

ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈਏ ਜੀ

Share Your Gratitude

Share with those in need, share laughter, give gifts to children, and distribute sweets to your neighbors, friends, and family.

Scan the QR code for more information

ਪੰਥ ਦੀ ਹੋਈ ਜਿੱਤ

ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ ਵੀਰ ਸ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਜੀ ਨੂੰ ਚੌਥੀ ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨ 'ਤੇ ਦਾਸ ਸ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਪੁਰ ਭਾਈਆਂ, ਸ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਸ਼ਿਕਾਰੋ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ। ਇਹ ਜਿੱਤ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਥ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਲਈ ਵੱਡਾ ਸੁਨੇਹਾ, ਜੋ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਜਿੱਤ ਸਦਾ ਯਾਦ ਰਹੇਗੀ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਮਰੀਕਾ

ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ

<p>Amar Carpets Inc. 2423 W Devon Ave. Chicago IL 60659 Ph: 773-508-5253, 773-507-8043</p>	<p>Best Flooring & Carpet Ltd 2761 W. Algonquin Rd., Algonquin, IL 60102 Paramvir Singh, Ph: 773-956-0718 bestflooring13@gmail.com</p>
---	--

ਵਲੋਂ: ਸ. ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਸ਼ਿਕਾਰੋ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚਾ ਅਮਰ ਕਾਰਪੈਟਸ ਪਰਿਵਾਰ

ਕੁਲ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨੀਆਂ ਦੇ ਤਿਓਹਾਰ ਦੀਵਾਲੀ ਦੀਆਂ ਲੱਖ ਲੱਖ ਮੁਬਾਰਕਾਂ !!

ਆਓ ਇਸ ਦੀਵਾਲੀ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਖਾਹਿਸ਼ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੂਰੀ ਕਰੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਕਦੀ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ

Comfort Inn. & Suites
Cincinnati, Ohio

ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਆਪ ਸਭ ਨੂੰ

ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

ਜਿੱਥੇ ਅਪਣੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਓਥੇ
ਜਿੰਦਗੀ ਦੀਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਨਿੱਤ ਦੀਵੇ ਜਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੀਵੇ
ਜਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਦੀਵੇ ਜਗਾ ਕੇ
ਆਪ ਵੀ ਜਗਦੇ ਹਨ।
ਆਓ! ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੀ
ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸਕਾਰਾਤਮਕਤਾ ਦੇ
ਦੀਵੇ ਬਾਲੀਏ ਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ
ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ।

Minni Multani & Gulzar Singh

Pan-Oceanic Engineering
General Contractors
& Engineers

Awarded with "Green Certification"
for "Sustainable Construction"
at O'Hare Airport by City of Chicago.

Our Expertise:

- Sewer & Water Lines Installation
- Excavation & Demolition
- Concrete & Asphalt Paving
- Commercial & Residential Construction Management
- Ornamental and Temporary Fence Installation

Our Clients:

- City of Chicago
- Illinois Department of Transportation
- METRA Rail
- O' Hare Airport
- Capital Development Board
- Chicago Public Schools
- All Kinds of Construction Customers

Pan-Oceanic Group

8501 W. Higgins Rd., Suite 630, Chicago, IL 60631
Ph: 773-601-8408, Fax: 773-601-8409 www.panoceanicinc.com

EXCAVATION • SITE UTILITIES • ASPHALT PAVING • CONCRETE WORK

EXCAVATION • SITE UTILITIES • ASPHALT PAVING • CONCRETE WORK

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਸਿੱਪੋਜ਼ੀਅਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦਾ ਆਯੋਜਨ

ਡੇਟਨ: ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ ਆਫ ਡੇਟਨ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਸਿੱਪੋਜ਼ੀਅਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਈਵੈਂਟ ਡੇਟਨ ਦੇ ਮਹਿਲਾ ਇੰਟਰਫੇਸ ਗਰੁੱਪ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸੀ ਜੋ 8 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਲਈ

ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਅਹਿਮਦੀਆ ਮੁਸਲਿਮ ਤੋਂ ਮਹਿਲਾ ਅੰਤਰ-ਧਰਮ ਸਮੂਹ ਬੁਸਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਯਹੂਦੀ ਤੋਂ ਜੂਡਿਥ ਵੋਲ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਤੋਂ ਕੇ ਬਰਗ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਆਯੋਜਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਲਈ ਡੇਟਨ ਦੀ ਸਿੱਖ

ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ। ਕੁਝ ਮਹਿਮਾਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਕਵਾਨ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ, ਹਰਦੀਪ ਕੌਰ, ਪਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਡਾ. ਸੰਧਿਆ ਕੌਰ ਅਤੇ ਯੂਥ ਮੈਂਬਰ ਸੁਖਜੋਤ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਮਨ ਕੌਰ, ਸੁਖਮਨੀ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲਗਭਗ 70 ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹੋਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਬਾਣੀ ਸਰਵਣ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਮੀਪ ਸਿੰਘ ਗੁਮਟਾਲਾ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਡਾ. ਸਿਮਰਨ ਕੌਰ ਸਹਿਬੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ

ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਡੇਟਨ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸ਼ਾਮ ਸੀ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਜੀਤ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲੰਗਰ

ਕੌਰ ਨੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸਹਿਬੀ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਗਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ।

ਰਾਜਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ '2024 ਰੂਥ ਰੋਬਸਟੀਨ ਐਵਾਰਡ'

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਭਾਰਤੀ-ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਂਗਰਸਮੈਨ ਰਾਜਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਕੁੱਕ ਕਾਉਂਟੀ ਹੈਲਥ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਰੋਹ ਦੌਰਾਨ 2024 ਦੇ 'ਰੂਥ ਰੋਬਸਟੀਨ ਐਵਾਰਡ ਫਾਰ ਐਕਸੀਲੈਂਸ' ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਵੱਲੋਂ ਕੁੱਕ ਕਾਉਂਟੀ ਵਿੱਚ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਸਦਕਾ ਕੁੱਕ ਕਾਉਂਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਟੋਨੀ ਪ੍ਰੀਕਵਿੰਕਲ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਵਾਰਡ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧਨ ਦੌਰਾਨ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਰੂਥ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੁੱਕ ਕਾਉਂਟੀ ਹੈਲਥ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਟੋਨੀ ਪ੍ਰੀਕਵਿੰਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰੂਥ ਦੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਕੁੱਕ ਕਾਉਂਟੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਕਿਹਾ, 'ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਫਾਰਮੇਸੀ ਬੈਨੀਫਿਟ ਮੈਨੇਜਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੁੱਕ ਕਾਉਂਟੀ ਪਬਲਿਕ ਹੈਲਥ ਲਈ ਅਰਲਿੰਗਟਨ ਹਾਈਟਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦੇਖਭਾਲ ਸਹੂਲਤ ਲਈ \$2 ਮਿਲੀਅਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੱਕ, ਮੈਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਲੀਨੋਇ ਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਸਿਹਤ ਦੇਖਭਾਲ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹਾਂ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਰੋ ਬਨਾਮ ਵੇਡ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਦੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਜਣਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਘੀ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੁੱਕ ਕਾਉਂਟੀ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਹੈਲਥ ਕੇਅਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਦੇ ਬਣਾਇਆ। ਕੁੱਕ ਕਾਉਂਟੀ ਹੈਲਥ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ।

ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਭਾਰਤੀ ਵਾਪਸ ਭੇਜੇ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਹੇ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਰਾਏ ਉੱਤੇ ਲਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਾਰਟਰਡ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਵਤਨ ਵਾਪਸ ਭੇਜਿਆ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਗ੍ਰੀਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਜਹਾਜ਼ 22 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਗ੍ਰੀਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪ ਮੰਤਰੀ ਕ੍ਰਿਸਟੀ ਏ. ਕੈਨੇਗੇਲੋ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀਆਂ ਕੋਲ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ

ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਵਾਪਸ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਿਆਨ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੀਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ (ਡੀ.ਐਚ.ਐਸ) ਅਮਰੀਕੀ ਪਰਵਾਸ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖੇਗਾ ਅਤੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਸਖਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਆਉਣ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਈ ਉਪਾਅ 'ਚੋਂ ਇਕ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰਵਾਸ ਘਟਾਉਣ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ, ਵੈਧ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਤ

ਮਾਰਗਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਤੇ ਤਸਕਰੀ ਲਈ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨੈੱਟਵਰਕ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ। ਇਸ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡੀ.ਐਚ.ਐਸ. ਨੇ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2024 'ਚ 1,60,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜਿਆ ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਮੇਤ 145 ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁਲਕਾਂ ਲਈ 495 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਉਡਾਣਾਂ ਚਲਾਈਆਂ। ਡੀ.ਐਚ.ਐਸ. ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕੋਲੰਬੀਆ, ਇਕੁਆਡੋਰ, ਪੇਰੂ, ਮਿਸਰ, ਮੌਰੀਟਾਨੀਆ, ਸੇਨੇਗਲ, ਉਜ਼ਬੇਕਿਸਤਾਨ, ਚੀਨ ਤੇ ਭਾਰਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

GoldenKey LENDING

Grow your business with our Strategic

COMERCIAL LOAN SOLUTIONS

Partner with us for expert guidance and support

Contact Us at

317-620-4100

www.goldenkeylending.com

We speak your Language
English • ਪੰਜਾਬੀ • ਹਿੰਦੀ • اردو

325 S. College Avenue, Indianapolis, Indiana 46202

Dhillon Travel Plaza

Dhillon Road Service

Interstate 40, exit 356, San Jon, NM

ਗਿੱਲ ਮੰਜ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਾਲੇ

ਪੰਜਾਬੀ ਢਾਬਾ

ਰੋਡ ਸਰਵਿਸ

New & Used Tires

Oil Change

ਨਿਊ ਮੈਕਸੀਕੋ ਦੀ ਸਕੇਲ ਉੱਤੇ ਵੀ ਸਰਵਿਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ

Ph: 571-606-0829, 317-242-9936

Sistar Mortgage

A Nationwide Lender

Corporate NMLS# 48434
AZ License# BK-0945944

Over 2 Decades of experience providing high level servicing for new and experienced borrowers!

Residential and Commercial Loans

Available In Most States!

Special loan programs for:

- Jumbo Loans
- Self Employed and with a work permit
- Business loans with or without property

(734) 330-8859

balbir.grewal@sistarmortgage.com
balbirgrewal.sistarmortgage.com
<https://www.nmlsconsumeraccess.org>

ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਸਦ 'ਚ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਸਬੰਧੀ ਮਤਾ ਪੇਸ਼

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਨਵੰਬਰ 1984 ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕ੍ਰਮੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਮਤਾ ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਸਦ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਅਮਰੀਕਨ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਡਾਕਟਰ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਸਦ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਸਦਨ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਭਾ 'ਚ ਇਹ ਮਤਾ ਕਾਂਗਰਸਮੈਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਕਸ ਦੇ ਸਹਿ-ਚੇਅਰਮੈਨ ਡੇਵਿਡ ਜੀ. ਵਲਾਡਾਓ ਅਤੇ ਜਿਮ ਕੋਸਟਾ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਵਲਾਡਾਓ ਨੇ ਮਤੇ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਵੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵੀ ਉਸਾਰੀ ਜਾਵੇ। ਮਤੇ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ '84 ਕਤਲੇਆਮ: ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਖਿਲਾਫ਼ ਕੇਸ 'ਚ ਬਹਿਸ ਮੁਕੰਮਲ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਦਿੱਲੀ ਦੇ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਐਵੇਨਿਊ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਖਿਲਾਫ਼ ਚੱਲ ਰਹੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਅੰਤਿਮ ਬਹਿਸ ਉਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਫ਼ਾਈ ਧਿਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਉਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੀ ਕਾਪੀ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਉਹ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਮਲਾ ਹਾਲੇ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਖਿਲਾਫ਼ ਜਾਰੀ ਅਦਾਲਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਇਕ ਪੜਾਅ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ 1 ਨਵੰਬਰ, 1984 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਰਸਵਤੀ ਵਿਹਾਰ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਦੰਗਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਤਰੁਣਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਤਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।

ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਅਮਰੀਕਨ ਸਿੱਖ ਕੌਕਸ ਕਮੇਟੀ, ਇਨਸਾਫ਼, ਜੈਕਾਰਾ ਮੂਵਮੈਂਟ, ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਅਮਰੀਕਨ ਲੀਗਲ ਡਿਫੈਂਸ ਐਂਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਫੰਡ (ਸਾਲਡੇਫ) ਨੇ ਹਮਾਇਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਵਲਾਡਾਓ

ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾਂ ਵਾਂਗ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਨਅਤੀ ਪੈਕੇਜ: ਮਾਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਸਨਅਤੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਨੀਤੀ ਆਯੋਗ ਦੀ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਟੀਮ ਤੋਂ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਗੁਆਂਢੀ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਸਨਅਤੀ ਪੈਕੇਜ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਵੀ ਪਹਾੜੀ ਸੂਬਿਆਂ ਵਾਂਗ ਰਿਆਇਤਾਂ ਅਤੇ ਛੋਟਾਂ ਮਿਲ ਸਕਣ। ਨੀਤੀ ਆਯੋਗ ਦੇ ਵਾਈਸ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸੁਮਨ ਬੇਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਅੱਜ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਹੱਦੀ ਸੂਬਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਜਵਾਨ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਰਿਆਇਤਾਂ ਅਤੇ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਮਿਲਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਐੱਮ.ਐੱਸ.ਐੱਮ.ਈ.ਜ਼. ਬਰਾਮਦਾ ਉਤੇ ਆਧਾਰਤ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨੀ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤਾਂ ਮਿਲਣ ਦਾ ਅਸਰ ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਸਨਅਤੀ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਬਣਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਲਗਪਗ 2 ਲੱਖ ਐੱਮ.ਐੱਸ.ਐੱਮ.ਈ.ਜ਼. ਦਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਵੱਡੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨਵੈਸਟ ਪੰਜਾਬ ਪੋਰਟਲ ਵਿਆਪਕ ਆਨਲਾਈਨ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਭਾਵੀ

ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਲਈ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ 1984 ਦੀ ਨਸਲਕ੍ਰਮੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਘਟਨਾ ਲਈ ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ 'ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ। ਇਹ ਮਤਾ ਇਸ ਦੁਖਾਂਤ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬੇਕਸੂਰ ਪੀੜਤਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਛੋਟਾ ਪਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨਸਲਕ੍ਰਮੀ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਗੁਆਈ ਹੈ।" ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਮੀਦ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਹੈ ਕਿ ਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸੰਸਦ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਮਤੇ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਚਾਰ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅਸੈਂਬਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮਤੇ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਤਿੰਨ ਸਫ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮਤੇ ਵਿਚ ਡੇਵਿਡ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਕਤਲੇਆਮ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਤੇ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸਾੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ, ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵੀ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ
ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ: ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਵਿਚ 1 ਤੋਂ 3 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਹੋ ਰਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਿੰਸਾ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਪਰਾਧੀ ਗੈਂਗਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਚੌਕਸੀ ਐਫ.ਬੀ.ਆਈ. ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਐਫ.ਬੀ.ਆਈ. ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਚੌਕਸੀ ਨੋਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧੀ ਗੈਂਗ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਪਾਰਕਿੰਗ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਜਾਂ ਸਮਾਗਮ ਤੱਕ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਗੋਲੀ ਚਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸੂਹ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੈਂਗ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਭੇਜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਥਿਆਰ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਇਕ ਢੰਗ-ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਥਿਆਰਾਂ ਵਾਲੀ ਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਨੇੜਲੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਣ ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਤਲਾਸ਼ੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਸਤਿਕਾਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ 'ਚੋਂ ਕੱਢਿਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਸਤਿਕਾਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਅਨਿਲ ਸਰੀਨ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕੌਰ ਗਹਿਰੀ ਨੂੰ 6 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਐਂਟੀ ਨਾਰਕੋਟਿਕਸ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦਿਹਾਤੀ ਤੋਂ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਸਤਿਕਾਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਜਸਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਖਰੜ ਦੇ ਸੰਨੀ ਐਨਕਲੇਵ ਨੇੜਿਓਂ ਕਬਿੜ 100 ਗ੍ਰਾਮ ਹੈਰੋਇਨ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚੋਂ 28 ਗ੍ਰਾਮ ਹੈਰੋਇਨ, 1.56 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਨਕਦ, ਗਹਿਣੇ ਤੇ

ਚਾਰ ਗੱਡੀਆਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ ਸਬੰਧੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਤਿਕਾਰ ਕੌਰ ਸਾਲ 2017 ਤੋਂ 2022 ਦੌਰਾਨ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦਿਹਾਤੀ ਤੋਂ ਵਿਧਾਇਕ ਰਹੀ ਅਤੇ 2022 ਵਿਚ ਟਿਕਟ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰੋਪਵੇਅ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮੁੜ ਟੈਂਡਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਰਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਰਾ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੁਸ਼ਕਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਬਿੰਦਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੇ ਮੁੜ ਟੈਂਡਰ ਲਈ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਲਾਗਤ ਖਰਚੇ ਵਧਣ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਟੈਂਡਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਯੋਜਨਾ 2026 ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਮੁੜ ਟੈਂਡਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵੀ ਵੱਧ ਜਾਵੇਗੀ। ਸ੍ਰੀ ਬਿੰਦਰਾ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਚਾਰ ਧਾਮ ਯਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਟਰੱਸਟ ਨੂੰ ਵੀ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਅਕਤੂਬਰ

2022 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਕੇਦਾਰਨਾਥ ਧਾਮ ਲਈ ਰੋਪਵੇਅ ਮਾਰਗ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਲਗਭਗ 2400 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸੀ।

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਸਰਬੋਤਮ ਪੁਸਤਕ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਪਟਿਆਲਾ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਦੀਆਂ ਸਰਬੋਤਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਈ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਹਿਤ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ 2024 ਲਈ ਹਿੰਦੀ ਦੇ 4 ਸਰਬੋਤਮ ਸਾਹਿਤਕ ਪੁਸਤਕ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜ਼ਫ਼ਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਐਲਾਨੇ ਗਏ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਤਹਿਤ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਪੁਰਸਕਾਰ (ਕਵਿਤਾ) ਡਾ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਉਮੀਦ ਕੀ ਹਥੇਲੀਆਂ' ਨੂੰ, ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪੁਰਸਕਾਰ (ਕਹਾਣੀ/ਨਾਵਲ) ਰਾਘਵੇਂਦ੍ਰ ਸੈਣੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਚੁਨੌਤੀਆਂ', ਇੰਦਰਨਾਥ ਮਦਾਨ ਪੁਰਸਕਾਰ (ਆਲੋਚਨਾ/ਸੰਪਾਦਨ) ਮਨੋਜ ਕੁਮਾਰ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਬਾਬਾ ਬੁੱਲੇਸ਼ਾਹ' ਅਤੇ ਬਾਲ

ਸਾਹਿਤ ਪੁਰਸਕਾਰ ਡਾ. ਫਕੀਰ ਚੰਦ ਸੁਕਲਾ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸਫਲਤਾ ਕਦਮ ਚੁਮੇਗੀ' ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ 2021 ਦਾ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਪੁਰਸਕਾਰ (ਨਾਵਲ) ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸੂਰਜ ਕਦੇ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ' ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਵੰਬਰ 2024 ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਹ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪੱਧਰੀ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੌਰਾਨ ਭਾਸ਼ਾ ਭਵਨ ਪਟਿਆਲਾ 'ਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਜ਼ਫ਼ਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ 2024 ਤੱਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰਬੋਤਮ ਸਾਹਿਤਕ ਪੁਸਤਕ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਤਸੱਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣਕਾਰਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਪਲਾਟਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਐਨ.ਓ.ਸੀ. ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਖਤਮ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਗੁਲਾਬ ਚੰਦ ਕਟਾਰੀਆ ਨੇ 'ਪੰਜਾਬ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਐਂਡ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2024' ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਮੋਨਸੂਨ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਤਿੰਨ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਇਹ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਸ ਬਿੱਲ 'ਚ ਸੋਧ ਦਾ ਮਕਸਦ ਛੋਟੇ ਪਲਾਟ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਲੋਨੀਆਂ 'ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਕੰਟਰੋਲ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਹੁਣ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਪਲਾਟਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਐਨ.ਓ.ਸੀ. ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ

ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਤੋਹਫ਼ਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਿਸ ਕੋਲ 31 ਜੁਲਾਈ ਤੱਕ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਕਾਲੋਨੀ ਵਿਚ ਪੰਜ ਸੌ ਵਰਗ ਗਜ਼ ਤੱਕ ਦੇ ਪਲਾਟ ਲਈ ਪਾਵਰ ਆਫ਼ ਅਟਾਰਨੀ, ਸਟੈਂਪ ਪੇਪਰ 'ਤੇ ਵੇਚਣ ਦਾ ਐਗਰੀਮੈਂਟ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ

ਅਜਿਹਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ, ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਇਤਰਾਜ਼ਹੀਣਤਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ (ਐਨ.ਓ.ਸੀ.) ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੀ ਵਾਸਤੇ ਨੌ ਆਬਜੈਕਸ਼ਨ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ, 2 ਨਵੰਬਰ, 2024

ਹੁਣ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦਾ ਹੱਲਾ

ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਖਿਰਕਾਰ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਖਬਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਗਲੇ ਸਾਲ 2025 ਵਿਚ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਅੰਕੜੇ 2026 ਤੱਕ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਏ ਜਾਣਗੇ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ 2021 ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਵਕਤ ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਫੈਲਣ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ 2022 ਵਿਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਪਰ 2022 ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਉਦੋਂ ਜਾਤੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦਾ ਰੋਲਾ ਵੀ ਪੈ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਭੱਜ ਰਹੀ ਸੀ। ਫਿਰ 2023-24 ਵਿਚ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਕਰਵਾਉਣ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਸਾਲ 2024 ਵੀ ਲੰਘ ਚੱਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਣ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ 2025 ਵਿਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਹਿਮ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਇਕ ਦਹਾਕੇ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਰੁਝਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਮਹਿਜ਼ ਅੰਕੜੇ ਨਹੀਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਸੀ ਸਗੋਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਤਰਜੀਹਾਂ, ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦਗਾਰ ਸਾਬਿਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜਟਿਲ ਸਮਾਜਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਹਨ। ਘਰਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਢੰਗਾਂ ਜਿਹੀ ਮੂਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ, ਸਿੱਖਿਆ, ਮਕਾਨਸਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਬਾਰੇ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਸਟੀਕ ਅੰਕੜੇ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਦਖਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸਾਫ਼ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਟੀਚੇ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ।

ਹੁਣ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਨੂੰ ਟਾਲ ਕਿਉਂ ਰਹੀ ਸੀ? ਅਸਲ ਵਿਚ, ਸਾਲ 2002 ਵਿਚ ਵਾਜਪਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਸੋਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੱਥ ਲਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਕੁ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਇਹ ਮਾਮਲਾ 25 ਸਾਲ ਲਈ ਅੱਗੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ; ਭਾਵ, ਸਾਲ 2027 ਤੱਕ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓ ਕੋਈ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਹੁਣ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਫਲ ਯਤਨ ਇਸ ਨੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨੇ ਜੰਮੂ ਖੇਤਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਆਧਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾ ਲਈ। ਇਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਜੰਮੂ ਖੇਤਰ ਵਿਚੋਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀਟਾਂ ਉੱਤੇ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮਨੋਨੀਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਾਜ਼ਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤ ਨਹੀਂ ਸਕੀ ਅਤੇ ਉਥੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਗਠਜੋੜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਹੀ ਕੁਝ ਸਮੁੱਚੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੱਖਣੀ ਸੂਬੇ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਰੋਲਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਘੱਟ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਵਸੋਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਦੱਖਣੀ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਘੱਟ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਰਗੇ ਸੰਘਣੀ ਵਸੋਂ ਵਾਲੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੋਰ ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਧਾਰ ਵਾਲੇ ਵੱਧ ਵਸੋਂ ਵਾਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਅੰਦਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾ ਲਈ ਜਾਵੇ।

ਉੱਝ, ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਨਾਲ ਹੱਦਬੰਦੀ ਦੀ ਕਵਾਇਦ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਨਾਲ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਲਈ 33 ਫੀਸਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਬਿਲ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਲਿੰਗਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਧਾਰਨ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਤੇ ਵਿੱਤੀ ਘੇਰੇ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਇਸ 'ਚ ਜਾਤੀ ਜਨਗਣਨਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੇ ਵੱਖਰੀ ਚਰਚਾ ਫੇੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਜਾਤੀ ਜਨਗਣਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਿਹਤਰ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਹੀਲੇ-ਵਸੀਲੇ ਚੋਣ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਹਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਰਬਾ ਵਰਤਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਸਪਸ਼ਟ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਵੱਲ ਧੱਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋੜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉੱਝ, ਜੇ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਉੱਤੇ ਨਿਗੂ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈਮਸੇਵਕ ਸੰਘ (ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.) ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਡੂੰਘੀ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਅਗਾਂਹ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਮਸਲਾ ਸਿਰਫ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਪਰਦੇ ਹੇਠ ਸੱਚਮੁੱਚ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਹਰ ਕਦਮ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣਾਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤੀ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣ ਤਸਵੀਰ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸੜਕਾਂ ਉੱਪਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ; ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਚਲੰਤ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਕੇ ਵੋਟਾਂ ਮੰਗਣ ਤੁਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਝੰਬੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਖੋਹ ਲਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਗੂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਵੋਟਾਂ ਮੰਗਣ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਦ ਕਿਸਾਨ, ਮਜ਼ਦੂਰ, ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਇੱਥੇ ਤੱਕ ਕਿ ਵਪਾਰੀ (ਆੜੂਤੀਏ) ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਵੋਟਾਂ ਮੰਗਣ ਦੀ ਹੋੜ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਰੋਕਾਰ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਤਦ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦ ਉਸ ਚੋਣ ਦੀ ਜਿੱਤ/ਹਾਰ ਦਾ ਅਸਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਉੱਪਰ ਪੈਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਲੇਕਿਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚਾਰ

ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੀ
ਈਮੇਲ: n4navkiran@gmail.com

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ 13 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣਾਂ ਹੋਰ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ; ਖਾਸਕਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਾਤ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚੋਣਾਂ ਪੰਜ ਦੀ ਬਜਾਏ ਚਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਬੰਗਾ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸੁੱਖੀ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਸੀਟ 'ਤੇ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਕਰਵਾਉਣੀ ਬਣਦੀ ਸੀ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਭ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟ ਗਈ। 'ਆਪ' ਵੱਲੋਂ ਇਹਨਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਐਲਾਨੇ ਚਾਰ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਦੂਜੇ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਕਾਂਗਰਸ ਜਦਕਿ ਤੀਜੇ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਦਾ 'ਚਹੇਤਾ' ਹੈ।

ਗਿੱਦੜਵਾਹਾ ਤੋਂ ਐਲਾਨਿਆਂ 'ਆਪ' ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਡਿੱਪੀ ਢਿੱਲੋਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਕਰੀਬੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਜਿਸ ਡਿੱਪੀ ਢਿੱਲੋਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਖਿਲਾਫ 'ਆਪ' ਆਗੂ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਬੋਲਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਉਹੋ ਡਿੱਪੀ ਢਿੱਲੋਂ 'ਆਪ' ਦਾ ਚਹੇਤਾ ਆਮ ਆਦਮੀ ਹੈ। ਚੱਬੇਵਾਲ ਤੋਂ 'ਆਪ' ਨੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਐਮ.ਪੀ. ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਚੱਬੇਵਾਲ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਡਾ. ਇਸ਼ਾਕ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। 'ਆਪ' ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਮ.ਪੀ. ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨਾ ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ? ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਆਮ ਘਰਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ, ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਧਾਇਕ/ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਬਣਿਆ ਕਰਨਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਆਮ ਘਰ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ? 'ਆਪ' ਨੇ ਬਰਨਾਲਾ ਤੋਂ ਟਿਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਮੀਤ ਹੋਅਰ ਦੇ ਚਹੇਤੇ ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਮ ਘਰਾਂ ਦੇ ਮਿਹਨਤੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਦ

ਭਾਰੂ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਪੈਰਾਸੂਟ ਰਾਹੀਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਰਵਾਇਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਾਲਾ ਉਹੀ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ 'ਆਪ' ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ। ਹੁਣ 'ਆਪ' ਤੋਂ ਬਾਗੀ ਹੋ ਕੇ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਾਨ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਆਪ' ਨੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਲਈ ਐਲਾਣੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਦ ਸਾਫ਼ ਝਲਕਦਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਗਿੱਦੜਵਾਹਾ ਤੋਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਵਤਿੰਗ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਵਤਿੰਗ ਅਤੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਸਾਬਕਾ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਐਮ.ਪੀ. ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਦੀ ਪਤਨੀ ਜਤਿੰਦਰ ਕੌਰ ਰੰਧਾਵਾ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ

ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਚਰਚਾ ਚੱਲੀ ਸੀ ਕਿ ਬਠਿੰਡਾ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਵਤਿੰਗ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਵਤਿੰਗ ਪਰਿਵਾਰ ਇਸ ਸੀਟ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜਾ ਵਤਿੰਗ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਵਤਿੰਗ ਨੂੰ ਬਠਿੰਡਾ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨਾ ਐਲਾਨੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਇਹ ਤਰਕ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਖਿਲਾਫ ਹਨ ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਸਾਫ਼ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੋਸਟਰ ਲਾਉਣ ਜਾਂ ਦਰੀਆਂ ਵਿਛਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਵੱਧ ਹੈ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ 'ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਇਕ ਟਿਕਟ' ਦਾ ਨੇਮ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਹਵਾ ਕੱਢ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਚੱਬੇਵਾਲ ਤੋਂ ਬਸਪਾ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਰਣਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਾਬਕਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਰਨਾਲਾ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਚਹੇਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਦੇ ਕੇ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਚਹੇਤਾ ਬਰਨਾਲਾ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਟਿਕਟ ਵੰਡ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਟੀ ਟਕਸਾਲੀ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਉਮੀਦਵਾਰ ਕਾਂਗਰਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਦੋ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬਾਦਲ) ਤੋਂ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਗਿੱਦੜਵਾਹਾ ਤੋਂ ਸਾਬਕਾ ਕਾਂਗਰਸੀ ਮੰਤਰੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ, ਬਰਨਾਲਾ ਤੋਂ ਸਾਬਕਾ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕ ਕੇਵਲ ਢਿੱਲੋਂ, ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਰਹੇ ਸਾਬਕਾ ਸਪੀਕਰ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਰਵੀਕਰਨ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ ਅਤੇ ਚੱਬੇਵਾਲ ਤੋਂ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਹੁਣ-ਹੁਣੇ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਾਬਕਾ ਅਕਾਲੀ ਵਿਧਾਇਕ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਠੰਡਲ ਨੂੰ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ

ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸੱਤਾ ਉੱਪਰ ਕਾਬਜ਼ ਰਿਹਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਇਹ ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਤੋਂ ਹੀ ਪਾਸੇ ਹਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਨਿਘਾਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਜੋ 2017 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਘਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣਾਂ ਨਾ ਲੜਨ ਪਿੱਛੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹੀਆ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਪਾਰਟੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਲੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਝਲਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਆਪਣੀ ਗੈਰ-ਹਜ਼ਾਰੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਗੂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨੈਲੋ ਸਮੇਤ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕੁਝ 'ਖਾਸ' ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕੋਈ ਅਤਿ ਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਚੋਣ ਪਿੜ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਭਾਵੇਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਿਆਸੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਭਾਈਵਾਲ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਫਾਇਦਾ ਦੇਵੇਗਾ।

ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸਿਆਸੀ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਰਮਿਆਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਕੀਕੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਕਾਰਨ ਫਸੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਲਈ ਠੋਸ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਖਿਲਾਫ ਫੋਕੀ ਤੋਹਮਤਬਾਜ਼ੀ ਸਾਫ਼ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ 'ਡਬਲ ਇੰਜਣ' ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਾਜਪਾ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਗੈਰ-ਭਾਜਪਾ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਸਾਫ਼ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ; ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਗੈਰ-ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਰਵੱਈਆ ਸਾਫ਼ ਝਲਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਐੱਮ.ਐੱਸ.ਪੀ. ਤੋਂ ਘੱਟ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਝੋਨਾ ਵੇਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੈ।

ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਤਾਂ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਛਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਖੱਜਲ-ਖੁਆਰੀ ਲਈ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ ਸ਼ੈਲਰ ਮਾਲਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਖਰੀਦੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚੋਂ ਲਿਫਟਿੰਗ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਤਾਜ਼ਾ ਝੋਨਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਬੋਸ਼ੱਕ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਪਰ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਨਾਲ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਆੜੂਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵੀ ਹੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਚੁੱਪ ਹੈ।

ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚਾ ਅਤੇ ਆੜੂਤੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਪਰ ਜਦ ਫਿਰ ਵੀ ਖਰੀਦ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸੜਕਾਂ ਰੋਕ ਲਈਆਂ। ਜੇ 'ਆਪ' ਅਨੁਸਾਰ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸੁਚਾਰੂ ਨਾ ਹੋਣ ਪਿੱਛੇ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ 'ਕਿਸਾਨਾਂ ਸੜਕਾਂ ਨਾ ਰੋਕਣ' ਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਧਰਨੇ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਐੱਮ.ਐੱਸ.ਪੀ. ਤਹਿਤ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਤੋਂ ਹੱਥ ਪਿੱਛੇ ਖਿੱਚ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵੋਟਾਂ ਮੰਗਣ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਘੇਰ ਕੇ ਲੋਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉੱਪਰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ -ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਹਾਜ਼

ਤਨਖਾਹੀਏ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ

ਚਿਹਨ ਚਕਰ ਜਾਂ ਦੇਖ ਪਹਿਰਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਭਰਮ ਨਾ ਪਾਲਿਉ ਜੀ। ਆਪਾਂ 'ਮਾਲਕ' ਦੇ ਬੱਧੇ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ ਜੀ ਕੋਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਕੰਮ ਨਾ ਭਾਲਿਉ ਜੀ। ਕੌਮੀ ਗ਼ੈਰਤ ਜਾਂ ਅਣਖੀ ਇਤਹਾਸ ਵਾਲੇ 'ਟੀਕੇ' ਲਾਉਣ ਦੇ ਜ਼ਫਰ ਨਾ ਜਾਲਿਉ ਜੀ। ਪਾਇਉ 'ਪੰਥਕ ਅਵਾਜ਼' ਨਾ ਕੰਨ ਸਾਡੇ ਨੀਂਦ ਗਫਲਤ 'ਚੋਂ ਸੁੱਤੇ ਨਾ 'ਠਾਲਿਉ ਜੀ। ਭਾਈ ਲਾਲੋਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਤੁਰਨ ਦਿੰਦਾ ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ ਦੀਆਂ ਖਾਣੀਆਂ ਵੈਲ ਸਾਡਾ। ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਨਹੀਂ 'ਕਾਲੀ' ਹੀ ਜਾਣੀਏਂ ਜੀ ਜੋ ਤਨਖਾਹੀਏ ਨੂੰ ਕਹਿਣ 'ਜਰਨੈਲ' ਸਾਡਾ!

ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ

ਚੰਦਰਚੂੜ (ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ) ਨੇ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਪਿਛਲੇ ਨੌਂਬੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, 91ਵੇਂ ਦਿਨ ਵੀ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਜਨੀਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਡਿਕਟੇਟੇਡ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਕਿ ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਬਚਾਓ, ਅਯੁਧਿਆ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਡਿਕਟੇਟ ਕਰਾਓ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਕੁਝ ਪਿਘਲ ਗਏ। ਬੋਲੇ, ਤੂੰ ਵੀ ਬੜਾ ਹਠੀ ਏਂ ਭਗਤਾ। ਉੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਵੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ-ਕੇਸ ਦੇ ਝਮੇਲਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਹੱਕ ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ

ਰਾਮ ਮੰਦਰ-ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ ਦਾ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਜਸਟਿਸ ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਲਿਖਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਉਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਜੱਜ ਦਾ ਨਾਂ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਸਟਿਸ ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜੀ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਰਾਜੇਂਦਰ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਤਿੱਖਾ ਵਿਅੰਗ ਕੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਅੰਗ ਲਿਖਤ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਸਾਡੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਰਾਜੇਂਦਰ ਸ਼ਰਮਾ ਅਨੁਵਾਦ: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ

ਨਾਲ। ਤੇ ਹਾਂ! ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤੈਅ ਕਰੋ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਬਖ਼ਸ਼ ਹੀ ਦਿਓ।

ਪਰ ਸੁਰ ਨਰਮ ਦੇਖ ਕੇ ਚੰਦਰਚੂੜ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਹੋਰ ਵਧ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਿਦ ਫੜ ਲਈ। ਪ੍ਰਭੂ, ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਵੀ ਸਾਡੇ ਆਮ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ। ਕੋਈ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ, ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਭਲਾ ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਕੀ ਵਿਗਾੜ ਲਏਗਾ? ਉੱਥੇ ਵਿਗਾੜ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਾਡੇ ਵਰਗਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਦ ਤੱਕ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਉੱਪਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ਸਾਡੇ ਉੱਪਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਜੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ, ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ-ਸਮਝੇ ਵਕਤ ਬਰਬਾਦ ਕਰਕੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਏ ਪ੍ਰਭੂ। ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਤੇ ਰਹੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ, ਉਸੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕਦੋਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਮਸਜਿਦ ਵਿਚੋਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੋ ਤਾਂ ਗਿਆ ਸੀ, ਕੀ ਹੋਇਆ? ਏਨਾ ਇਤਿਹਾਸ ਬੋਝਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਫੈਸਲਾ ਹੁੰਦਾ, ਮਾਮੂਲੀ ਫੈਸਲਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਫ਼ਿਕਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਚੇਤੇ ਕਰੇਗਾ?

ਭਗਤ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਨ ਬਦਲ ਚੱਲਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਆਖਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਬੋਲੇ- ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ 'ਚ ਕਿਉਂ ਪੈਂਦੇ ਹੋ? ਇਤਿਹਾਸ ਕਿਵੇਂ ਚੇਤੇ ਕਰੇਗਾ, ਇਸ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਛੱਡੋ। ਇਤਿਹਾਸ ਉੱਥੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਭੈੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਵਕਤ ਕਿਵੇਂ ਚੇਤੇ ਕਰੇਗਾ, ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਦੁਰਗਤ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੱਕਰਾਂ 'ਚ ਪੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫ਼ਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰੋ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉੱਪਰ ਛੱਡ ਦਿਓ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ

ਹਨ। ਉੱਥੇ ਵੀ 'ਮੂੰਹ ਖਾਵੇ ਅੱਖ ਸ਼ਰਮਾਵੇ' ਕੁਝ ਨਹੀਂ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੌਣ ਦੇਖਣ ਆਵੇਗਾ?

ਪਰ ਚੰਦਰਚੂੜ ਅਝਿਆ ਰਿਹਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਰ ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਰਾਤਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਇਹ ਸੋਚ-ਸੋਚ ਕੇ ਉੱਡ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਮੈਨੂੰ

ਤਾਂ ਇਕ ਫੈਸਲਾ, ਹਜ਼ਾਰ ਉਲਝਣਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰ ਉਲਝਣਾਂ ਦੀ ਇਕ ਉਲਝਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਇਸ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਤਿਹਾਸ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਚੇਤੇ ਕਰੇਗਾ ਸੋ ਕਰੇਗਾ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਖ਼ਤ ਰੰਜਿਸ਼ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਚੇਤੇ ਰੱਖੇਗਾ। ਜੇ

ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਮਸਜਿਦ ਨੂੰ ਪਰਦੇ ਦੇ ਓਹਲੇ ਲੁਕ ਕੇ ਉੱਥੇ ਸਿਰਫ਼ ਮੰਦਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਸਜਿਦ ਤੋਂ ਜਗ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਕਰਾਈ ਜਾਵੇ, ਇੱਥੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮੰਦਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹੇਗਾ। ਫਿਰ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਮਸਜਿਦ ਢਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ

ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ ਅਤੇ (ਸੱਜੇ) ਰਾਮ ਮੰਦਰ।

ਚੇਤੇ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਗਾ? ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਮੇਰੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਭਾਸ਼ਣਾਂ, ਸੁਤੰਤਰਤਾ, ਮਨੁੱਖ ਹੱਕ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਲਈ ਚੇਤੇ ਕਰੇਗਾ, ਜਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮਾਮੂਲੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਲਈ ਚੇਤੇ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਉੱਪਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ; ਜਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਮਿਣ-ਤੋਲ ਕੇ, ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਦਰਮਿਆਨ ਪੱਲੜੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰਨ 'ਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਚੇਤੇ ਕਰੇਗਾ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਡਰ ਸਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਮੈਨੂੰ ਮਸਖਰਾ ਜਿਹਾ ਬਣਾ ਕੇ, ਨਿਆਂ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਪੱਟੀ ਖੁੱਲ੍ਹਵਾਉਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਬਦਲਣ ਦੇ ਲਈ ਤਾਂ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ? ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਦੱਸ ਦਿਓ ਸਗੋਂ ਫੈਸਲਾ ਡਿਕਟੇਟ ਹੀ ਕਰਾ ਦਿਓ।

ਪ੍ਰਭੂ ਬੋਲੇ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਫੈਸਲੇ 'ਚ ਉਲਝਣ ਕੀ ਹੈ? ਚੰਦਰਚੂੜ ਸਮਝਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਕਿ ਉਲਝਣ ਇਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੱਸੋ। ਇੱਥੇ

ਮੁਰਦਾਬਾਦ-ਮੁਰਦਾਬਾਦ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇਗੀ, ਉਹ ਵੱਖਰੀ, ਪਰ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ, ਫੋਕੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ। ਨਾ ਰਾਜ ਸਭਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਵਗੈਰਾ, ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣ ਲਈ ਸੱਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ, ਅਯੁਧਿਆ-ਵੱਢਧਿਆ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸੱਦਾ ਆਉਣ ਦਾ ਤਾਂ ਖ਼ੈਰ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਛੇੜਿਆ-ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿੰਤਾ, ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਤੋਂ ਫੋਰਨ ਬਾਅਦ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਹੈ! ਫਿਰ ਸਰਲਤਾ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ- ਫਿਰ ਮਸਲਾ ਕੀ ਏ, ਦੇ ਦਿਓ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਫੈਸਲਾ!

ਚੰਦਰਚੂੜ ਸਮਝਾਉਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਏਨਾ ਸੋਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮਸਜਿਦ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਮਸਜਿਦ 'ਚ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਚੋਰੀ-ਚੋਰੀ ਮੂਰਤੀਆਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਫਿਰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਠੱਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ

ਉੱਪਰ ਦਾਅਵਾ ਠੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਭੂ ਓਨੀ ਹੀ ਸਰਲਤਾ ਨਾਲ ਬੋਲੇ- ਫਿਰ ਸਮੱਸਿਆ ਕੀ ਹੈ? ਦੇ ਦਿਓ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ। ਮਸਜਿਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।

ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ- ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਮਸਲਾ ਏਨਾ ਸੋਖਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣਾ? ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਵੀ ਤਾਂ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਸਜਿਦ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਅਣਦੇਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਪ੍ਰਭੂ ਬੋਲੇ ਜੱਕੋ-ਤੱਕੀ 'ਚ ਪੈ ਗਏ ਨਜ਼ਰ ਆਏ। ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ 'ਚ ਚਾਰ ਸੌ-ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਉੱਪਰ ਮੌਜੂਦ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹਿਆ-ਮਿਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਚੰਦਰਚੂੜ ਬੋਲੇ- ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਮਹਾਰਾਜ? ਫਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮਸਜਿਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ

ਮੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ? ਚੰਦਰਚੂੜ ਬੋਲੇ, ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਮੰਦਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਪਰ ਮੰਦਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਦਾ ਵੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪੱਕਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਹੱਸ ਕੇ ਬੋਲੇ- ਨਾ ਰਿਹਾ ਹੋਣ ਦਾ ਪੱਕਾ ਸਬੂਤ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਏ ਭਾਈ! ਖ਼ੈਰ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬਸ ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ?

ਚੰਦਰਚੂੜ ਬੋਲੇ, ਬਣਾਉਣਾ ਤਾਂ ਮੰਦਰ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਵਾ ਸਕਦੇ। ਪ੍ਰਭੂ ਬੋਲੇ, ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਇਹੀ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾ ਦਿਓ।

ਚੰਦਰਚੂੜ ਦੁਖੀ ਸੁਰ 'ਚ ਬੋਲੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਨਜ਼ਾਕਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝੋ। ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾ ਦਿਆਂਗੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆ ਕੀ ਕਰੇਗੀ? ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਲੋਕ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ, ਅਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਰਾਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਤਾਂ ਇਹੀ ਰਹੇ ਪਰ ਨਿਆਂ ਨਾ ਵੀ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਵੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਨੰਗਾ-ਚਿੱਟਾ ਅਨਿਆਂ ਨਾ ਕਹਾਵੇ। ਪ੍ਰਭੂ ਬੋਲੇ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਨਿਆਂ ਤਾਂ ਅਨਿਆਂ ਹੀ ਰਹੇਗਾ, ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ। ਚੰਦਰਚੂੜ ਬੋਲੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਰਾਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੀ ਦਿਖਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਬੋਲੇ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਚੰਦਰਚੂੜ ਬੋਲੇ- ਇਹ ਤਾਂ ਹੋ ਵੀ ਗਿਆ। ਧੰਨ ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ, ਤੁਸੀਂ ਰਾਹ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ- ਕੀ ਰਾਹ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਭਗਤਾ। ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਜੋਸ਼ 'ਚ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ- ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਤਾਂ ਰਾਹ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ; ਯਾਨੀ ਬਾਅਦ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਤੱਕ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੱਭ ਗਿਆ, ਯੂਰੇਕਾ, ਯੂਰੇਕਾ (ਲੱਭ ਗਿਆ, ਹੱਲ ਲੱਭ ਗਿਆ)। ਪ੍ਰਭੂ ਬੋਲੇ, ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਕੀ ਹੱਲ ਲੱਭ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਚੰਦਰਚੂੜ ਤਹੱਮਲ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਣ ਲੱਗੇ- ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਥੇ ਮੰਦਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੁਣ ਵੀ ਹੈ ਯਾਨੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਲਈ ਉੱਥੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੰਦਰ ਸੀ। ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਮੰਦਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਮੰਦਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹੇਗਾ। ਆਖਿਰ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ!

ਹੁਣ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ- ਨਾਟ ਇਨ ਮਾਈ ਨੇਮ! (ਇਹ ਮੇਰੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ); ਚੰਦਰਚੂੜ ਬੋਲੇ ਕਿ ਫਿਰ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ।

ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਲੋਕ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ 'ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਹੱਥ' ਖੋਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਗਲੇ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਏਨਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਦ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਡਿਕਟੇਟ ਕਰਾਇਆ ਸੀ। ਡਿਕਟੇਟੇਡ ਦੀ ਤਾਂ ਵਰਤੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ!

ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਕਰਵਾਈਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ 'ਇੰਡੀਆ' ਗੱਠਜੋੜ ਨੇ ਜਿੱਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਾਦੀ ਦੀਆਂ 49 ਸੀਟਾਂ 'ਚੋਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੇ 42, ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ 6 ਅਤੇ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ.-ਐੱਮ. ਨੇ ਇੱਕ ਸੀਟ ਉੱਪਰ ਜਿੱਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਦੀ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਵੀ ਸੀਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ

ਜ਼ੋਇਆ ਹਸਨ

ਚੋਣਾਂ 2014 ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਹਾਸਿਲ ਸੀ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ 15 ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਸਨ।

ਭੰਗ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਇਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦੇਣ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਵਿਚ ਭੰਨ ਤੋੜ ਕਰ ਕੇ ਜੰਮੂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿਆਸੀ ਵਜ਼ਨ ਦੇਣ ਅਤੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਵਿਚ ਮਨੋਨੀਤ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਕਾਰਕਰਦਗੀ ਕਾਫ਼ੀ ਮਾੜੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸੈਂਬਲੀ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਹਾਲੀਆ ਹੱਦਬੰਦੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜੰਮੂ ਖੇਤਰ ਲਈ

ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਅਰਥ

ਛੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਵਾਦੀ ਲਈ ਇੱਕ ਸੀਟ ਹੀ ਵਧਾਈ ਗਈ ਸੀ।

ਉੱਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਜੁਗਾੜ ਕੰਮ ਨਾ ਆ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਘਟਾਉਣ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਨਾ ਮਿਲਣ, ਧਾਰਾ 35ਏ ਦੀ ਮਨਸੂਖੀ, ਬਾਹਰਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖਰੀਦਣ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇਣ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਤਿੱਖੀ ਨਾਖੁਸ਼ੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਨਾਲ ਸਿਆਸੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਧਾਰਨਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਈ ਜੋ ਆਰਥਿਕ ਮਹਿਰੂਮੀ ਕਰ ਕੇ ਤੇਜ਼ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮੁਕਾਮੀ ਬਦਗੁਮਾਨੀ ਵਿਚ ਸ਼ਿੱਦਤ ਆ ਗਈ। ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਅੰਦਰ ਅਤਿਵਾਦ ਅਤੇ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਮੁਕਾਮੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਤਾਪ ਝੱਲਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਨੇ 5 ਅਗਸਤ 2019 ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਖੁੱਸਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੀ ਸਿਆਸੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਇਕਾਈ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਸੀਮਤ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਵਿਆਪਕ

ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੀ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਵੋਟਰਾਂ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਕਿਉਂਕਿ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਨਾਲ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹਾ ਮਿਲਣਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦਾ ਰਾਹ ਚੁਣਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਮਨਸੂਖੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਆਪਣੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦਰਸਾਉਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਧਾਰਾ 370 ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਫਿਲਹਾਲ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਹਾਲ ਕਰਾਉਣ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 370 ਬਹਾਲ ਕਰਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੋਖਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿਰਜਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਚ ਆਮ ਵਰਗੇ ਹਾਲਾਤ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਜਪਾ ਪ੍ਰਤੀ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੇਵਿਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸਾਡੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ

ਲਬੋਲਬਾਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਚੋਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਤਕੜਾ ਪੱਖ ਇਹ ਰਿਹਾ ਕਿ 'ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ' ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦਿਲੋਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਣ ਪਰ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਡਟ ਕੇ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ। ਵੋਟਰਾਂ ਨੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦਾ ਇਹੋ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਕਾਰਗਰ ਰਾਹ ਸੀ।

ਇਹ ਚੋਣ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਹਾਲ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚਾਲੇ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਮੰਗ ਦਾ ਆਧਾਰ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸੀ ਪਰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਤੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਵਿਚ ਥਾਂ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ। ਧਾਰਾ 370 ਤੇ 35ਏ ਦੇ ਅੰਤ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਘਟਾਏ ਜਾਣ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਆਤਮ-ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਖੰਡਨ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਦਮਨ ਦੀ ਮਿਸਾਲ

ਵਜੋਂ ਵੀ ਲਿਆ ਗਿਆ।

ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਬਦਲਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕਸੁਰ ਹੋ ਕੇ ਨਕਾਰਿਆ ਹੈ। ਉਮੀਦ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕੈਬਨਿਟ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਰਾਜ ਦੇ ਦਰਜੇ ਲਈ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਤੇ ਨੂੰ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਫੌਰੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਖੇਤਰ ਦੇ ਗੁੰਬਲਦਾਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਭੂ-ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਨਗੇ।

ਪਤਝੜ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ (ਜਦ ਚਿਨਾਰ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਜਮੂਦ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਤੇ ਉਮੀਦ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਕੇਵਲ ਸੰਸਦ ਹੀ ਬਹਾਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ 2019 ਦੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਤੇ ਸਮਾਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਉਸਰ ਸਕੇ।

ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਰਾਤਿ ਦੀਵੇ ਬਾਲੀਅਨਿ॥

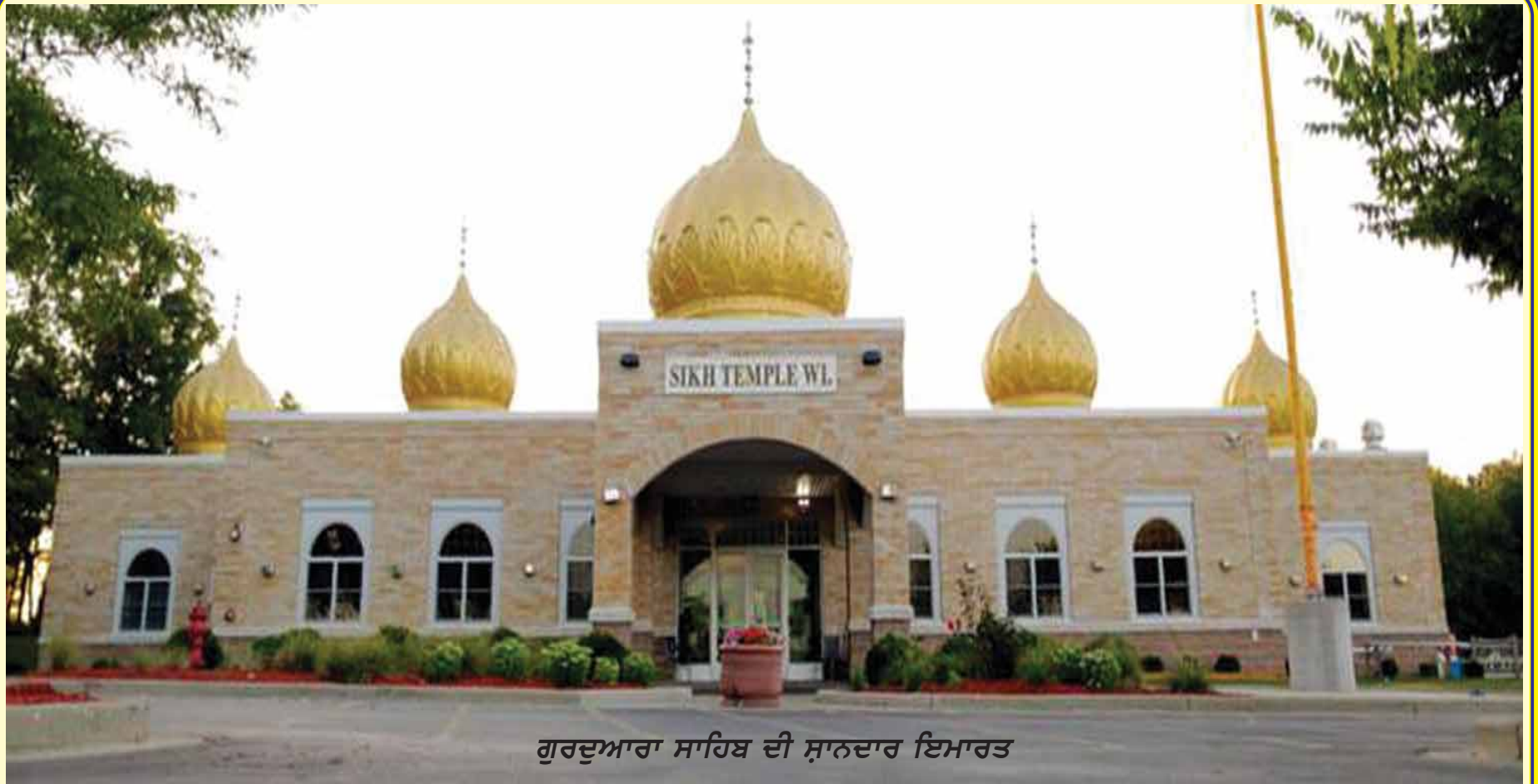
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਰਾਊਨ ਪੁਆਇੰਟ ਦੀ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ
ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਆਪ ਸਭ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਅਤੇ
ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਦੀਵਾਲੀ ਦੀਆਂ
ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

ਇਸ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ 52
ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਦਾਸ: ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਰਾਊਨ ਪੁਆਇੰਟ
Sikh Religious Society of North West Indiana

10005 Colorado St, Crown Point, IN 46307, Ph: 219-793-9446

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਮਾਰਤ

**ਸਿੱਖ ਟੈਂਪਲ ਆਫ ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਦੀ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ,
ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਆਪ ਸਭ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ
ਦੀਆਂ ਲੱਖ ਲੱਖ ਮੁਬਾਰਕਾਂ!**

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਭ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਬਾਣੀ
ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ।

ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਾਸ: ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਮਿਲਵਾਕੀ ਦੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ

Sikh Temple Of Wisconsin

7512 South Howell Ave. Oak Creek, WI 53154

Ph. 414-764-7454 Fax: 414-764-7512 Web Site: sikhtemplewi.org

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਸਮੂਹ ਪਾਠਕਾਂ, ਖੇਡ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਦੋਸਤਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਢੀਂਡਸਾ ਬ੍ਰਦਰਜ਼ ਵਲੋਂ ਦੀਵਾਲੀ ਦੀਆਂ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਮੁਬਾਰਕਾਂ!

ਅਸੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਦੀਵਾਲੀ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਸੁਭ ਹੋਵੇ। ਆਓ! ਇਸ ਦੀਵਾਲੀ ਮੌਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸਕਾਰਾਤਮਕਤਾ ਦੇ ਦੀਵੇ ਬਾਲੀਏ।

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ

ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ (ਪੀ.ਸੀ.ਓ.), ਮਿਲਵਾਕੀ

ਵਲੋਂ ਆਪ ਸਭ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨੀਆਂ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਦੀਵਾਲੀ ਦੀਆਂ ਲੱਖ ਲੱਖ ਮੁਬਾਰਕਾਂ!!

ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਰੇ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਆਪ ਸਭ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰੇ।

Kulwinder Singh Dhillon
414-248-2792

Satwinder Singh Pompi
414-406-9016

Pavanjit Singh Hothi
414-333-2902

Harvinder Singh Lally Sidhu
414-788-9813

Gurpreet Singh Bratty Gill
414-334-0047

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ 'ਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਰੰਗੀਲਾ 1719 ਵਿਚ ਬੈਠਿਆ। ਇਸ ਨੇ 1748 ਤੀਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਂ 'ਮਿਰਜ਼ਾ ਨਾਸਰ ਉਦਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਰੋਸ਼ਨ ਅਖ਼ਤਰ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰਪਾਸਾ ਖੇਲਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕੀਨ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਰਪਾਸਾ ਖੇਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਲੜਾਈਆਂ ਵੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। 1739 ਵਿਚ ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਿੱਲੀ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਮਾਰੇ-ਮਾਰ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਸੂਹੀਆ ਖ਼ਬਰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਪਾਣੀਪਤ ਟੱਪ ਆਇਆ ਹੈ। ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਰੰਗੀਲੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, 'ਦਿੱਲੀ ਦੂਰ ਅਸਤ।'

ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਘੜੀਆਂ
ਫੋਨ: 91-98156-28998

ਸੂਹੀਆ ਫਿਰ ਆਇਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਧੌਲਾ ਕੁੰਝ ਟੱਪ ਆਇਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਚਿੰਤਾ ਕਾਹਦੀ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਰੰਗੀਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਸੂਹੀਏ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ, ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰੰਗੀਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਪਿਛਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਭੱਜੋ, ਕਿਸੇ ਸੁੰਨ-ਮਸਾਨ ਜਗ੍ਹਾ ਸਾਰਪਾਸਾ ਖੇਲਦੇ ਹਾਂ।

ਅੱਜ ਫੇਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ 'ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਰੰਗੀਲਾ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦੋਨੋਂ ਪੈਰ ਜੋੜ ਕੇ ਲਪੇਟਸੰਖੀ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਕਿਸੇ ਫਕੀਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਫਕੀਰ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਸੰਖ ਪਿਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਹਿ ਕਿ ਸੰਖ ਮਹਾਰਾਜਾ ਮੈਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਕਹਿ ਦੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਦੇ ਦੇ। ਇਹ ਠੀਕ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਜੋ ਵੀ ਸੰਖ-ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਮੰਗਦਾ ਉਹ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਭਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਕਿਸੇ ਗੁਆਂਢੀ ਨੂੰ ਉਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਬੈਠਾ। ਗੁਆਂਢੀ ਨੇ ਉਹ ਸੰਖ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੰਖ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਨਸਾਨ ਸੰਖ ਕੋਲ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਸੰਖ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਸੌ ਰੁਪਏ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸੰਖ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੌ ਦਾ ਕੀ ਲੈਣਾ ਤੂੰ ਦੋ ਸੌ ਲੈ। ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਲੋ ਦੋ ਸੌ ਦੇ ਦਿਓ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਦੋ ਸੌ ਦੇ ਦਿਓ ਤਾਂ ਸੰਖ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਦੋ ਸੌ ਕੀ ਲੈਣੇ, ਚਾਰ ਸੌ ਲੈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਿਆਓ ਚਾਰ ਸੌ ਦੇ ਦਿਓ ਤਾਂ ਸੰਖ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦਾ ਚਾਰ ਸੌ ਕੀ ਲੈਣੇ, ਅੱਠ ਸੌ ਲੈ ਲਾ। ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਹੱਥ

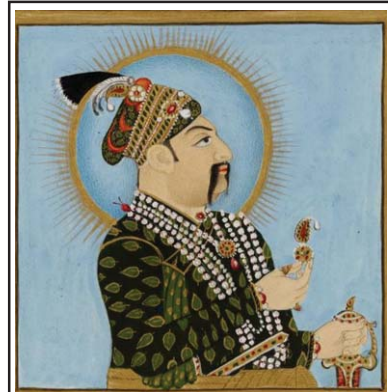
ਦਿੱਲੀ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਦੋ ਰੰਗੀਲੇ

ਜੋੜ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੰਖ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਗੋਂ ਸੰਖ ਬੋਲਿਆ, ਕਿ 'ਲਪੇਟ ਸੰਖ' ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕੁਝ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਬਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਉਹ ਸੰਖ 'ਨਰਿੰਦਰ ਦਾਮੋਦਰ ਦਾਸ ਮੋਦੀ' ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਬਜ਼ਰਗ ਉੱਥੇ ਸੌ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਫ਼ੀਸ ਦੀਆਂ ਪਰਚੀਆਂ ਕੱਟਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਸ ਕੋਲ 100 ਰੁਪਏ ਦੀ ਪਰਚੀ ਕਟਵਾਉਣ ਲਈ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਮੋਦੀ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਠੀਕ... ਐ। ਉਸ ਦੀ ਲੰਮੀ ਠੀਕ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸ਼ੱਕ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਿਹਾ ਗੱਲ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੋਦੀ ਸਾਬੂ ਬੜੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹਰਲੀ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ 'ਮੋਦੀ-ਮੋਦੀ' ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਬਾਬੇ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਂ ਖਿਲਖਿਲਾ ਕੇ ਹੱਸਿਆ। ਅੱਠ-ਦਸ ਮਹੀਨੇ ਤਾਂ ਮੋਦੀ ਦਾ ਠੀਕ-ਠਾਕ ਕੰਮ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੋਦੀ ਸਾਹਬ ਜੋ ਵੀ ਛਿੱਕਾ ਮਾਰਦੇ, ਉਹ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਮੋਦੀ ਸਾਹਬ ਨੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਕਰੰਸੀ ਬਦਲਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਧਨਾਵ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਲਾ ਧਨ ਚਿੱਟਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀ.ਐਸ.ਟੀ. ਲਗਾਈ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਅਚਾਨਕ ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਦੇਸ਼ ਕਰੋਨਾ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਮੋਦੀ ਸਾਹਬ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਜਹਾਂ ਖੜੇ ਹੋ, ਵਹੀਂ ਬੈਠ ਜਾਓ।' ਜੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਵੇਰੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਆਟਾ ਖਰੀਦਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਆਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਾਂ ਤੇ ਕੀ ਨਾ ਕਰਾਂ। ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਬੇਚੈਨੀ ਫੈਲ ਗਈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਲਈ ਲੋਕ-ਡਾਊਨ ਲਗਾਇਆ। ਫਿਰ ਵਧਾ ਕੇ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਮਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਹੀ ਮਰਾਂਗੇ। ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਸ ਨੇ ਡਾਂਗਾਂ ਨਾਲ ਕੁੱਟਿਆ। ਇੱਕ ਲੜਕੀ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ 1200 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੱਕ ਗਈ। ਕੁਝ ਮਜ਼ਦੂਰ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਰੇਲਵੇ ਪਟੜੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਕਰੋਨਾ ਫੈਲਾ ਦੇਣਗੇ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਬੰਦਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਜੇ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਜਾਣ ਨਾਲ

ਕਰੋਨਾ ਫੈਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਰੋਨਾ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ? ਕਰੋਨਾ ਨਾਲ ਮਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਗੰਗਾ ਨਦੀ ਵਿਚ ਤੈਰਦੀਆਂ ਦੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਲੋਕ ਜਲ ਸਮਾਧੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਇੱਕ ਵੀ ਲਾਸ਼ ਗੰਗਾ 'ਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਉਹ ਜਲ ਸਮਾਧੀ ਹੁਣ ਕਿੱਥੇ

ਘਟਨਾ ਉਦੋਂ ਵਾਪਰੀ, ਜਦੋਂ ਮੋਦੀ ਸਾਹਬ ਇੱਕ ਟੰਗ ਚੱਕ ਕੇ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਂਦੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਦੇਖੇ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਚੋਣ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉੱਥੋਂ ਦਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮੋਦੀ ਸਾਬੂ 'ਤੇ ਪਰਚਾ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਮੋਦੀ ਸਾਬੂ ਦੇ ਆਪਹੁਦਰੇਪਣ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਦੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਸਾਬੂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹਲਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਬੀ.ਜੇ.ਪੀ.

ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਰੰਗੀਲਾ

ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ

ਗਈ? ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਆ ਕੇ ਗਰੀਬ ਗੁਰਬਾ ਲੰਗਰ ਛਕਦਾ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਲੋੜਵੰਦ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਕਸੀਜਨ ਗੈਸ ਸਿਲੰਡਰ ਦਾ ਵੀ ਲੰਗਰ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੈਕਸੀਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ ਸੀ, ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਾਣ ਲਈ ਦੇਰੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਸਾਹਬ ਦੀ ਹਰ ਸੀਸੀ 'ਤੇ ਫੋਟੋ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗਿਆ। ਮੋਦੀ ਸਾਹਬ ਦਾ ਸਟੈਂਡ ਸਾਈਕਲ ਦੇ ਸਟੈਂਡ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਸਾਹਬ ਬੰਬੇ ਬੋਲ ਕੇ ਆਏ ਕਿ ਅਜੀਤ ਪਵਾਰ ਨੇ 70 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਦਾ ਘਪਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਸ ਹੁਣ 'ਚੱਕੀ ਪੀਸਿੰਗ, ਚੱਕੀ ਪੀਸਿੰਗ', ਪਰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਅਜੀਤ ਪਵਾਰ ਨੂੰ ਬੀ.ਜੇ.ਪੀ. ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਡਿਪਟੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਮੋਦੀ ਸਾਬੂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਦਮਗਜ਼ੇ ਮਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਸਾਬੂ ਬਿਨਾਂ ਵੀਜ਼ੇ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੋਦੀ ਸਾਹਬ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਲੈ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਮੋਦੀ ਸਾਬੂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਹੱਥ ਲਾਉਂਦੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ

ਦੀਆਂ ਘਟ ਕੇ 240 ਸੀਟਾਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮੋਦੀ ਸਾਬੂ 'ਤੇ ਬੜਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਸੀ। ਮੋਦੀ ਸਾਹਿਬ ਦੁਬਾਰਾ-ਦੁਬਾਰਾ 400 ਪਾਰ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜੇ ਵੀ ਜਨਮਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿ 'ਤੇ ਕੁਝ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਾਪਰੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ 850 ਦੇ ਕਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਚਲੇ ਗਈ। ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਦੀ ਹੱਦ ਉਦੋਂ ਹੋਈ, ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਰਾਜ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਬੇਟੇ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਵਕ ਬੈਠੇ ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਤੇ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਲਗਭਗ 10 ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਚਲੀ ਗਈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਪਰਚਾ ਦਰਜ ਕਰਵਾਇਆ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਸਤਫ਼ਾਪੁਰ ਵਿਚ ਬੀ.ਜੇ.ਪੀ. ਨੇਤਾ ਕਪਿਲ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੇ 1500 ਗੁੰਡੇ ਲਿਜਾ ਕੇ 300 ਅਲਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਉਹ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ 'ਚ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਪਾਲ ਰਹੇ ਸੀ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੁੱਧ ਵਾਲੀ ਗਾਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੁੱਟ-

ਕੁੱਟ ਕੇ 'ਜੈ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ' ਕਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਰਨਾਟਕ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਸਾਲੂ ਲਾਹੇ ਦੇਖੇ ਗਏ। ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਵਾਨ ਮੁੰਡਿਆਂ ਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਬੁਰਫ਼ੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਧਰਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੀ ਆਈਆਂ, ਪਰ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਮੇਰੇ ਤਾਜਦਾਰ ਸਾਨੂੰ ਵੱਸਣ ਦਿਓ। ਅਜੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਠਰੇ। ਸੰਨ ਸੰਤਾਲੀ ਵਿਚ ਜੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਟਸ-ਟਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕੁਝ ਵਾਪਰੇਗਾ। ਸਰਦਾਰ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਨੱਤ ਨੇ ਮੰਡੀ ਬਹਾਉਦੀਨ (ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ) 14 ਅਗਸਤ ਨੂੰ 10 ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੀ ਕਰਵਾਈ। ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਦਹਾਕਾ ਅਸੀਂ ਖੂਨ ਦੇ ਅੰਬੂਰ ਰੋਂਦੇ ਰਹੇ। ਕਿਸੇ ਸਾਡੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਲਈ। ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਰਾਤ ਭੱਜ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸੀ। ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੁੱਟੀ ਗਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਪਗੜੀਧਾਰੀ ਗੁਰਸਿੰਘ ਸੀ। ਹਾਏ ਓ ਰੱਬਾ ਸਾਡਾ ਨਨਕਾਣਾ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਤਿੰਨੇ ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲੰਮ-ਸਲੰਮੀਆਂ ਤੰਦੀਆਂ ਖੁੱਸ ਗਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਬਣ ਕੇ ਮਖ਼ਮਲ ਵਰਗੀਆਂ ਬਣਾਇਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਰੋਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਉਠਦੀਆਂ। ਬੱਸ ਉਜੜਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆ ਗਿਆ। ਬੱਸ ਉਜੜਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆ ਗਿਆ। ਹਾਏ ਓ ਰੱਬਾ ਸੋਹਣਿਆ! ਅਸੀਂ ਵਸਦੇ ਉਜੜ ਗਏ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ। ਮਸਲਮਾਨ ਹਾਦਸੇ ਸੇ ਮੁਝੇ ਇਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ,

ਇ ਯਹ ਆਂਸੂ ਬਹਾਨੇ ਕੀ ਭੀ ਮੁਹਲਤ ਨਹੀਂ ਦੇਤੇ।

ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਲਾਲ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਬੇਬਸੀ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ 'ਜੇ ਅਸੀਂ ਮੰਗਲਵਾਰ ਦਾ ਵਰਤ ਰੱਖ ਲਈਏ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਅਨਾਜ ਸੰਕਟ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।' ਸਾਡੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਅਣਖ ਨੇ ਫਿਰ ਅੰਗੜਾਈ ਲਈ। ਆਪਣੇ ਸੰਤਾਲੀ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਅਣਗੋਲਿਆਂ ਕਰਕੇ ਕਿਸਾਨ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕਹੀ ਕੁਹਾੜੀ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਢੁੱਕਿਆ। ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 50 ਕਰੋੜ ਸੀ। ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 140 ਕਰੋੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਿੱਡ ਭਰ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਸੰਭਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਂਗਾ, ਮੇਰੀ ਕੁੱਲੀ ਨਾ ਢਾਹੋ। ਬਾਜ ਆ ਜਾਓ। ਮੇਰੀ ਪੂੰਜੀ ਇਹ ਕੱਖ ਨੇ। ਹਵਾਓ ਬਾਜ ਆ ਜਾਓ।

ਮੇਰਾ ਸੋਹਣਾ ਰੱਬ ਮਿਹਰ ਕਰੇ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਆਵੇ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮੰਨੇ। ਜਾਤ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨਾ ਪਵੇ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਅਤੇ ਰੱਬ ਰੰਗੀਲੇ ਤਾਜਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਚਾਵੇ। ਰੱਬ ਰਾਖਾ।

ਹਰੀ ਦੀਵਾਲੀ

ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਗਹਿਮਾ-ਗਹਿਮੀ ਵਿਚ ਬਜ਼ਾਰ। ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ, ਫੁਲਝੜੀਆਂ ਤੇ ਨਾਲੇ ਵਿਕਦੇ ਪਏ ਅਨਾਰ।

ਮੇਲਾ ਹੈ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸਜ-ਧਜ ਕੇ ਸਭ ਹੋਏ ਤਿਆਰ। ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ, ਦੀਵਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਹਰ ਦੀਵਾਰ।

ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਨੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਮੰਦਰ, ਗੁਰ-ਦੁਆਰ। ਸ਼ੋਰ, ਪਟਾਕੇ ਅਤੇ ਧੂੰਏਂ ਤੋਂ ਤੌਬਾ ਕਰੀਏ ਮੇਰੇ ਯਾਰ!

ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਰਹਾਂਗੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹੋਵੇ ਸੰਸਾਰ। ਹਰੀ ਦੀਵਾਲੀ ਹੋਵੇ ਜੇਕਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਮਹਿਕੇ ਗੁਲਜ਼ਾਰ।

ਮਿਲਜੁਲ ਸਾਰੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈਏ ਹਰ ਇੱਕ ਦਾ ਕਰੀਏ ਸਤਿਕਾਰ। ਗਿਆਨ ਦਾ ਦੀਪਕ ਵੀ ਰੁਸ਼ਨਾਈਏ ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਸਭ 'ਤੇ ਕਰਤਾਰ।

ਜਜ਼ਬਾ ਜੇਕਰ ਹੋਏ ਅਜੇਰਾ

ਹੋਵਾਂਗੇ ਨਾ ਕਦੇ ਖੁਆਰ। ਹੁਕਮ-ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੋਈ 'ਨਵ ਸੰਗੀਤ' ਦਾ ਬਾਲ-ਪਿਆਰ।
-ਪ੍ਰੋ. ਨਵ ਸੰਗੀਤ ਸਿੰਘ

ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਗੀਤ

ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਜੀ, ਲੈ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇਖੋ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਜੀ, ਚੱਲੋ ਰਲ ਕੇ ਬਜ਼ਾਰ ਚੱਲੀਏ। ਰੀਝਾਂ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਕਰ ਲਈਏ ਪੂਰੀਆਂ, ਪਿੱਛੋਂ ਨਾ ਪਛਤਾਈਏ ਬੱਲੀਏ।

ਲਿਆਉਣੇ ਦੀਵੇ ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰ ਜੀ, ਮਿਲੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਤਾਈਂ ਘੁਮਿਆਰ ਜੀ, ਪਟਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟੀਏ। ਆਪਾਂ ਕਰੀਏ ਨਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਗੰਧਲਾ, ਜੱਗ ਤੋਂ ਵਡਿਆਈ ਖੱਟੀਏ।

ਬੜੇ ਚਾਵਾਂ ਨਾਲ ਦਿਵਾਲੀ ਨੇ ਉਡੀਕਦੇ, ਬੈਠੇ ਸਤਕ ਕਿਨਾਰੇ ਧੁੱਪ ਸੇਕਦੇ, ਲਈਏ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਸਾਰ ਮਿੱਤਰੇ। ਮੁੱਲ ਕਿਰਤਾਂ ਦਾ ਪਾਈਏ ਮਿਲ ਸਾਰੇ, ਹੋਵੇ ਗਰੀਬ ਦਾ ਉਧਾਰ ਮਿੱਤਰੇ।

ਲਿਆਉਣੇ ਨਵੇਂ ਲੀਤੇ ਆਇਆ ਸਿਆਲ ਜੀ, ਰੱਖੀਏ ਅੱਗ ਤੋਂ ਵੀ ਆਪਾਂ ਸੰਭਾਲ ਜੀ,

ਦੀਵਾਲੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਨਾਲੇ ਮਿਠਿਆਈਆਂ ਵੰਡੀਏ। ਭੁੱਲ ਜਾਈਏ ਉਚ ਨੀਚ ਜਾਤ ਪਾਤ ਨੂੰ, ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਰਲ ਭੰਡੀਏ।
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ 'ਰੂਪਪੁਰੀ'

ਦੀਵਾਲੀ ਮਨਾਈਏ

ਵੰਡ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹਾਸੇ ਕਮਾਈਏ ਨਫਰਤ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਭੁੱਲ ਜਾਈਏ ਸਾਂਝਾ ਵਾਲੇ ਦੀਵੇ ਜਗਾ ਕੇ ਆਓ ਰਲ-ਮਿਲ ਦੀਵਾਲੀ ਮਨਾਈਏ।

ਇਹ ਨਹੀਂ ਚੰਗਾ, ਉਹ ਹੈ ਮਾੜਾ ਕੱਢਦੇ ਦਿਲ 'ਚੋਂ ਸਾਰਾ ਸਾੜਾ ਸ਼ਿਕਵੇ ਭੁਲਾ ਕੇ ਗਲੇ ਲਗਾਈਏ ਆਓ ਰਲ-ਮਿਲ ਦੀਵਾਲੀ ਮਨਾਈਏ।

ਗੁਰਬਤ ਵਿਚ ਜੋ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਉਂਦੇ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ 'ਚ ਵੋਲ ਵਜਾਉਂਦੇ ਦੇਖ ਫਕੀਰੀ ਦੁੱਖ ਭੁੱਲ ਜਾਈਏ ਆਓ ਰਲ-ਮਿਲ ਦੀਵਾਲੀ ਮਨਾਈਏ।

ਕੱਚੇ ਘਰ ਬੇਬੇ ਲਿੱਪ ਕੇ ਸਜਾਉਂਦੀ ਘੁਗੀਆਂ ਮੇਰ ਨਾਲੇ ਫੁੱਲ ਬਣਾਉਂਦੀ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਵਾਰੇ ਜਾਈਏ

ਆਓ ਰਲ-ਮਿਲ ਦੀਵਾਲੀ ਮਨਾਈਏ। ਸੁੱਧ ਖਾ ਲਈਏ ਘਰ ਦਾ ਬਣਿਆ ਬੋੜਾ ਬਹੁਤ ਗਵਾਢ ਦੇ ਆਈਏ ਮਿਲਾਵਟੀ ਮਠਿਆਈ ਤੋਂ ਸਰੀਰ ਬਚਾਈਏ ਆਓ ਰਲ-ਮਿਲ ਦੀਵਾਲੀ ਮਨਾਈਏ।

ਬੰਬ ਪਟਾਕੇ ਹੈ ਪਲ ਦੀ ਰੌਣਕ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਡਰਦੇ ਹਰਿਆਲੀ ਮਰ ਜਾਵੇ ਧਾਲੀਵਾਲ ਬੁਰੀ ਸ਼ੈਅ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈਏ ਆਓ ਰਲ-ਮਿਲ ਦੀਵਾਲੀ ਮਨਾਈਏ।
-ਐਡਵੋਕੇਟ ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਹਨੇਰਾ ਚਾਣਨ

ਹਰ ਚਾਣਨ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਨਾ ਹਰ ਬੁਰਾ ਹਨੇਰਾ। ਉਹੀਓ ਚੰਗਾ ਸਦਾ ਹੱਕ ਸੱਚ ਦੇ, ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤੇ ਜਿਹੜਾ। ਬੰਦ ਕਰੋ ਇਹ ਟੈਅ ਟੈਅ ਸ਼ਾਇਰੀ, ਜੋ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਗਾਉਂਦੇ: "ਹਰ ਬੁਰਾਈ ਨੂੰ ਰਾ ਜੰਮਦਾ, ਚਾਣਨ ਸਦਾ ਚੰਗੇਰਾ।"

ਭੱਠ ਪਵੇ ਚਾਣਨ ਜੋ 'ਭਾਗੇ' ਦੇ ਮਹਿਲ ਰੁਸ਼ਨਾਏ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਤਾਈਂ ਮਿਲਾਏ ਜੋ ਨੂੰਰਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਕਿਹੜਾ। ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨੂੰਰੇ ਕੋਲੋਂ, ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਖੜਤਾ,

ਸੱਭ ਤੋਂ ਖੜਰਨਾਕ ਹੈ ਹੁੰਦਾ, ਬੰਦ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਨੂੰਰਾ। ਇਸ ਨੂੰਰੇ 'ਚ ਡੁੱਬ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਬੰਦੇ ਦਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਉਠਾਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਗਾਹਵੇ ਪੰਥ ਲੰਮੇਰਾ। ਬੰਦ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਨੂੰਰਾ ਬੰਦਾ ਹਿੜ੍ਹ ਹਿੜ੍ਹ ਕਰ ਜਰ ਜਾਂਦਾ, ਸਾਰਿਆਂ ਜੇਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਧ ਕੇ ਖੜਰਨਾਕ ਇਹ ਜੇਰਾ।

ਗਿਆਨ ਕਦੀ ਵੀ ਕਿਧਰੇ ਨਾਹੀ 'ਠਾਹ ਸੋਟਾ' ਹੈ ਹੁੰਦਾ, ਉਹੀ ਪਾਵੇ, ਹਰ ਭਾਣੇ ਦੀ ਚੀਰ-ਫਾੜ ਕਰੇ ਜਿਹੜਾ। ਨੂੰਰੇ ਦੀ ਅੱਖ ਸੱਭ ਕੁਝ ਵੇਖੇ ਜੋ ਚਾਣਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ, ਚਾਣਨ ਦੀ ਅੱਖ ਹੋ ਜਏ ਅੰਨ੍ਹੀ, ਛਾਣਨ ਲੱਗੀ ਨੂੰਰਾ। ਐ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰੇ ਗਾਇਕੋ, ਉੱਤਕ ਸੱਚ ਦੀ ਲੋਏ, ਦੱਸੋ ਕਿਹੜਾ ਵੱਧ ਗਿਆਨੀ, ਚਾਣਨ ਜਾਂ ਅੰਧੇਰਾ। ਸੁੱਧ ਚੰਗੇ ਤੇ ਸੁੱਧ ਬੁਰੇ ਦਾ, 'ਪਰਖਿਆ' ਕੁੜ੍ਹ ਫਲਸਫ਼ਾ, ਅਸੁੱਧੀ ਕੁੱਖੋਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਜੰਮਿਆ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੰਥ ਲੰਮੇਰਾ।
-ਡਾ. ਸੁਖਪਾਲ ਸੰਘੋੜਾ ਉਰਫ ਪਰਖਾ

ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਭਵਨ ਦਾ ਮਰਸੀਆ

ਸਾਹਮਣੇ ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਭਵਨ ਦਾ ਬੋਰਡ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਓਹੀ ਥਾਂ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨੇ ਹਨ। ਬੋਰਡ ਦੀ ਸ਼ਕਲ-ਸੂਰਤ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਮਨ ਵਿਚ ਕਲਾ ਭਵਨ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਨਹੀਂ ਉੱਘੜਦੀ। ਬੋਰਡ ਤੇ ਲਾਲ ਰੰਗ 'ਚ ਲਿਖਿਆ 'ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਭਵਨ' ਕਾਫੀ ਘਸਮੇਲਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਬੋਰਡ ਦੀ ਸ਼ਕਲ 'ਤੇ ਯੂਠ ਪਈ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੱਲੜੇ ਪਾਸੇ ਜੰਗਲ ਲੱਗੀ ਪਈ ਹੈ। ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਭਵਨ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸੰਗੀਤ ਨਾਟਕ ਅਕਾਦਮੀ, ਪੰਜਾਬ ਲਲਿਤ ਕਲਾ ਅਕਾਦਮੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਕਲਾ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਉਭਰਦਾ। ਅੱਖਰ ਵਾਹੁੰਦੇ ਸਮੇਂ ਰੰਗ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਤੇ ਕਿਤੇ ਘੱਟ ਲੱਗਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਲਾ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਲਾ ਭਵਨ ਬਾਰੇ ਮਨ 'ਚ

ਸਰਬਜੀਤ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਸਵਾਲ ਉੱਠਣ ਲੱਗਦੇ ਨੇ। ਬੋਰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਲਾ ਭਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਪੈਰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਟੋਏ 'ਚ ਵੱਜਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗੇਟ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ। ਗੇਟ ਵੀ ਕਲਾ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੇਟ ਦੇ ਬੱਲੜੇ ਪਾਸੇ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਪੱਤੀ 'ਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਧੂਹ ਨਹੀਂ ਪਾ ਰਹੀ। ਸਗੋਂ ਲੋਹਾ ਮਨ 'ਚ ਚੁਭ ਜਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਿਸਮਿੱਲਾ ਹੀ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਮਨ 'ਚ ਕਲਾ ਭਵਨ ਬਾਰੇ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਜਾਗਿਆ। ਲੋਹੇ ਦਾ ਕਲਾ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਮੁਲਾਇਮ ਨਹੀਂ। ਮਨ 'ਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਜੇ ਇਹ ਗੇਟ ਲੱਕੜ ਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਸਜਾ ਸਵਾਰ ਕੇ ਲਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਹੋਰ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਅੱਧੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਗੇਟ ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਲੱਗਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਨਜ਼ਰ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਲੱਗੇ ਵੱਡੇ ਅਕਾਰ ਦੇ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਫੋਟੋ-ਨੁਮਾ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਛਾਪੀ ਸੁਰਜੀਤ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਤਰ ਦਾ ਨਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਰੂਹ ਸਕੂਨ ਨਾਲ ਠੰਢੀ-ਠਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਪੈਰ ਰੁਕ ਗਏ। ਪਾਤਰ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹੇ ਬਗੈਰ ਭਲਾ ਅੱਗੇ ਕਿਵੇਂ ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

'ਗੀਤ ਦੀ ਮੌਤ ਇਸ ਰਾਤ ਜੇ ਹੋ ਗਈ, ਮੇਰਾ ਜੀਣਾ ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਕਿਵੇਂ ਸਹਿਣਗੇ' ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਨ 'ਚ ਖਿਆਲ ਨੇ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪਾਤਰ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖ ਜਾਂਦਾ 'ਕਲਾ ਦੀ ਮੌਤ ਜੇ ਇਸ ਭਵਨ 'ਚ ਹੋ ਗਈ, ਸਾਡੇ ਵਾਰਿਸ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ' ਤਾਂ ਗੱਲ ਅੱਜ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਬੋਹੜ-ਨੁਮਾ ਰੁੱਖ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਨ ਅੰਬਰ 'ਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਉਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਕੋਮਲਤਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੌਜਵਾਨ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਸੰਗ ਤੋਂ ਵੀ ਮਖਮਲੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਭਵਨ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਵਾਹ-ਬਸਤਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਇੱਥੇ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਰਹੇ। ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਕਲਾ ਭਵਨ ਦੀ ਇਮਾਰਤ 'ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਹਿਦ ਵਰਗੀ ਮਿੱਠੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਗੂੰਜ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਲਿਖੀ ਸਾਰੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਨੀਝ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਂ ਲੰਬਾ ਹੌਕਾ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ

ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸਿਖਰ 'ਜੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਰੁਲਦੇ ਨੇ ਰੋਟੀ ਲਈ, ਉਹ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਪਰਤਣਗੇ ਆਪਣੇ ਕਦੀ, ਸੋਕਣਗੇ ਮਾਂ ਦੇ ਸਿਵੇ ਦੀ ਅਗਨ, ਬਾਕੀ ਕਬਰਾਂ ਦੇ ਰੁੱਖ ਹੇਠ ਜਾ ਬਹਿਣਗੇ' 'ਇਹ ਜੋ ਰੰਗ 'ਚ ਚਿੱਤਰੇ ਨੇ ਖੁਰ ਜਾਣਗੇ, ਇਹ ਜੋ ਮਰਮਰ 'ਚ ਉੱਕਰੇ ਨੇ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ, ਬਲਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਹਵਾ 'ਚ ਲਿਖੇ, ਹਰਫ਼ ਓਹੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਿਖੇ ਰਹਿਣਗੇ' ਮੈਨੂੰ ਝੰਜੋੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪੰਜਾਬ ਖੁਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮਰਮਰੀ ਪੰਜਾਬ ਭੁਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਲਦੇ ਹੱਥ ਠੰਢੇ ਪੈ ਗਏ ਨੇ। ਹਰਫ਼ ਲਿਖੇ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਦ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਪਾਤਰ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਗਲੇ ਚਿੱਤਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਜੋ ਇਸ ਕਲਾ ਭਵਨ ਦਾ ਬਾਨੀ ਹੈ, ਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਤਸਵੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਨਾਲ, ਦੂਜੀ ਮੁਲਕ ਰਾਜ ਅਨੰਦ ਨਾਲ, ਤੀਜੀ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ, ਚੌਥੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ ਤੇ ਅਗਲੀ ਸ਼ਿਵ ਬਟਾਲਵੀ ਨਾਲ। ਰੰਧਾਵਾ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਹੈ। ਵੱਡਾ ਬੰਦਾ। ਇਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਸੀ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਵੱਡੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਣੀਆਂ ਸਨ। ਹਰ ਫੋਟੋ 'ਚ ਰੰਧਾਵਾ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਭਾਰੂ ਹੈ।

ਗੇਟ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਲਾਅਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਘਾਹ ਘੱਟ ਤੇ ਰਤਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਸੀਮਿੰਟ-ਬਜ਼ਰੀ ਦੇ ਬਣੇ ਬੈਂਚ ਹਨ। ਇਸ ਲਾਅਨ 'ਚ ਵੈਰਾਨਗੀ ਭਾਰੂ ਹੈ। ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਅ ਅੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਾਅਨ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਰਤੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੱਥਰ ਦੇ ਬੁੱਤ ਨੇ, ਪਰ ਸਮਝ ਕੁਝ ਘੱਟ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਹਨ 'ਚ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਗੱਲ ਬਣ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਸੋਚਿਆ ਕੇ ਬੁੱਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੋਚ ਕੇ ਬੋੜਾ ਹੀ ਬਣਾਏ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਣ। ਅਸੀਂ ਉਲ-ਜਲੂਲ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹਾਂ, ਬੁੱਤ-ਘਾੜੇ ਰੱਬੀ-ਰੂਹਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਜਿਵੇਂ ਰੱਬ ਦਾ ਗੋਰਖ ਪੰਦਾ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁੱਤਾਂ ਦਾ ਅਲਜ਼ਬਰਾ ਅਕਲ ਦੇ ਖਾਨੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਵੜ ਰਿਹਾ। ਨਾਲੇ ਕਲਾ ਹੀ ਕੀ ਹੋਈ ਜੋ ਐਰੇ-ਗੈਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ। ਅੱਗੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਵੀ ਬੁੱਤ ਹੀ ਬੁੱਤ ਹਨ। ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਬੁੱਤ। ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਸਿਰਫ਼ ਹੁਣ ਬੁੱਤ ਹੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਬੁੱਤ ਹੀ ਨਾ ਬਣ ਜਾਵਾਂ, ਮੈਂ ਕਲਾ ਭਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਹ ਭੰਬਲਭੁਸਾ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਫਿਰ ਸੋਚਿਆ ਕਲਾ ਭਵਨ ਹੈ, ਕੋਈ ਛੋਟੀ-ਮੋਟੀ ਗੱਲ ਬੋੜੀ ਹੈ ਕੇ ਬੰਦਾ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਅੰਦਰ ਜਾ ਵੜੇ।

ਇੰਟਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਇਸ ਇਮਾਰਤ 'ਚ ਸੁਹਜ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਹਲਕਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰੰਗ ਦੀ ਚਮਕ ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਉੱਪਰ ਜੰਮੀ ਕਾਲੀ ਜਿਲਬ ਨੇ ਧੁੰਦਲੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ

ਰੰਧਾਵਾ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਹੈ। ਇਸ ਉੱਪਰ ਗੋਲ ਆਕਾਰ ਵਿਚ ਰੰਧਾਵੇ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਰੰਧਾਵਾ ਇਸ ਚਿੱਤਰ 'ਚ ਉਦਾਸ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਹਰਲੇ ਪਾਸੇ ਕੁਝ ਕੰਧ ਚਿੱਤਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੁੱਤਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਧ ਚਿੱਤਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਉਂਦਾ। ਨੀਝ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਕੁਝ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਿਹਾ। ਅੰਦਰ ਰੰਧਾਵਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਕਈ ਨਾਮੀ-ਕਲਾਮੀ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਕੈਮਰੇ ਨਾਲ ਖਿੱਚੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਰੰਧਾਵਾ-ਰੰਧਾਵਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰ

ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਕਿਤੇ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ, ਕਿਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੇ ਨੌਰਾ ਰਿਚਰਡਜ਼ ਨਾਲ, ਕਿਤੇ ਕੈਰੋਂ ਨਾਲ ਤੇ ਕਿਤੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਕਿਤੇ ਨਹਿਰੂ ਨਾਲ, ਕਿਤੇ ਗਾਰਗੀ ਨਾਲ ਤੇ ਕਿਤੇ ਸ਼ਿਵ ਨਾਲ। ਕਿਤੇ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਨਾਲ ਤੇ ਕਿਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਕਪੂਰ ਨਾਲ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫੋਟੋ ਨਹੀਂ ਦਿਖੀ, ਖੈਰ ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫੋਟੋ ਦੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੇ ਕਲਾ ਭਵਨ 'ਚ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਤੇ ਏਧਰ-ਓਧਰ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ, ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਨਾ ਦਿਸੀ ਹੋਵੇ। ਕਲਾ ਭਵਨ ਵੇਖ ਕਿ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਲਾ ਰੰਧਾਵਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਾਪਤ।

ਕਲਾ ਭਵਨ ਦੀ ਬੇਸਮੈਂਟ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਸਰੀਆਂ ਦੀ ਗੈਲਰੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਉਸਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਬੇਸਮੈਂਟ ਹੀ ਤਾਂ ਬਚੀ ਹੈ। ਉਜਾੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਰੈਡ ਕਾਰਪਸ। ਉਸਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਰ ਗੰਗਾ ਰਾਮ, ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ, ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ, ਫ਼ੈਜ਼ ਅਹਿਮਦ ਫ਼ੈਜ਼, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, ਈਸ਼ਵਰ ਚੰਦ ਨੰਦਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਟੀਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕੁਝ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੋਕਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕੈਰੋਂ, ਲਫ਼ਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਤੇ ਹੋਰ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੀ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਕਈ ਵੱਡੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਮੁਹੰਮਦ ਰਫੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਖ ਰਿਹਾ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਹੈ।

ਕਲਾ ਭਵਨ 'ਚ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਚਹਿਲ-ਪਹਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਕਲਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਜੱਗ ਜਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਲਾ ਭਵਨ ਦੀ ਵੱਖੀ 'ਚ ਹੀ ਸੈਂਕੜੇ ਏਕੜਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਾਲਾ ਰੋਜ਼ ਗਾਰਡਨ ਤੇ ਲਈਅਰ ਵੈਲੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਕੇ ਵਿਹਲਤਾਂ ਦੀ ਸੈਰਗਾਹ। ਇੱਥੇ ਵਿਹਲਤ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਕਦੇ ਇਸ ਦਰੱਖਤ ਹੇਠ, ਕਦੇ ਉਸ

ਦਰੱਖਤ ਹੇਠ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਜ਼ ਗਾਰਡਨ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ 'ਚੋਂ ਖੁਸ਼ਬੋ ਮਨਫੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਫੁੱਲ ਹੀ ਫੁੱਲ ਹਨ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਿਆਰੀਆਂ 'ਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ। ਮਾਲੀਆਂ ਦੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਦਾ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੈ ਇਹ ਰੋਜ਼ ਗਾਰਡਨ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਂਗ ਖਿੱਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਘੁੰਮਣ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਟਕੂ-ਗੁਟਕੂ ਦੂਰ ਤੱਕ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਪਿਆਰ ਤਰੰਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਗੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਪਤੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਵੀ ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ

ਦਰੱਖਤ ਹੇਠ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਜ਼ ਗਾਰਡਨ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ 'ਚੋਂ ਖੁਸ਼ਬੋ ਮਨਫੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਫੁੱਲ ਹੀ ਫੁੱਲ ਹਨ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਿਆਰੀਆਂ 'ਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ। ਮਾਲੀਆਂ ਦੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਦਾ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੈ ਇਹ ਰੋਜ਼ ਗਾਰਡਨ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਂਗ ਖਿੱਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਘੁੰਮਣ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਟਕੂ-ਗੁਟਕੂ ਦੂਰ ਤੱਕ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਪਿਆਰ ਤਰੰਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਗੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਪਤੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਵੀ ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ

ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਸੰਗ-ਸ਼ਰਮ ਕਿੱਲੇ ਟੰਗ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਵੈਲੀ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਵੀ ਦੁਪਹਿਰ ਦੀ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਸੈਰਗਾਹ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਦਿਲ ਦੀ ਭਤਾਸ ਮੰਡਲੀਆਂ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੱਢਦੇ ਨੇ ਤੇ ਇਕ-ਦੋ ਤਾਜ਼ ਦੀਆਂ ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਵੀ ਲਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਲਾ ਭਵਨ ਤੋਂ ਬੋੜੀ ਵਿੱਥ 'ਤੇ ਹੀ ਇਕ ਓਪਨ ਏਅਰ ਵਾਜ਼ਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਪਰਾਉਣੇ ਫੁਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਉੱਠਦਾ ਧੂੰਆਂ ਸਿਟੀ ਬਿਊਟੀਫੁੱਲ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚਿੜਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਲਾ ਭਵਨ ਦੇ ਅਗਲੇ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਰੰਧਾਵਾ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਦਰ ਹਨੇਰਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੇ ਚਾਨਣ ਘੱਟ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹੋ ਰਹੀ ਡਿਜੀਟਲ ਫਿਲਮ ਮੇਕਿੰਗ ਵਰਕਸ਼ਾਪ 'ਚ ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬਿਤਾਉਣੇ ਨੇ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਰਸਮੀ ਉਦਘਾਟਨ ਲਈ ਬੀਤਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਘਾਟ ਰਤਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਕੁਝ ਚਿੰਤਤ ਲੱਗਦੇ ਨੇ। ਲਾਈਟਾਂ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਲੱਗੀਆਂ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਨਾਟਕ ਖੇਡੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਲਈ ਪੂਰਾ ਲਾਈਟਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਲਾਈਟ ਦੀ ਉਦਘਾਟਨ ਸਮੇਂ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ। ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਤੇ ਮਕਸਦ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰੁਪਾਲ, ਡਾਕਟਰ ਯੋਗ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਯੋਗ ਰਾਜ ਕਾਫੀ ਲੰਬਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਗੱਲਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਮੱਠੀ-ਮੱਠੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਇਹ ਰਸਮੀ ਬੰਦੋਬਸਤ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਖਿਝ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਰੀਤ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਏਨਾ ਅਸਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਰੀਤ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਵੱਡੀ ਖੁਨਾਮੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯੋਗ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੇ ਨੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਹ ਸਤਿਕਾਰਤ ਹਸਤੀ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਾਮ ਕਮਾਇਆ ਹੈ, ਇੱਜ਼ਤ ਖੱਟੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਰਜੀਤ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਮੁਲਾਕਾਤ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਦੀ ਰੂਹੋ-ਰਵਾਂ ਨੇ। ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਣੀ ਹੈ।

ਹਰਜੀਤ ਧੀਰਜ ਤੇ ਧੀਮੀ ਸੁਰ ਵਾਲੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਕਲਾ ਹੈ। ਫਿਲਮਾਂ ਬਾਰੇ ਤੇ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਉਹ ਦਿਲਚਸਪ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਚੰਗਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਾਦਾ ਸਾਹਿਬ ਫਾਲਕੇ ਬਾਰੇ ਉਹ ਕਈ ਨਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸਦੇ ਨੇ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਚੈਨ ਤੇ ਸਕੂਨ ਦੇ ਪਲ ਨੇ। ਹਰਜੀਤ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਹਫ਼ਤਾ-ਦਫ਼ਤੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ।

ਉਹ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕੰਮ ਦੀ ਕੁਆਲਿਟੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨਾਲ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕਾ ਜੁਗਰਾਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਫਿਲਮ ਤਕਨੀਕਾਂ ਤੇ ਵਿਧਾ ਤੇ ਚੰਗੀ ਪਕੜ ਹੈ। ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ ਇਸ ਦੀਆਂ ਬਰੀਕੀਆਂ ਸਮਝ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰਜੀਤ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦਾ ਘੇਰਾ ਬਹੁਤ ਵਸੀਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਕਹਿਣੇ ਤੇ ਕਈ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫੀ, ਫਿਲਮਸਾਜ਼ੀ ਤੇ ਸਿਨਮੈਟੋਗ੍ਰਾਫੀ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਲਦੇਵ ਗਿੱਲ, ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਲਦੇਵ ਗਰੇਵਾਲ ਨਾਲ ਹੁਣ ਤਕ ਗੁਫ਼ਤਾਗੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਫਿਲਮਸਾਜ਼ੀ ਦਾ ਹੁਨਰ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੜਕਨਾਮਾ ਤੇ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੈਣਾ ਵੀ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੀ ਕਹਾਣੀ 'ਪਲੇਟ ਫਾਰਮ ਨੰਬਰ 11' ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ ਹਾਲੇ ਵੀ ਯਾਦ ਨੇ। ਬਲਦੇਵ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਨਹੀਂ ਛੇੜਦਾ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਈ ਲੇਖਕ ਬੋੜੀ ਜਿਹੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਸੁਣ ਕੇ ਫਟਣ ਤੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਖਹਿਤਾ ਛੁੜਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਲਦੇਵ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਫਲ ਨੀਵਿਆਂ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦੇ, ਸਿੰਬਲਾ ਗੁਮਾਨ ਨਾ ਕਰੀ'। ਬਲਦੇਵ ਨਾ ਅੱਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਥੱਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਪਟਕਥਾ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਫਿਲਮਾਉਣ ਲਈ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸੋਧਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਿੰਨੀ ਫਿਲਮ ਦੀ ਪਟਕਥਾ ਲਿਖਣੀ ਕੋਈ ਖਾਲਾ ਜੀ ਦਾ ਵਾਤਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੁੱਜੇ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਰੈਣਾ ਜੀ ਮਸਤ ਆਦਮੀ ਹਨ। ਉਹ ਅਨੰਦਮਈ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਗੱਲ ਦੱਸਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਅੱਗੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਲਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਨ। ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੈ। ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨੌਜਵਾਨ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਵੀ ਭਾਗ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੱਲ ਖਿਲਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੁੜ ਹਰਜੀਤ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਬੜੀਆਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮਿੰਨੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਫਿਲਮਾਂ ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਮੇਰੀ ਬਿਰਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਕਾਫਕਾ ਯਾਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਾਮੂ, ਸਾਰਤਰੇ ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੱਬਜ਼, ਲੋਕ, ਰੂਸੋ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੀਟਸ, ਵਰਡਜ਼ਵਰਥ, ਸੈਲੇ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਮਨ ਮੰਦਰ ਦੇ ਚੱਕਰ ਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕਵੀ ਐਡਵਿਨ ਮਰਖਮ ਦੁਆਰਾ ਡੇਢ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸਾਨੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖੀ ਕਵਿਤਾ 'ਮੈਨ ਵਿਦ-ਏ ਹੋਅ' ਯਾਦ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਰਥਕ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਹਿੱਸੇ ਅਜਿਹੇ ਸਿਰਨਾਵੇਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਸਾਡੀ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਹਾਨ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਲਾ ਭਵਨ ਦੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਹਿਤਲ ਗੁੰਮ ਹੈ। ਇਸ 'ਤੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੰਪਾਦਕ ਜੀ,
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ ਲਿਖਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਵੱਡਾ ਰਹੇ। ਅਰੁੰਧਤੀ ਰਾਏ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤਾ ਭਾਸ਼ਣ ਲੇਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਵੱਲੋਂ ਨਿਹੱਥੇ ਫਲਸਤੀਨੀਆਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਨਸਲਕ੍ਰਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਨਵੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫੋਲੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਯਤਨ ਬਹੁਤ

ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੁੱਝ ਚੰਗੇ-ਭਲੇ ਦਾਨਸਮੰਦ ਲੋਕ ਵੀ ਇਹ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ ਕਿ ਫਲਸਤੀਨੀਆਂ ਦੀ ਨਸਲਕ੍ਰਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਲਸਤੀਨ ਉੱਤੇ ਅਸਲੀ ਹੱਕ ਫਲਸਤੀਨੀਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਧੱਕਾ ਫਲਸਤੀਨੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨਾਲ। ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ, ਕਈ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਦੋ ਲੇਖ ਛਪੇ ਹਨ 'ਡੱਕੀ ਮਾਰਗ ਚੱਲਦਿਆਂ' ਅਤੇ '19 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ 'ਟਾਟਾ ਕਿ ਤਾਤਾ'। ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ ਦੇ ਲੇਖ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਮੇਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਰਜੀਹ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ

ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਡਾਕ

ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਬਹੁਤ ਚੁੱਭਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੋ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬਾਸੀ ਕੋਲ ਹੈ ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹਾਲੇ ਤੱਕ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਰਾਹੀਂ ਸਾਂਝੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰਿਆਲ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕੋਈ ਤੁਕ ਲੈ ਕੇ ਸਾਂਝੀ ਕਰਿਆ

ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਇਸ ਲਈ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ 'ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ' ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ ਰਿਆਲ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੋਸ਼ਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਸੀ। ਮੈਂ ਬਾਸੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਕ ਪਾਠਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਵਿਚ ਘਰ-ਵਾਪਸੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਉਮੀਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਨੂੰ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਵਿਚੋਂ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਕੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ।

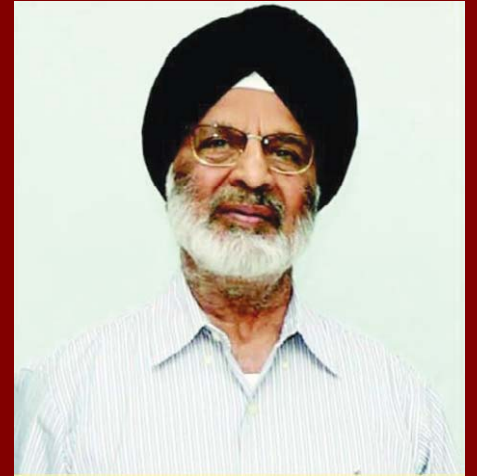
-ਪੰਨਵਾਰ,
ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ

ਡਾ. ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ

ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਸਮੂਹ
ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ
ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਦੀਵਾਲੀ
ਦੀਆਂ
ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ!

ਰਘਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਹਲ

ਅਸੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ
ਵਾਂਗ ਆਪ ਸਭ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵੀ ਜਗਮਗਾਉਂਦੀ ਰਹੇ।

ਵਲੋਂ: ਸਮੂਹ ਬਾਜਵਾ ਅਤੇ ਮਾਹਲ ਪਰਿਵਾਰ।

ਦੀਵੇ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਟਾਕਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼
ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਵਰਖਾ
ਚੰਦਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਅਜ਼ੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ
ਮੁਬਾਰਕ ਹੋਵੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ!

ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ
ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ
ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ
ਪਵਿੱਤਰ ਤਿਉਹਾਰ ਦੀਆਂ
ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ!

ਵਲੋਂ

ਡਾ. ਵਿਕਰਮ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਪਰਿਵਾਰ

ਨੋਬੇਲ ਜੇਤੂ ਹਾਨ ਕਾਂਗ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ...

ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਨੋਬੇਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦੱਖਣੀ ਕੋਰਿਆਈ ਲੇਖਕਾ ਹਾਨ ਕਾਂਗ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਦਿ ਵੈਜੀਟੇਰੀਅਨ' ਦਾ ਇਕ ਅੰਸ਼ ਅਸੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਉਘੇ ਲੇਖਕ ਜੰਗ ਬਹਾਦਰ ਗੋਇਲ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਕ ਪਾਠਕ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਨ ਕਾਂਗ।

ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹੀ ਔਰਤ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰਾ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਕੋਈ ਖਿੱਚ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ- ਦਰਮਿਆਨਾ ਕੱਦ, ਕੱਟੇ ਵਾਲ, ਨਾ ਲੰਬੇ ਨਾ ਛੋਟੇ, ਬਿਮਾਰਾਂ ਵਰਗਾ ਪੀਲਾ-ਜ਼ਰਦ ਚਿਹਰਾ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਉੱਭਰੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਡਰਪੋਕ ਤੇ ਮਰੀਅਲ ਜਿਹੀ ਦਿਸਦੀ ਸੀ। ਬਸ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਏਨਾ ਹੀ ਜਾਣਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਸ ਟੇਬਲ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਅਤਿ ਸਾਧਾਰਨ ਕਾਲੇ ਬੂਟਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਟਿਕਾਏ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਤੌਰ ਨਾ ਤੇਜ਼ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਧੀਮੀ, ਨਾ ਉਹ ਉਲਾਂਘਾ ਪੁੱਟ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਟਕ ਕੇ ਤੁਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ 'ਚ ਬੇਸ਼ੱਕ ਕੋਈ ਖਾਸੀਅਤ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ ਪਰ ਕੋਈ ਖਾਸੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸਦੀ। ਇਹ ਸੁਸਤ ਤੇ ਉਦਾਸੀਨ ਜਿਹੀ ਔਰਤ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਯੋਗ ਪਤਨੀ ਜਾਪੀ। ਉਸ 'ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋਣ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੌਧਿਕ ਵਿਖਾਵੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਡਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੀ ਮਰਦਾਨਗੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਰਸਾਲਿਆਂ 'ਚ ਛਪਦਿਆਂ ਸੁਡੋਲ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ 'ਮਾਡਲਾਂ' ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰੇਗੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਘਰੇ ਦੇਰ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਕੋਈ ਬੋਲ-ਬੁਲਾਰਾ ਹੀ ਕਰੇਗੀ। ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੋਰ, ਵੀਹ-ਪੱਚੀ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਮੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਈ ਸੀ। ਮੋਟੀਆਂ-ਪਤਲੀਆਂ ਟੰਗਾਂ-ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਹਰ ਮੁਮਕਿਨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਧ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਰਸਤਾ ਹੀ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸਕੂਲ 'ਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਾਣ ਦਿਆਂ ਨਾਲ ਨਾ ਦੋਸਤੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪੰਗਾ ਲੈਂਦਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਸਾਲ-ਦੋ ਸਾਲ ਛੋਟੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਪਾਉਂਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਰੋਹਬ ਜਮਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਰਿੰਗ ਲੀਡਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਸਕੂਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਕਾਲਜ 'ਚ ਦਾਖ਼ਲਾ ਲਿਆ ਜਿੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਮਿਲਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਸੀ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਅਜਿਹੀ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਕੰਮ ਬਦਲੇ ਚੰਗੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਮਿਲੇ ਤੇ ਮੇਰੀ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦੀ ਵੀ ਚੰਗੀ ਵੱਕਤ ਪੈ ਸਕੇ।

ਉਹ ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ 'ਤੇ ਖਰੀ

ਉੱਤਰੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਯੋਗ ਪਤਨੀ ਸਿੱਧ ਹੋਈ। ਜੇ ਕਿਤੇ... ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਿਸੇ ਰੱਜ ਕੇ ਸੋਹਣੀ, ਸ਼ੋਖ, ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਤੇ ਅਮੀਰਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਵਿਵਸਥਿਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਲੀਰੋ-ਲੀਰ ਕਰ ਛੱਡਣਾ ਸੀ ਪਰ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਛੋਟੀ-ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਕੋਈ ਨਖ਼ਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਛੇ ਵਜੇ ਜਾਗਦੀ, ਸੂਪ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ, ਚੌਲ ਚਿੱਝਣੇ ਧਰਦੀ ਤੇ ਮੱਛੀ ਤਲਦੀ। ਜਦੋਂ ਦਾ

ਉਘੀ ਲੇਖਕਾ ਹਾਨ ਕਾਂਗ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਦਿ ਵੈਜੀਟੇਰੀਅਨ' ਦਾ ਸਰਵਰਕ।

ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਨੀ 'ਚ ਪੈਰ ਧਰਿਆ ਸੀ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਗ੍ਰਾਫਿਕ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਇੰਸਟਰਕਟਰ ਵਜੋਂ ਸਾਲ ਕੁ ਭਰ ਲਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਲਈ 'ਵਰਕ ਫਰੌਮ ਹੋਮ' ਹੀ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਉਹ ਕੋਰਿਆਈ ਵਿਧਾ ਦੀਆਂ ਕੌਮਿਕਸ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਈ ਗ੍ਰਾਫਿਕਸ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਉਹ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਬੋਲਦੀ ਸੀ। ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਹੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਫਰਮਾਇਸ਼ ਕਰਦੀ। ਮੇਰੇ ਦੇਰ ਨਾਲ ਘਰ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਵੀ ਉਹ ਕਦੇ

ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਰਸਤਾ ਹੀ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸਕੂਲ 'ਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਾਣ ਦਿਆਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪੰਗਾ ਲੈਂਦਾ।

ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਾਉਂਦੀ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਹੁੰਦੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਵੀ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਿੱਧਰੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਹਿੰਦੀ। ਛੁੱਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਦੁਪਹਿਰ ਬਾਹਰ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਜਾਂ ਹੱਥ 'ਚ ਟੀਵੀ ਦਾ ਰਿਮੋਟ ਫੜ ਕੇ ਐਵੇਂ ਹੀ ਆਲਸ ਵਿਚ ਵਕਤ ਕਟੀ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਕਮਰੇ ਦਾ ਬੂਹਾ ਵੇਖ ਕੇ ਹੱਥ 'ਚ ਕਿਤਾਬ ਫੜ ਲੈਂਦੀ। ਉਹ ਪੜ੍ਹਨ 'ਚ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਬਤੀਤ ਕਰਦੀ। ਇਹੋ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਏਨਾ ਡੁੱਬ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਵਜ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਕਾਊ ਜਾਪਦੀਆਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਜਿਲਦ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਅੰਦਰ ਕਦੇ ਝਾਤੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਾਰੀ।

ਖਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਰਸੋਈ 'ਚ ਖਾਣਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲੱਗਦੀ। ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਠਹਿਰੀ ਹੋਈ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜੁੱਬਿਸ਼ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰੋਮਾਂਚ ਦੀ ਤਾਂ ਆਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਸੋਚਣ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਪਤਨੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਜੋ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮੋਬਾਈਲ ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਾਈ ਰੱਖਦੀ ਤੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਸਹਿ-ਕਰਮੀਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਤੇ ਖਾਲੀ ਸਮੇਂ 'ਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆਵਾ ਲਾਈ ਰੱਖਦੀ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਭਲਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਣਾ ਸੀ।

ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਸਭ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਵਿਆਹੁਤਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੜੀ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਪੱਧਰੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਬੇਸ਼ੱਕ ਅਸੀਂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਕਦੇ ਮਦਹੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਪਰ ਕਦੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਅੱਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਕਦੇ ਕੋਈ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੀ ਘੜੀ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। ਅਸੀਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਮਕਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਪਿਛਲੀ ਪੱਤਝੜ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਡਾ ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਸਾਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਰੋਮਾਂਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸੁਭਾਗਾ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਸਾਡੇ ਘਰ ਵਿਚ ਗੂੰਜਣਗੀਆਂ ਤੇ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤੋਤਲੀ 'ਵਾਜ਼' 'ਚ 'ਡਾ... ਡਾ...' ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਏਗਾ!

ਬੀਤੀ ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਤੜਕਸਾਰ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਖਲੋਤਿਆਂ ਵੇਖਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੀ 'ਨਾਈਟ ਡ੍ਰੈਸ' ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਅਚਾਨਕ ਅਜਿਹਾ ਭੁਚਾਲ ਆਵੇਗਾ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਉੱਤੇ-ਬੱਲੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।...

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੇ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 9 ਨਵੰਬਰ 2024 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-663

ਗੁਰਬੱਤ ਐਸੀ ਪੇਸ਼ ਪੈ ਗਈ, ਫੁੱਟ ਗਏ ਸਾਡੇ ਨਸੀਬ। ਉਮਰ ਸਾਰੀ ਰਹੇ ਪੱਬਾਂ ਭਾਰ, ਫਿਰ ਵੀ ਬਣੀ ਰਕੀਬ। ਨ ਕੋਈ ਨੇਤਾ ਨਾ ਸਰਕਾਰਾਂ, ਕਦੇ ਸਾਡੇ ਵਲ ਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਮ ਭਰੋਸੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਖੁਦ ਆਤਮਨਿਰਭਰ ਹੋਏ।

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-661

ਕੀ ਆਖਾਂ ਸਰਕਾਰੇ, ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਆਖਾਂ? ਤੇਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਜੂੰ ਨਾ ਸਰਕਦੀ ਏ। ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਏ ਸੰਵੇਦਨਾ, ਤੂੰ ਸਮਝਦੀ ਨਾ; ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਨਾ ਧੜਕਦੀ ਏ। ਵਾਂਗ ਬਲਦਾਂ ਨੇ ਲੱਦੇ ਜੁਆਕ ਏਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲੀਂ ਪੰਜਾਲੀਆਂ ਭਾਰੀਆਂ ਨੇ। ਕੋਈ ਇੱਕ ਹੁੰਦਾ, 'ਨਾਕਾਮ' ਸਾਂਭ ਲੈਂਦਾ, ਗੱਲ ਘਰ ਘਰ ਦੀ ਏ, ਹਰ ਸੜਕ ਦੀ ਏ।

-ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ 'ਨਾਕਾਮ'
+1 864 318 5500

ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ, ਨਾ ਦਿਹਾੜੀ ਨਾ ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਉਜਰਤ ਪੂਰੀ। ਰੱਜੇ ਪੁੱਜੇ ਲੋਕ ਵੀ ਤਰਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਫਾਇਦਾ ਪੂਰਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਨਾ ਦੇਖਣ ਮਜ਼ਬੂਰੀ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੀ ਇੰਨਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਣ ਵਿਚਾਰੇ ਰੋਲਾ ਪਾਉਣ ਬਬੇਰਾ। ਅੰਨ੍ਹੀ ਨੂੰ ਬੋਲਾ ਘੜੀਸੀ ਫਿਰਦਾ ਸਦਕੇ ਜਾਈਏ! ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਹੋ ਮੇਰਾ।

-ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੂਰ
ਕੁਲਬੁਰਫਾ (ਪਟਿਆਲਾ)
ਫੋਨ: 98784-69639

ਵਿਰਾਸਤ 'ਚ ਮਿਲਿਆ ਖਾਲੀ ਠੂਠਾ ਜੰਮਦਿਆਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਪੱਲੇ ਢਿੱਡੋਂ ਵੀ ਭੁੱਖਾ ਲਾਦੂ ਰੇਤੇ ਵਾਂਗ ਜੁੜ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਰੀਰ ਵਰਤਦਾ ਮਤਾੜ ਹੋਏ ਝੋਟੇ ਦੇ ਕੰਨੇ ਵਾਂਗ ਮੋਢੇ ਰਿਰਸਦੇ ਚੀਸਾਂ ਪੈਦੀਆਂ। ਸਿਰਫ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਹੂ ਤੁਰਦਾ। ਨਾ ਆਸ ਰੱਖੋ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖੁਦ ਹੀ ਮਾਰ ਹੱਥਲਾ ਲੁੱਟ ਰਹਿਤ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣਾ ਪੈਣਾ।

-ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਲ ਦੋਸਾੜ

ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਵੰਗਾਰਾਂ ਦਾ ਪੰਥਕ ਪ੍ਰਸੰਗ

1.1 ਮਟਕ ਨਾਲ ਜਿਉਣ ਦੇ ਚਾਅ ਵਾਲੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਲਈ ਵੰਗਾਰ-ਮੁਕਤ ਸਮਾਂ ਸੁਪਨਾ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਏਸੇ ਲਈ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚੋਂ 'ਸਤਿਯੁਗ' ਵਰਗਾ ਧਾਰਮਿਕ-ਲਾਰਾ ਮਨਫੀ ਹੈ। ਵੰਗਾਰ-ਮੁਕਤ ਸੁਪਨੇ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਬੀਤ ਗਏ ਦੇ ਉਦਰੇਵੇਂ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਲਾਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੰਗਾਰਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੰਗ ਦਾ ਸਬੰਧ ਵਰਤਮਾਨ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ

ਵਰਤਮਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ੰਕਾ - ਰਹਿਤ ਧੁਰੋਹਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਹਨ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬਾਵਜੂਦ

ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ
ਫੋਨ: +91-93163-01328

ਵੰਗਾਰਾਂ ਦੇ, ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੰਥਕ-ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਹੀ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਦੀ ਇਥੇ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ-ਵੰਗਾਰਾਂ ਦੀ ਗਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

1.2 ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਸਿੱਖ-ਸਿਆਸਤ ਅਜਿਹੇ ਸਿਆਸੀ-ਪੈਂਤੜਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ-ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਹਰ ਧੜਾ, ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ, ਕੋਈ ਨ ਕੋਈ ਸਿਆਸੀ-ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਘਾਤ ਲਾਈ ਬੈਠਾ ਲਗਣ ਲਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਿਆਸੀ-ਪੈਂਤੜਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਮੁਤਾਬਿਕ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ? ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਧੜੇ ਵਿਚ ਖਲੋ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ, ਫਿਰ ਤਖਤ ਦੀ ਬਦਨੀਤੀ ਨਾਲ ਆੜ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹੇਠ ਸੋਟਾ ਮਾਰੇ ਬਗੈਰ ਹੀ, ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪੰਥਕ ਸੱਚ ਐਲਾਨਣ ਦੀ ਵਧੀਕੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਿੱਖ-ਸਿਆਸਤ ਸਮਝ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲ ਗਲਤ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਜੁਆਬਾਂ ਦੀ ਆਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸੋ ਮੂਲ ਮਸਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਥੇਦਾਰੀ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਅਪਹਰਣ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾਵੇ? ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿਆਸਤ ਕਰਕੇ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕਥਿਤ ਬਚਾਓ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਥੇਦਾਰੀ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਜੋ ਮਾਨਤਾ ਸਿੱਖ-ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਲੋਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਓਸੇ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਲਈ, ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਜਥੇਦਾਰੀ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇਣ ਤਕ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਾ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾ ਵੀ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਬੋਲ-ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਪਰ ਤੁਰਤ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਪਰਸਪਰ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੁਤੰਤਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਂ-ਰੇਖਾਵਾਂ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਪਰ ਸਿਆਸੀ ਗਰਜਾਂ ਲਈ ਸਿਆਸਤਦਾਨ, ਇਹ ਸੀਮਾਂ-ਰੇਖਾਵਾਂ ਮਿਟਾਉਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਧੀਕੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਪੰਥਕ-ਸਿਆਸਤ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਪਰ ਦਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ, ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਹੀ ਮਿਥੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਥੇ ਇਸਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਵੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੇਤਨ-ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਕਰਮ ਖੇਤਰ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਸਚਿਤ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਸਪਰ-ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਵਖਰਾ ਵੀ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੇਖ (secular)

ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਹੁਣ ਇਕ ਨਵੇਂ ਦੌਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਪੰਥਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਸਿਫਤੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਵਾਇਤੀ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਵੰਗਾਰਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਕੁਝ ਖਾਸ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਉਘੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਹੀ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਪੰਥਕ-ਬੰਧਨਾਂ ਦੀ ਕਥਿਤ ਪਾਬੰਦੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਚੰਗਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਪੰਥਕ ਰਖਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਗੈਰਸਿੱਖ ਵੋਟਰਾਂ ਵਲ ਵੇਖਣਾ ਪਵੇ, ਉਸਨੂੰ ਪੰਥਕ ਕਿਵੇਂ ਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਬਾਕੀ ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ-ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਅਪੰਥਕ ਹੋਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪੰਥਕ ਹੋਣ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਤੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਦਾ ਜੋ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਦਾ ਪਲਤਾ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ? ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਹਿਤ ਪਾਲਣ ਲਈ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ, ਕਾਬਜ ਅਕਾਲੀ ਧੜੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਹੋਵੇ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚਲਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾ ਚਲਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਜੇ ਕੁਝ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸਨਮੁਖ ਹਨ ਅਤੇ ਏਸੇ ਨੂੰ ਇਥੇ ਵੰਗਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

2.1 ਇਉਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਪੰਥਕ ਹੱਲ ਲਭੇ ਜਾਣ ਵਿਚ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੋਰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਧੜੇ ਨੂੰ ਮਾਤ ਦੇਣ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਾਸਤੇ, ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ? ਏਸੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਉਲਟ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟੜੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਧਰਮ-ਨਿਰਪੇਖ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਤੰਤ੍ਰਿਕ (democratic) ਵਰਤਮਾਨ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਪੰਥਕ-ਫੈਸਲਾ ਮੰਨਵਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਕਿੰਤੂਮੁਕਤ ਤਰੀਕਾ ਸੰਭਵ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਮਜਬੂਰੀ ਜਾਂ ਭੁਲੇਖੇ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਜਥੇਦਾਰੀ ਦੀ ਸੰਸਥਾ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਅਧਿਕਾਰਨੁਕਤ ਸੰਸਥਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਦਵੀ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਏਸੇ ਲਈ ਇਸ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਜੇ ਪਦਵੀ ਕਿਹਾ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਪੰਥਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਸਥਾਪਤ ਬਾਡੀ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਸੌਂਪੇ ਹੋਏ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸੀਮਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਉਂ ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਕਰਤਵ-ਮੂਲਕ-ਸੰਸਥਾ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਜੁੱਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ, ਜੋ ਪੰਥਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਪੰਥਕ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਵਿਚ ਉਲਝਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਜੋ ਪੰਥਕ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਪੰਥਕ-ਤਾਜ਼ਗੀ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰਖਣ ਵਲ ਤੌਰਨਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੰਥਕ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਇਸਦੀ ਆਗਿਆ ਵੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਵੀ ਹੈ, ਕਰ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੀ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਰਾਹ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਤੁਰਤ-ਲਾਹਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਵਿਚ ਉਹ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤਕ ਸਫਲ ਵੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਰਾਹ ਖੁਲ੍ਹਾ ਰਖਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਜਥੇਦਾਰੀ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ, ਧੜਿਆਂ ਨਾਲ ਧੜਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਜਾਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਕੇ, ਪੰਥਕ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਵਿਚਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ? ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਓਸੇ ਨੂੰ ਇਥੇ ਪੰਥਕ-ਨੈਤਿਕਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਚੇਤਨਾ ਤੋਂ ਮਹਿਰੂਮ 'ਜਥੇਦਾਰ' ਨੇ, ਪੰਥਕ ਹੋਣ ਦੀ

ਅਸਮਰਥਤਾ ਨੂੰ, ਸਿਆਸੀ ਹੋਣ ਦੀ ਸੌਖ ਨਾਲ ਸਰਚਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਏਸੇ ਲਈ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਉਹ ਸੁਤੰਤਰ ਸਥਾਪਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ, ਜੋ ਅਸਲ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਸੀ ਤੇ ਹੋ ਵੀ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਾਸਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਨੂੰ ਜੁੱਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ-ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਜੁੱਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸਤੋਂ, ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹਨ।

2.2 ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਭੂਮਿਕਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਕਈ ਹੋਰ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਈ ਜਾ ਸਕੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਮਰਥਤਾ ਨੂੰ ਸਮਰਥਾ ਸਮਝ ਲੈਣ ਦੇ ਭਰਮ ਨੇ ਸਿੱਖ-ਰੋਲ-ਮਾਡਲ ਤਾਂ ਗੁਅ ਹੀ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਇਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ-ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਆਮ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਹੋਵਾਉਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਅੰਦਰ, ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਬਿਬੇਕ ਦੇ ਮੁਦਿਆਂ ਵਲ ਪਿੱਠ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਵੀ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਉੱਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਦੁਆਉਣ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਬਿਰਦ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਪਾਲੇ ਜਾਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਲਝਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੀ ਘਟ ਸਿੱਖ, ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਹਨ। ਵਡੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ, ਅਲਪ ਸੰਖਿਅਕ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਲਈ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਵਿਹਲ ਜਾਂ ਹਿੰਮਤ ਕਿਸ ਕੌਲ ਹੈ? ਵਿਰੋਧ ਵਾਸਤੇ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾਤੀ-ਉਲਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸਮਸਿਆ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸੀ-ਮਾਇਆ-ਜਾਲ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ, ਸਿਧਾਂਤਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਸੰਭਵ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ? ਸਿਆਸਤ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਈਜਾਰੇਦਾਰੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਤਾਂ ਸੱਚ ਦੀ ਈਜਾਰੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਵੀ ਨਿਭਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ। ਇਉਂ ਈਜਾਰੇਦਾਰੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ, ਪੰਥ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨਤਰਤਾ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ। ਇਹ "ਕੀਚੜ ਫਾਥੇ" ਵਰਗੀ ਖੜੋਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਸੁਜੱਗਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਅਗਵਾਈ ਜੇ ਜਥੇਦਾਰੀ-ਸੰਸਥਾ ਰਾਹੀਂ ਚਿਤਵਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸੁਝਾਅ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ:

ਉ. ਸਿੱਖ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੀ ਰਾਏ ਜਾਣਨ ਵਾਸਤੇ ਸੰਗਤੀ ਜੁਗਤਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਦਰਪੇਸ਼ ਸਿਆਸੀ ਮਸਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇਕਠਿਆਂ ਇਕੋ ਵੇਲੇ, ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਸਲੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਕਰੇ। ਮਸਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਸੰਗਤ ਸਾਹਮਣੇ ਪੱਖ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਲਿਖਤੀ ਸੁਆਲ ਮੰਗੇ ਜਾਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਦੇਣ ਦਾ ਸਬੰਧਤ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬਾਨ ਸਰਪ੍ਰਸਤਾਂ ਵਾਂਗ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਬੰਧਤ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਕੇ, ਦਰਪੇਸ਼ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ। ਜੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨਿਰਣਾ ਜਰੂਰ ਲੈਣ। ਪਰ ਇਸ ਨਿਰਣੈ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਲਾਕੇ ਨਿਪਟਾਉਣ ਜਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਰਾਹੀਂ

ਜਥੇਦਾਰ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ

ਮੰਨਵਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖਾਂ ਤੱਕ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਭਵ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਣ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਆਪੇ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲੈਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਲੀਡਰ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਮਾਨ ਰਖਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਰਗ, ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤ ਦੇ ਖਾਲਸਾ ਹੋ ਸਕਣ ਦਾ ਮਾਰਗ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਬਦਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਨਾਲ 'ਸਰਬੱਤ-ਖਾਲਸਾ' ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਾਸਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬਹਾਨਿਆਂ ਦਾ ਸਿੱਖ-ਹੱਲ ਲਭਣ ਵਲ ਇਕ ਕਦਮ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕੇਗਾ।

ਅ. ਤਨਖਾਹ ਲਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਸਬੰਧਤ ਕਥਿਤ-ਦੋਸੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਸੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਖੁਦ ਇਲਤਜ਼ਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਛੇਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ੲ. ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਜਥੇਦਾਰੀ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਦਵੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਅਹੁਦੇਦਾਰੀਆਂ ਪਦਵੀ ਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਪਦਵੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪਿਰਤ ਸਿੱਖ-ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਤਨਖਾਹ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ, ਇਸਨੂੰ ਅਖੋਂ ਓਹਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਿੱਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਚ ਓਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਆਮ ਸਿੱਖ/ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸੱਚ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਸ. ਇਹ ਤੋਂ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹੋਰ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੌਮੀ ਸੰਬਾਧ ਛੇਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਿੱਖ ਆਪਣਿਆਂ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਸੋਚਣਗੇ, ਤਾਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਘੁਸਪੈਠ ਨਾਲ, ਸਿਆਸੀ ਘੜਮੌਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਸੋਚਕੇ ਸੁਚੁਆਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ-ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ-ਸਮਰਥਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਤਵਾਜ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਭਾਵਨਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਫਿਰ ਦੇਰੀ, ਸੁਸਤੀ ਜਾਂ ਘੋਲ ਕਿਉਂ?

3.1 ਇਥੇ ਇਹ ਵੀ ਚਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ-ਤਖਤਾਂ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ 1925 ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ? ਸੰਕਟ ਦੀ ਘੜੀ ਵਿਚ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦਾ ਕੰਮ ਜੇ ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਬੇਗਾਨੇ, ਸ਼ਰੀਕ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਆਪਣੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚੋਂ ਜਾਂ ਸਬੰਧਤਾ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਕੇ, ਇੱਛੁਤ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ, ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਲੈ ਜਾਣਗੇ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਝੋਲਣੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਛਿੜਕੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਮਹਣੇ ਦਰਪੇਸ਼ ਸੰਕਟ ਵਜੋਂ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਹੱਲ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਲੱਭਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੂਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਤਖਤਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ? ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਇਉਂ ਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਧੀਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਐਕਟ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਾਮਹਣੇ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ :

1. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ 1925 ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਮੁਅੱਤਲੀ, ਨ ਹੀ ਤਖਤਾਂ ਦੇ ਪਰੰਪਰਕ ਜਲੌਅ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਐਕਟ 1925 ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੈ।

2. ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਗਰੇਡ ਵਿਚ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹੋਰ ਵਿੱਤੀ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਲਏ ਜਾਂਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

3. ਤੱਥ ਇਹੀ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਵੀ ਜਥੇਦਾਰ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਗਰੇਡ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਵਾਂਗ ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ ਲਾਭ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਤਖਤ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ, ਜੇ ਲੈਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਨਰੇਰੀਅਮ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਨਰੇਰੀਅਮ ਚੈਕ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸਦੀ ਰਸੀਦ ਆਦਿ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਕਿਧਰੇ ਜਾਣ ਲਈ ਲਿਖਤੀ ਛੂਟੀ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਛੋਟਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਥੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਭੂ-ਸੱਤਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

3.2 ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਤਖਤਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦਾ ਕੀ ਰਾਹ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 1925 ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਹੈਂਡ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ, ਜੇ ਬਾਈ-ਲਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ। ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਐਕਟ ਵਿਚ ਪੰਨਾ 6 ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਜ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ: "be deemed to be a Minister for the purpose of section (vii)." Minister means an office-holder to whom either solely or alongwith others the control of the management or performance of public worship in a Gurdwara and of the rituals and ceremonies, observed therein is entrusted :(Provided that an office-holder to whom either solely or alongwith others the performance of public worship in a Gurdwara and of the rituals and ceremonies observed therein is not entrusted directly shall not.....)

ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਤਖਤਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੈਂਡ ਮਨਿਸਟਰ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਹੈਂਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨਿਸਟਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਬਾਕੀ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਵਿਆਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਅਰਥ ਉਸ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਰਲਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲੋੜੀਂਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਵੀ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਮੈਨੂੰ ਕਸੌਲੀ ਕਲੱਬ ਵਾਲੇ ਤੇਰੇ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਲਿਟੈ-ਫੈਸਟ (ਸਾਹਿਤ ਉਤਸਵ) ਨੇ ਬੜਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਿੰਨ-ਰੋਜ਼ਾ ਉਤਸਵ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ

ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਉਤਸਵ

ਨਿੱਕ ਸੁੱਕ
ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਫੋਨ: 91-98157-78469
Sandhugulzar@yahoo.com

ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਵਿਕਸਤ ਭਾਰਤ 2047 ਦੇ ਮਾਡਲ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਾਣਮੱਤੇ ਅਤੀਤ ਵਿਚ ਪਰੋ ਕੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਸਾਡੀ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੇ ਨੱਚਣ ਗਾਉਣ ਤੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਣ ਵਾਲੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਦੇਣ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਖੇਤੀ-ਮੁਖੀ ਸਮਾਜ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੈ। ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਚੇਤਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਨਸਲ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਸਮੇਤ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਨੂੰ 50 ਫੀਸਦੀ ਕਰਨਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚੇ ਸਰਬਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਝਰੋਖੇ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ ਸੋਚ ਨੂੰ ਸਾਦਾ ਤੇ ਸਰਲ ਢੰਗ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ-1706 ਤੋਂ 1780 ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ।

ਮੇਰੇ ਲਈ ਕਸੌਲੀ ਜਾਣਾ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦਰਿਆ ਦਿਲੀ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਕਸੌਲੀ ਵਾਲੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ 15-20 ਦਿਨ ਰਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕੇਵਲ ਦੋ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਧੀਨ। ਪਹਿਲੀ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਚੁਣਦੇ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਖੁਦ ਉਥੇ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਦੂਜੀ ਇਹ ਕਿ ਉਸਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਪੁਸਤਕ ਏਧਰ-ਓਧਰ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਕੱਲ੍ਹ ਵਾਂਗ ਚੇਤੇ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ 1970 ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅਭਿਨੰਦਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਲਈ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਲੇਖ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਮੇਰੇ ਲੇਖ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ 'ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ-ਇੱਕ ਸਾਹਿਤ-ਅਫ਼ਜ਼ਾ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ' ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਨੌਂਦੀ ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਮਾਨਣ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਉਤਸਵ ਵਿਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀਆਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਇਸ ਉਤਸਵ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਿਧਾਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇ ਵੀ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਲਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਬੁਲਾਰੇ ਵੀ ਕਮਾਲ ਦੇ। ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਕਸ਼ਾ ਇੱਕ ਲੇਖ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਇਹੀ ਓ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ।

ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਉਤਸਵ ਵਿਚ ਇਕ ਸੈਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਬਾਰੇ ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਉਤਸਵ ਵਿਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇੱਕ ਦੋ ਬੁਲਾਰੇ ਉਹ ਵੀ ਹੋਣ

ਕਦੀ ਵੀ ਏਨਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅੱਖੜ ਨਾ ਹੋਵੋ ਤਾਂ ਸੁਣਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਕਵਲ ਨੂੰ ਆਲਤੂ-ਫਾਲਤੂ ਗੱਲਾਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਵਲ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਪੁੱਜਾ ਹਾਂ ਉਸਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਸਦਕਾ। ਉਸਨੇ ਮੇਰਾ ਅੰਤਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਾਂਭਿਆ ਹੈ।

ਮੈਂ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ-ਅਫ਼ਜ਼ਾ ਹਸਤੀ ਗਰਦਾਨ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ। ਕਸੌਲੀ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ-ਅਫ਼ਜ਼ਾ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਰਚਾਇਆ ਉਤਸਵ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੋਠੇ ਰਾਹੁਲ ਨਾਲੋਂ ਬੋਠੇ ਦੀ ਸਹੇਲੀ ਨੀਲੋਫਰ ਦਾ ਹੱਥ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਸੁਖਤ ਤੇ ਸਿਆਣੀ ਹੈ।

ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿਆਂ ਕਿ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 1958 ਤੋਂ ਜਾਣਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਉਸਦੇ ਨਾਵਲ 'ਟਰੇਨ ਟੂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ' ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਮੇਲ' ਸਿਰਲੇਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸਦਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਮਿਲਣਸਾਰਤਾ ਤੇ ਲੇਖਣੀ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕਾਲਮਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਾਲੇ ਲੜੀਵੇਂ ਵੀ ਭਾਉਂਦੇ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਜਾਣਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਤੇ ਧਰਮ ਪੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬਖਸ਼ਦੇ।

ਉਹਦੇ ਵਾਲੇ ਤੇਰੇ ਉਤਸਵ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਉਸ ਲੜੀਵੇਂ ਨਾਲ ਸਮੇਟਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਸਬੰਧਤ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਲੜੀਵੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਦੇ ਲੜੀਵੇਂ ਵਾਲੇ ਵਾਲੇ ਦਮ ਹੈ। ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਾਠਕ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਲੜੀਵੇਂ ਦਾ ਲੁਤਫ਼ ਲੈਣਗੇ:

ਇੱਕ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਗੁਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਜੰਗਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣ ਤੁਰ ਪਿਆ ਕਿ ਜੰਗਲ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕੌਣ ਹੈ।

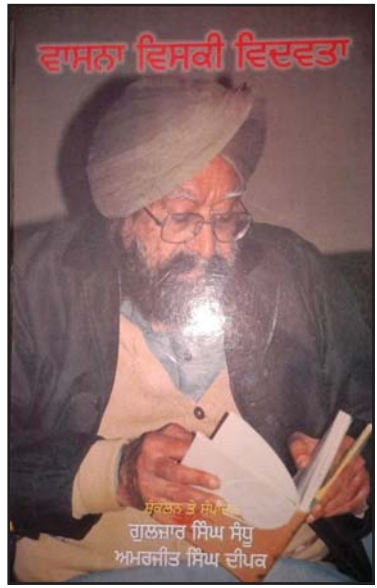
ਬਾਂਦਰ, ਗਿੱਦੜ ਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੀ ਉਤਰ ਸੀ-ਸ਼ੇਰ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਉਹੀ ਓ ਸਵਾਲ ਪਾਇਆ, "ਜੰਗਲ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕੌਣ?" ਹਾਥੀ ਨੇ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਸਵਾਲ ਦੁਹਰਾਇਆ। ਜਦ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਵੀ ਹਾਥੀ ਨੇ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਸ਼ੇਰ ਗਰਜ ਕੇ ਬੋਲਿਆ 'ਜੰਗਲ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕੌਣ?' ਹਾਥੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਗਰਜ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੁੰਭ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਏਧਰ-ਓਧਰ ਮਾਰ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਝਰੀਟਾਂ ਵੀ ਆਈਆਂ ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਵੀ ਲੱਗੀਆਂ। ਬੋਲਿੰਦੀ ਹੋ ਗਈ।

ਉਸਨੇ ਅਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਰਾਹ ਲੱਭ ਲਿਆ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਖਲੋ ਕੇ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਗੱਲ ਸੁਣ! ਜੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਟੈਪਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲੂਜ਼ ਕਰੀਦਾ। ਭਾਵ ਚਿਤਚਿਤੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈਦਾ!"

ਸ਼ੇਰ ਹਾਰ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਾਰਿਆ। ਕਾਸ਼ ! ਮੈਂ ਇਹ ਲੜੀਵੇਂ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸੁਣਾਉਂਦਾ!

ਅੰਤਿਕਾ
ਸੁਰਿੰਦਰ ਗੀਤ।।
ਜੇ ਤੂੰ ਲੋਕ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣਾ
ਗੀਤ, ਗਜ਼ਲ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਬਣ ਜਾ
ਧੁੱਪ 'ਚ ਸੜਦੇ ਲੋਕਾਂ ਖਾਤਿਰ
ਰੁੱਖ ਤੂੰ ਇੱਕ ਘਣਛਾਵਾਂ ਬਣ ਜਾ।

ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਿੱਜ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਣਾ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਜੀਵਨ ਸਾਬਣ ਕਵਲ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਬਾਰੇ। ਇਸ ਯੋਗਦਾਨ ਵਿਚ ਅੱਖੜਤਾ ਤਾਂ ਸੀ ਪਰ ਭਾਵਨਾ ਸੁੱਚੀ ਤੇ ਸੱਚੀ ਸੀ। ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ 'ਮੈਨੂੰ ਕਵਲ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਬੇਹਦ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਜੇ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਉਹਦਾ ਡਰਿਪਲਨ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ

ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਵੰਗਾਰਾਂ ਦਾ ਪੰਥਕ ਪ੍ਰਸੰਗ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)
ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ: ਓ. ਤਖਤ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਅ. ਤਖਤ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵਾਲੀਆਂ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਵੀ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬ. ਜਥੇਦਾਰ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵਿਚਕਾਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਰਕ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਤਖਤ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

3.3 ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਤਖਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ ਤਖਤ-ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੋਂਦ ਗ੍ਰੰਥੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵੀ ਸੁਭਾਏਮਾਨ ਹਨ ਅਤੇ 'ਹੋਂਦ ਮਨਿਸਟਰ' ਅਤੇ 'ਮਨਿਸਟਰ' ਸ਼ਬਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਜਥੇਦਾਰ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਉਸਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੇ ਤਿੰਨ ਤਖਤਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਤਖਤਾਂ ਤੇ 'ਹੋਂਦ ਮਨਿਸਟਰ' ਵਾਲੀ 1925 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਗੱਲ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਧੀ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤਖਤਾਂ ਉੱਤੇ 1925 ਵਾਲਾ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸੋ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੇ ਤਿੰਨ ਤਖਤਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ 1925 ਦੇ ਐਕਟ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਮੰਨਕੇ ਹੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਾਂਝੀ ਪੰਥਕ-ਵਿਧੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਹੋਂਦ ਮਨਿਸਟਰ' ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜੇ ਠੀਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ

ਤਾਂ ਇਸ ਅਣਗਹਿਲੀ ਨਾਲ ਹੋਰ ਉਲਝਾ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਲਝਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਰਹਿਣਗੀਆਂ :

1. ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ 'ਹੋਂਦ ਗ੍ਰੰਥੀ' ਨਾਲ ਰਲਗੱਡ ਕਰਕੇ ਤਖਤਾਂ ਦੀ ਮਾਨ ਮਰਯਾਦਾ ਬਾਰੇ ਘਚੇਲਾ ਪਿਆ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਬੇਲੋੜਾ ਸਿਆਸੀ ਲਾਭ ਲੈਂਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

2. ਪੰਥਕ-ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿਚ ਤਖਤਾਂ ਦੀ ਸਦਾ-ਤਾਜ਼ੀ ਸੁਤੰਤਰ-ਹਸਤੀ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇਗੀ।

3. ਤਖਤਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ :

ੳ. ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸਾ ਅ. ਗੁਰਮਤਾ ਬ. ਹੁਕਮਨਾਮਾ

ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਹੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸੰਭਵ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਤੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਕਟਿਹਰੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤਖਤਾਂ ਬਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਲਏ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤ, ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇ।

3.3 ਕਿਹਾ ਇਹ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 'ਮਨਿਸਟਰ' ਜਾਂ 'ਹੋਂਦ ਮਨਿਸਟਰ' ਦਾ ਸਬੰਧ ਨੋਟੀਫਾਇਡ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਤਖਤ ਨੋਟੀਫਾਇਡ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤਖਤਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ, ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਤਖਤਾਂ ਕੋਲ ਜਾਂ ਤਖਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਤਨਖਾਹਦਾਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਨਖਾਹਦਾਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਬਾਰੇ ਕਿੰਤੂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਵੀ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ

(ਵਰਤਮਾਨ), ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਵਿਚ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਥੇਦਾਰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੁਕਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ, ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ, ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗੋਂਠ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਵਿਸਥਾਰਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ। ਐਕਟ 1925 ਦੇ ਘਾਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ ਅਤੇ ਏਸੇ ਲਈ ਜਥੇਦਾਰੀ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੇ ਘੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ, ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਆਪਣੀ ਫਤਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਹੋਈ ਆਖਰੀ ਮੀਟਿੰਗ (ਸਿਆਸੀ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਵਿਚ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਥੇਦਾਰੀ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੈਂਡੀਗੜ੍ਹ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਹੋਈ ਧਰਮ ਪਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

4.1 ਨੁਕਤਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀਚਾਰਯੋਗ ਮਸਲੇ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ:

ੳ. ਜਥੇਦਾਰੀ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਨੁਕਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਵੀਚਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਲਿਆ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਛੱਡਿਆ ਕੀ ਹੈ? ਵਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ, ਸਿੱਖ-ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸ਼੍ਰੋਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ 1925 ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਛੱਡ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨੂੰ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਤਨਾਉ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਪੰਥਕ ਸੁਰ ਵਿਚ ਹੱਲ ਲਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਅ. ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਦੇ ਪੈਟਰਨ, ਪੈਂਤੜੇ ਅਤੇ ਸਾਥ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ

ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਕਾਲੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਜਥੇਦਾਰ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਜਥੇਦਾਰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਹਾਲਾਤ, ਸੁਧਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਗੜਦੇ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਥੇਦਾਰ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚਕਾਰ 1% ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਘਟ ਹੈ। ਬਾਕੀ 99% ਦੀ ਇੱਛਾ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ੲ. ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ-ਮੋਹਰੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ, ਆਮ ਸਿੱਖ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਬੰਧੂਆ-ਸਰੋਕਾਰ, ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ-ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤਨਾਉ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ੳ. ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਬੋਲਬਾਲੇ ਨਾਲ ਕੋਮਲ-ਸਿੱਖ-ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਭਰਮ-ਮੂਲਕ ਕਰਮਾਂ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ-ਕਲਪਿਤ ਬੰਧਨਾ ਵਲ ਤੁਰ ਪਈ ਹੈ। ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ, ਵੇਟ-ਬੈਂਕ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਾਂਗ ਹੀ, ਧਰਮ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ, ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਜਲਸੇ-ਜਲੂਸਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੇ, ਪਵਿਤਰ-ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮੰਡੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।

ੴ. ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕਰ ਗੁਜ਼ਰਨ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਮੁਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਵੀਚਾਰੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ:

1. ਆਮ ਸਿੱਖ/ਆਦਮੀ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਯੁਗ ਵਿਚ, ਆਮ ਸਿੱਖ ਤਕ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਚੇਤਨਤਾ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਧਰਮ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਧਰਮ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕਿਉਂ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ?

2. ਭਾਸ਼ਣ-ਕਲਾ ਨਾਲ ਜਜ਼ਬਾਤੀ-ਸੋਸ਼ਣ ਦੇ ਤਲਿਸਮੀ-ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਿਆਸੀਕਰਨ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਉਪਾਰੀਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਬਚਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਲਹਿਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

3. ਇਹ ਸਚਾਈ ਆਮ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਥਾਂ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

4. ਰਾਏ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਸਿੱਖ-ਸਹਿਜ-ਵਿਧੀ ਅਪਨਾਈ ਜਾਵੇ।

5. ਸਿਆਸੀ-ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ-ਮੁੱਦਿਆਂ ਵਿਚ ਨਿਖੇੜਾ ਕਰ ਸਕਣ ਲਈ ਸੰਬਾਧ ਰਚਾਉਣ ਦੇ ਅਵਸਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

6. ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਅਰਥਾਤ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਬਿਉਪਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਲਾਰ-ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹੰਕਾਰੀ-ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਰਥਾਤ ਇਸ ਪਾਸੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

7. ਤਖਤਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ-ਵਿਧੀ, ਅਵਧੀ ਅਤੇ ਸੇਵਾ-ਸ਼ਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਕੇ ਸਹਿਮਤੀ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਚੋਣਵੇਂ ਚੋਣਨ ਸਿੱਖ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਿੱਕੇ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ। ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਖੁਲ੍ਹੀ ਬਹਿਸ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਬੈਠਕੇ ਗੁਰਮਤੇ ਵਜੋਂ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

8. ਮੀਡੀਆ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਬਚੇ ਬਗੈਰ, ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਬਰ, ਸੰਤੋਖ ਅਤੇ ਸਹਜ ਬਣਾਈ ਰਖਣਾ ਔਖਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

9. ਸਾਰੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਣ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਤਲਾਸ਼ਣ ਲਈ ਹੀ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕ-ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਅਧੀਨ, ਹਰ ਉਸ ਸਿੱਖ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ।

10. ਇਹ ਵੀ ਵੀਚਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਜਥੇਦਾਰ ਲਗ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਉਂ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਤੁਰ ਸਕਦੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਥੇਦਾਰੀ-ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ-ਆੜ ਵਿਚ ਲਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿਆਸੀ-ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਮੌਜੂਦਾ ਜਥੇਦਾਰੀ-ਸੰਕਟ ਨ ਪਹਿਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਆਖਰੀ।

ਤਾਪ ਤੇ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ

ਪਹਿਲੀਆਂ 'ਚ ਟਾਟਾ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤੀ ਵਿਚ ਤਾਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਅਰਥ ਤੱਤਾ, ਗਰਮ ਅਤੇ ਲਾਖਣਿਕ ਤੌਰੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗਰਮੀ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੱਤਾ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਵੀ ਅਰਥਾਵਾਂ ਹੈ। ਗਰਮੀ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਤਲਖੀ ਭਰਿਆ, ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਇਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦਾ ਮਿਜਾਜ਼ ਚਿਤਚੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਿਜਾਜ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਸ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਖਾਹ-ਮਖਾਹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਟਾਟਾ ਵਾਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਟਾਟਾ ਦਾ ਗੁਜਰਾਤੀ ਤਾਤਾ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਉਭਰਿਆ। ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਤੱਤਾ (ਗਰਮ) ਦਾ ਸਜਾਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰੋਪੀ ਖਾਸੇ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵਿਛੜੇ ਖੂਨੀ ਸਾਕ ਲੱਭਣੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੈਣ-ਨਕਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਛਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਧਾਤੂ *ਤਪ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ। ਤਪ ਤੋਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਭੂਤ ਕਾਰਦੰਤਕ 'ਤਪਿਤ' ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਤਪਿਆ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਪਿਤ ਵਿਚੋਂ 'ਪ' ਧੁਨੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਕੇ ਤੱਤ ਤੇ ਅੱਗੇ ਤੱਤਾ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਤੱਤਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅਸੀਂ ਟਾਟਾ ਵਾਲੀ ਪੋਸਟ ਵਿਚ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ। ਤਪ ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਸਿਧਾ ਧਿਆਨ ਤਪ ਸ਼ਬਦ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਿਸ਼ੀਆਂ, ਮੁਨੀਆਂ ਆਦਿ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਤਨ-ਮਨ ਨੂੰ ਘੋਰ ਕਸ਼ਟ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ "ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵ੍ਰਤ"। ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਤਪ, ਜੁਹਦ ਕਰਕੇ ਪਰਮ ਸਤਿ ਪਾਉਣ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਤਪ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਇਸੇ ਅਰਥ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਤਪੱਸਿਆ (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤਪਯਤਿ) ਬਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਵ੍ਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਪੀ, ਤਪਾ, ਤਪੀਆ, ਤਪਸੀ, ਤਪੱਸਵੀ ਅਤੇ ਤਪੀਸ਼ਰ। 'ਤਪੀਆ ਹੋਵੈ ਤਪੁ ਕਰੈ' -ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, 'ਤਪ ਮਹਿ ਤਪੀਸਰੁ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿ ਭੋਗੀ' -ਸੁਖਮਣੀ ਸਾਹਿਬ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਹੋਰ ਅਰਥ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਕੇ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਜਾਂ ਘਾਲਣਾ ਦੇ ਅਰਥਾਵਾਂ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਖੇਤੀ ਨਿਯਮ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਮੋਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਤਪੱਸਿਆ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਮੀ ਹੀ ਰਹਿ

ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਨਿਯਮ ਮੰਨੇ ਨਹੀਂ ਗਏ। ਸ਼ਬਦ ਤਪ ਤੋਂ ਸੇਕ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲੀ ਭਾਵਵਾਚਕ ਸੰਗਿਆ ਤਪਸ਼ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਅੱਜ-ਕਲ੍ਹ 'ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼' ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਗਰਮਜੋਸ਼ੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਤਪਾਕ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅੱਖਰੀ ਅਰਥਾਂ ਵਜੋਂ ਤਪਦਿਕ ਉਹ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਤਪ ਬਹੁਤ ਦਿੱਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਪ-ਤਿੱਲੀ, ਤਿੱਲੀ ਦੇ ਵਧਣ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਬੁਖਾਰ ਹੈ। ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਵਾਪਰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਦੋਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਅਰਥ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਗ-ਦਗ ਕਰਦੇ ਚਿਹਰੇ, ਜੋ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਲਈ ਵੀ ਤਪ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ 'ਦੇਵਨ ਕੇ ਤਪ ਮੈ ਸੁਖ ਪਾਵੈ' - ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ। ਏਥੇ ਤਪ ਇਕ ਰੂਹਾਨੀ ਪਾਸਾਰ ਵੀ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੇਜ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਦਿਓ 'ਦਗ' ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਵੀ ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਭਾਵ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾਗ ਤੋਂ ਹੀ ਵਿਉਤਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤਪ ਤੋਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਤਪਣਾ/ਤਪਾਉਣਾ ਅਰਥਾਤ ਗਰਮ ਹੋਣਾ/ਕਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਤਪਣਾ ਜਾਂ ਤਪਾਉਣਾ। ਦੋਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਰਮਵਾਰ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣਾ ਵੀ ਹੈ। ਤਪ ਦੀ ਤਪ ਧੁਨੀ ਤਵਰਗ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਧੁਨੀ ਮ ਧੁਨੀ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਮਕ ਤੇ ਫਿਰ ਤਮਕਣਾ ਅਤੇ ਤਮਤਮਾਉਣਾ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚਮਕਣ ਦੇ ਭਾਵ ਹਨ। ਤਪੱਸਿਆ ਲਈ ਯੋਗ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਤਪੋਵਣ ਆਖਦੇ ਹਨ, 'ਤੁੰ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ੀ ਦੀ ਪੁਤਰੀ, ਕਿਸੇ ਆਸ਼ਰਮ ਕਿਸੇ ਤਪੋਵਣ ਉਤਰੀ' -ਮੀਸ਼ਾ। ਤਪੋਬਲ ਹੈ ਤਪ ਨਾਲ ਕਮਾਈ ਸ਼ਕਤੀ। ਤਪਾ ਸੁਹਿਰ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਾਂ ਇਸ ਲਈ ਪਿਆ ਕਿ ਏਥੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਪ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਤਪ ਤੋਂ ਗਰਮੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਤਾਪ ਸ਼ਬਦ ਵਿਕਸਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੌਤਿਕ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਤਕਨੀਕੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਪਰੰਪਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਬੁਖਾਰ, ਭਖ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, 'ਤੈਨੂੰ ਤਪ ਚੜ੍ਹੇ ਮੈਂ ਗੁੰਗ'। ਲੈ ਜਾਏ ਮੈਂ ਭਈਆਂ ਪਿਟਤੀ ਨੂੰ, ਕੋਈ ਗੈਬ ਦਾ ਸੂਲ ਜਾਂ ਤਾਪ ਆਵੇ।

ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਨਾ ਮੁੜਾਂ ਰੰਝੇਟੇ ਤੋਂ, ਭਾਵੇਂ ਬਾਪ ਦੇ ਬਾਪ ਦਾ ਬਾਪ ਆਵੇ- ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦੁਖ, ਕਲੋਸ਼ ਤੇ ਤਪੱਸਿਆ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ, 'ਹਉ ਤਾਪ ਬਿਨਸੇ ਸਦਾ ਸਰਸੇਪੁਭ ਮਿਲੇ ਚਿਰੀ ਵਿਛੁੰਨਿਆ' - ਛੰਨ। ਤਪੱਸਿਆ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ, 'ਕਾਹੂ ਜਾਪ ਕਾਹੂ ਤਾਪ ਕਾਹੂ ਪੂਜਾ ਹੇਮ ਨੇਮ' -ਰਾਗ ਗੌੜੀ। ਤਾਪ ਤੋਂ ਹੀ ਮਹਿਲਾ-ਤਪੱਸਵੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਲਾ ਤਪਸੀ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਲੱਗ ਗਿਆ ਨਾ ਪਤਾ ਤਪਸੀ

ਪੰਨੂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੇ ਭੇਤ ਦਾ। ਗਰਮੀ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਤਾਪਮਾਨ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੀ ਦਾ ਨਾਂ ਤਾਪਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਂ ਪਿਛੇ ਤਾਪਤੀ ਦਰਿਆ ਦਾ ਨਾਂ ਰੱਖਿਆ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੰਤ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਪਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਹ ਦਰਿਆ ਕਢਿਆ। ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਵਗਦੇ ਝਨਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਤਵੀ ਦਰਿਆ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਆਖਿਆਣ ਹੈ। ਅਖੇ ਇਹ ਸੂਰਜ ਦੇ ਇਕ ਨਾਂ ਤੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਵਿਗੜ ਕੇ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਤਵੀ ਨੂੰ ਸੂਰਯਾ ਪੁਤਰੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਅਜਿਹੇ ਨਾਂ ਦਰਿਆ ਦੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਗਰਮ ਸਰੋਤੋਂ ਕਾਰਨ ਪਏ ਹੋਣ। ਤਪ ਦੀ ਪ ਧੁਨੀ ਵ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤਾਵ ਸ਼ਬਦ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਤੁਰੰਤ ਦਾ ਭਾਵ ਵੀ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੱਤੀ ਤੱਤੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਤਾਜ਼ੀ, ਸੱਜਰੀ ਹੁਣੇ ਤਵੇ ਤੋਂ ਲਾਹੀ। ਸੋ ਤੱਤੋ ਘਾਉ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਮਤਲਬ ਹੈ ਜਦੋਂ ਜੁਖਮ ਤਾਜ਼ਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਲਾਖਣਿਕ ਤੁਰੰਤ। ਤਾਵ ਵਿਚਲੀ ਵ ਧੁਨੀ ਅ/ਉ ਵਿਚ ਪਲਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਤੀਜਨ ਤਾਅ/ਤਾਉ ਸ਼ਬਦ ਹਾਸਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਅੱਗ ਦਾ ਸੇਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਪੁਜੀ

ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਭਦਾ ਹੈ, 'ਭਲਾ ਖਲਾ ਅਗਨਿ ਤਪ ਤਾਉ'। ਤਪੱਸਿਆ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ 'ਅਸੰਧ ਤਪ ਤਾਉ'। ਤਾਅ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵੀ ਬਣੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਤਾਅ ਆਉਣਾ = ਗਰਮ ਹੋ ਜਾਣਾ; ਤਾਅ ਖਾਣਾ = ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਜਾਂ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣਾ; ਤਾਅ ਦੇਣਾ = ਬਾਲਣ ਝੋਕ ਕੇ ਹੋਰ ਗਰਮ ਕਰਨਾ, ਭੜਕਾਉਣਾ, ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਵੱਟ ਦੇਣਾ। ਇਸੇ ਤਾਅ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਤੱਟੀ/ਤਾਉਣੀ ਹੈ, ਤੱਟੀ ਲਾਉਣਾ, ਜਾਂ ਤੱਟੀ ਚਾੜ੍ਹਨਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁੱਟਣਾ, ਸੇਕਣਾ ਹੈ, ਆਏ ਨੂੰ ਤੱਟੀ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਖੁਬ ਮਸਲ-ਮਸਲ ਕੇ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰਮ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਤਾਪ ਤੋਂ ਤਾਪਕ (ਗਰਮਾਉਣ ਵਾਲਾ) ਸ਼ਬਦ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਤਾਪਕ ਤੋਂ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤਵਾ/ਤਵੀ ਸ਼ਬਦ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਤਾਵਤੀ > ਤੱਤੀ, ਸਬਜ਼ੀ ਭਾਜੀ ਰਿੰਨੂਣ ਵਾਲਾ ਭਾਂਡਾ। ਲਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਤੱਤੀ ਲਈ ਤਾਵਤੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਰੇ ਆਖਣਾ ਹੈ, 'ਪੋਹ ਤਵਾ ਲਾਹ ਤੇ ਤੱਤੀ ਧੋ'। ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦਿਨ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦਿਨ ਛੋਟੀ ਬੀਤਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਣੇ ਸਵੇਰ ਦੁਪਹਿਰ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਪਿਛੋਂ ਰਾਤ ਦੀ ਸਬਜ਼ੀ ਦਾਲ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਤੱਤੀ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਤਾਪ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅਗੇਤਰ ਲੱਗ ਕੇ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਨਿਰਮਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਤਾਪ (ਸਮ+ਤਾਪ) ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸਤਨ, ਕਲੋਸ਼ ਵਿਚ ਪੈਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, 'ਸਭੇ ਦੁਖ ਸੰਤਾਪ ਜਾਂ ਤੁਧੋਂ ਭੁਲੀਐ'। ਪੂ ਲੱਗ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਖੂਬ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਤੇਜ, ਆਭਾ, ਤਾਬਦਾ ਭਾਵ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਵੀ, 'ਅਨਦੁ ਭਇਆ ਪੇਖਤ ਹੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪੁਰਖ ਨਿਬਾਣੀ' -ਰਾਗ ਸੋਰਠ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਂ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਦੈਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ। ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਪਸ਼ਚ ਲੱਗ ਕੇ ਬਣਿਆ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ। ਪਸ਼ਚ ਦਾ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਿਛੋਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਪਿਛਾ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਦਾ ਹੀ ਬਦਲਿਆ ਰੂਪ ਹੈ। ਸੋ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਛਤਾਪ ਬਣਦਾ ਹੈ, 'ਛੇਛੇ ਜਾਇ ਬਿਖਿਆਰਸ ਤਉ ਲਾਗੇ ਪਛਤਾਪ' -ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ। ਇਸ ਦੀ ਪ ਧੁਨੀ ਵ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਵ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਛਤਾਵਾ ਸ਼ਬਦ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ

ਸ਼ਬਦ ਝਰੋਖਾ

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ

ਫੋਨ: 734-259-9353

ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਨਿਕਲਿਆ 'ਪਿਛੋਂ ਹੋਇਆ ਦੁੱਖ'। ਉਦਾ ਦੇ ਅਰਥ ਵਾਲਾ ਉਤ ਅਗੇਤਰ ਲੱਗ ਕੇ ਉਤਾਪਲ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪ ਧੁਨੀ ਵ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਕਾਹਲਾ, ਤਤਪਰ, ਤਤੂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਉਤਾਵਲਾ ਹਾਸਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੋਨੋਹਾਰੀ ਵਿਚ ਇਹ ਤਾਵਲਾ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ। ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁੱਗਲ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ 'ਤਾਵਲੇ ਤਾਵਲੇ' ਸ਼ਬਦ ਜੁੱਟ ਅਕਸਰ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਕੇ ਹੋਰ ਹਿੰਦ-ਯੂਰਪੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਰੋਪੀ ਮੂਲ *ਟੈਪ (tep) ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਪਣ, ਭਖਣ, ਗਰਮ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਲਾਗਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਸਹੋਦਰੇ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ। ਅਵੇਸਤਾ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਸਜਾਤੀ ਤਦਨੁਸ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਬੁਖਾਰ, ਤਾਪ, ਭਖ। ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਤਾਪ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਤਾਬ ਜੋ ਸਾਡੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆ ਵਤਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਤਾਪ ਜਿਹੇ ਹੀ ਅਰਥ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਗਰਮੀ, ਚਮਕ, ਰੋਸ਼ਨੀ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤਾ ਇਸ ਨੂੰ ਚਮਕ, ਆਭਾ, ਤੇਜ, ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ, 'ਤਾਬ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਝੱਲਣੀ ਖਰੀ ਔਖੀ, ਇਸ਼ਕ ਗੁਰੂ ਤੇ ਜਗ ਸਭ ਚੋਲਤਾ ਈ' - ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ, 'ਅਸ ਕੋ ਤਾਬ ਸਹੈ ਸਤਗੁਰ ਕੀ'। ਫਾਰਸੀ ਤਾਬੀਦਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਚਮਕਣਾ। ਫਾਰਸੀ ਮਹਿਤਾਬ (ਮਹਿ = ਚੰਦ, ਤਾਬ = ਚਮਕ) ਦਾ ਮਤਲਬ ਚੰਦਰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਫਾਰਸੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਟੈਪ ਮੂਲ ਤੋਂ ਲਾਤੀਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਬਣਿਆ ਟੈਪੀਦਸ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਸੇਪਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਚੌਦਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਟੈਪਿਡ (tepid) ਦਾ ਭੇਸ ਧਾਰ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਨਿੱਘਾ, ਕੋਸਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਯੂਰਪ ਦੀਆਂ ਆਰਿਆਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਰਲਦੇ-ਮਿਲਦੇ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਸਿਰਫ਼ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ; ਨਕਸਲੀ ਯੋਧਾ: ਕਾਮਰੇਡ ਜਗਜੀਤ ਸੋਹਲ

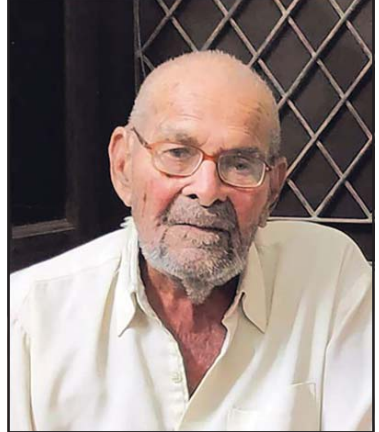
ਸਾਲ 1968-69 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਜਨਤਕ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਚਿਪਕਾ ਕੇ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਭਗੋੜਾ (ਇਸ਼ਤਿਹਾਰੀ ਮੁਜਰਮ) ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਜਾਂ ਮੁਰਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਇਤਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਕੋਈ ਚੋਰ, ਲੁਟੇਰਾ, ਡਾਕੂ ਜਾਂ ਖੂਨੀ ਅਪਰਾਧੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬ

ਵਚੀ ਵਿਚ ਮਰਦੇ ਤੇ ਹਿਜਰਤਾਂ ਕਰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਕਰ ਕੇ ਗੱਦੀਆਂ ਸੰਭਾਲਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ; ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਤਿਤਕ ਕੇ ਚੂਰ-ਚੂਰ ਹੋ ਗਏ ਸੁਫਨੇ ਦਾ ਗਵਾਹ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਸੁਫਨਾ ਸਾਕਾਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਅਵਾਮ ਦੀ ਤਕਦੀਰ ਬਦਲਦੀ ਦੇਖਣ ਦਾ ਤਲਬਗਾਰ ਸੀ।

ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਤੇ ਦੇਸ਼ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ ਬਣਿਆ ਜਿਹੜੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੁੜੇ ਸਗੋਂ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਬਣੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ 1946 ਵਿਚ ਉਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਹੰਢਿਆ ਵਰਤਿਆ ਕਾਮਰੇਡ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ 'ਜ਼ਮੀਨ ਹਲਵਾਹਕ ਦੀ' ਵਾਲੇ ਨਾਅਰੇ ਹੇਠ ਚੱਲੀ ਜਨਤਕ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਨੇੜਿਓਂ ਜੁੜਿਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਸਗੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਲ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ, ਫਿਰ ਸਾਂਝੀ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਫਿਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ) ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸਿਆਸੀ ਘੋਲ ਲਝਦਾ ਹੋਇਆ ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਲਹਿਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੋਢੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਪੜਿਆ ਕਾਮਰੇਡ ਸੋਹਲ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦਾ ਚੰਗਾ ਖਾਸ

ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਤੇ ਅਮਲੀ ਤਜਰਬਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ।

1967 ਵਿਚ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਦਾਰਜਲਿੰਗ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਖੇਤਰ 'ਚ ਉਭਰੀ ਬੋਜ਼ਮੀਨੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ

ਵਿਰੁੱਧ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਹਲਕਿਆਂ ਨੇ 'ਬਸੰਤ ਦੀ ਕੜਕ' ਕਹਿ ਕੇ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਨਵੰਬਰ 1967 ਨੂੰ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਕੋਆਰਡੀਨੇਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਆਫ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਰੈਵੋਲਿਊਸ਼ਨਰੀ (AICCCR) ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਕਈ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ। ਫਿਰ 22 ਅਪਰੈਲ

1969 ਨੂੰ ਸੀਪੀਆਈ (ਐੱਮਐੱਲ) ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਹਿਰ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ 1968 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲੀ ਵੱਡੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ, ਉਸ ਵਿਚ ਹਾਕਮ ਸਮਾਓ, ਪ੍ਰੋ. ਹਰਭਜਨ ਸੋਹੀ ਸਮੇਤ ਜਗਜੀਤ ਸੋਹਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ। ਕਾਮਰੇਡ ਦਿਆ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਸਕੱਤਰ ਬਣਾਇਆ। ਤਿਆਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 12 ਅਪ੍ਰੈਲ 1968 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਾ ਪੋਸਟਰ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। 8 ਦਸੰਬਰ 1968 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਸਮਾਓ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨ 'ਚ ਜਗਜੀਤ ਸੋਹਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਹੋਰ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਰਿਹਾ। ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਕੱਤਰ ਵੀ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫਿਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਂਦਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੀਓਸੀ, ਪਾਰਟੀ ਯੂਨਿਟ ਤੇ ਪੀਪਲਜ਼ ਵਾਰ ਗਰੁੱਪ ਦਾ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਬਣਿਆ; ਅਖੀਰ ਉਹ ਸੀਪੀਆਈ (ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ) ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜਿਆ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਲੰਮੇ ਤੇ ਕੰਡਿਆਲੇ ਸਫ਼ਰ ਦੌਰਾਨ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰੇ ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਰਲੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਸਾਥੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ, ਕਿੰਨੇ ਅਧਵਾਟੇ ਵਿਚੜ ਗਏ, ਕਿੰਨੇ ਪਿਛਾਂਹ ਮੁੜ ਗਏ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਨਿੱਘਰ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਜਾ ਖੜ੍ਹੇ ਪਰ ਉਹਦੇ ਕਦਮ ਭੋਰਾ ਨਾ ਥਿੜਕੇ, ਨਾ ਭਟਕੇ, ਨਾ ਹਾਰੇ; ਆਪਣੇ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਅਡੋਲ

ਚੱਲਦੇ ਰਹੇ। ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਹ ਖੁਦ ਅਡੋਲ ਰਿਹਾ, ਉਹਦੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਕਾਮਰੇਡ ਕਮਲੋਸ਼ ਨੇ ਵੀ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ।

ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਲਹਿਰ ਅਨੇਕ ਟੁੱਟਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਕ-ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਸੋਹਲ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਰਹੀ। ਲਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੇ ਪੈਰੀਫੇਰੀ ਵਾਲੇ ਸਰਕਲਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਸਾਊ, ਸੰਜੀਦਾ, ਖੁੱਲ੍ਹਦਿਲਾ, ਪ੍ਰਤੀਬੱਧ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਪੱਕ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਇਸ਼ਤਿਹਾਰੀ ਮੁਜਰਮ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਘਰ-ਬਾਰ ਉਜਾੜ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਗੁਫਾ 'ਚ ਲੁਕ ਕੇ ਬੈਠਿਆ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਕਿੱਧਰੇ ਹਰਨਾਂ ਦੇ ਸਿੰਗੀਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਰੋਹੀ ਬੀਆਬਾਨਾਂ 'ਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਜਨਤਕ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਕੁੱਲ ਹਿੰਦ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਗੂ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਹਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੇ ਉਹ 55 ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ (20 ਅਕਤੂਬਰ 2024 ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਸਾਹ ਲੈਣ ਤੱਕ) ਗੁਪਤਵਾਸ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਸਿਹਰਾ ਉਹਦੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਰਚ-ਮਿਚ ਕੇ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇੰਨਾ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਧੂੜ ਝੋਕਣਾ ਖਾਲਾ ਜੀ ਦਾ ਬਾੜਾ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਾਇਰ ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: ਲੋਕ ਇੰਨੇ ਸੰਘਣੇ ਨੇ ਲੱਖੀ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਾਂਗੂੰ/ਸਿੰਘ ਤੈਥੋਂ ਜਾਣੇ ਨਾ ਫੜੇ...

ਰਣਜੀਤ ਲਹਿਰਾ
ਫੋਨ: 94175-88616

'ਚ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ਰਹੀ ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ; ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਸੀ ਜਗਜੀਤ ਸੋਹਲ ਵਾਸੀ ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ। ਉਹ ਦਿਨ ਗਏ ਤੇ ਆਹ ਦਿਨ ਆਏ, ਕਾਮਰੇਡ ਸੋਹਲ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾ ਆਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕੀ। 1968-69 ਵਿਚ ਜਗਜੀਤ ਸੋਹਲ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਉਮਰ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤੱਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਘਰੋਂ ਇਨਕਲਾਬ ਕਰਨ ਨਿੱਕਲ ਤੁਰਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਹਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ 'ਤੇ ਹੰਢਾਇਆ ਸੀ, 'ਲਾੜੀ ਮੌਤ ਵਿਆਹੁਣ' ਚੱਲੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਘੋੜੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਗੂੰਜਦੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ ਸਨ। 1947 ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਹੱਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕਟਾ-

ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ

ਕੌਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ-2020 ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਅਸਰਦਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਤੀ ਵਿਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗ੍ਰਾਂਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ.) ਨੇ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਦੇਣ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਮਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਬਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਪ੍ਰੈਲ 2023 ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਵੱਲੋਂ ਫਰਵਰੀ 2018 ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਥਾਂ ਲਈ। ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਿਚਲੇ ਨੀਤੀ ਕਥਨ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹਨ।

ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਪੁਰੀ
ਫੋਨ: +91-98729-44552

ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਡਿਗਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰ ਕਾਲਜ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਡਰ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੱਧਰ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ 'ਤੇ ਹੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਇਹ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੇ (ਪੈਰਾ 10.3, ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ)। ਨਿਯਮ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ ਕਾਲਜ ਪੋਸਟ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਅਤੇ ਪੀਐਚਡੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੀ ਕਰਵਾ ਸਕਣਗੇ। ਇਹ ਕਾਲਜ ਬਹੁ-ਵਿਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ। ਹਰ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਥਾਪਲੇ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਪਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ (ਪੈਰਾ 10.1, ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ)। ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨਾਲ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਐਫਿਲੀਏਸ਼ਨ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵੱਲ ਕਦਮ ਚੁਕੇ ਜਾਣਗੇ (ਪੈਰਾ 10.12, ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ)। ਹਰ ਕਾਲਜ ਦੀ ਆਪਣੀ ਗਵਰਨਿੰਗ ਬਾਡੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਹੜੀ ਵਰਤਮਾਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਧਾਨਕ ਰੁਤਬਾ ਰੱਖਦੀਆਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਕੌਂਸਲ, ਬੋਰਡ ਆਫ ਸਟੱਡੀਜ਼ ਅਤੇ ਵਿੱਤ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ (ਪੈਰਾ 12.1, ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ.-2023)। ਕਾਲਜ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਅਕਾਦਮਿਕ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਗਵਰਨਿੰਗ ਬਾਡੀ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗਾ (ਪੈਰਾ 12.3, ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ.-2023)। ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪਸਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘੋਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਖੁਦਮੁਖਤਾਰ ਕਾਲਜ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਕੋਰਸਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ

ਸਮੀਖਿਆ ਕਰ ਸਕਣਗੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਵੇਂ ਕੋਰਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣਗੇ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ, ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਐਲਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਡਿਗਰੀ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕਾਲਜ ਦਾ ਨਾਂ ਦਰਜ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਾਲਜ ਦੀ ਐਫਿਲੀਏਸ਼ਨ ਹੈ (ਪੈਰਾ 3.1, 3.3 ਤੇ 3.4, ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ.-2023)। ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਉਤਮਤਾ ਦੇਵੇਗੀ। ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ, ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਅਪਨਾਉਣ ਵਾਲੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਸੱਜਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਉਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰ ਸਕਣਗੇ (ਪੈਰਾ 13.4, ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ)। ਕਾਲਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੁਝਾਏ ਨਵੇਂ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿਚ ਘੱਟਿਅਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਮਿਆਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ/ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ./ਵਿਧਾਨਕ ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ 'ਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕੋਰਸਾਂ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਚੌਥੇ ਬੋਸਡ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਸੁਧਾਰ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਦੀ 'ਨੈਸ਼ਨਲ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਫਰੇਮਵਰਕ' ਦੀ ਅਪ੍ਰੈਲ 2023 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਕੋਰਸ ਆਪਣੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਕਰ ਕੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਚੌਥੇ ਬੋਸਡ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਅੰਡਰ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਕੋਰਸਾਂ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ (ਪੰਨਾ 18 'ਤੇ ਲਿੰਕ)। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਿਰਾਂ ਕੋਰਸਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ( ) ਪੇਪਰਾਂ ਵਿਚ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਦੁਆਰਾ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਸਾਂਝੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿਲੇਬਸ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ। ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਬਣਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਲਈ ਮੁੱਖ ਪੇਪਰਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਤੈਅ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ 20% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇਗੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਰਸਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪੇਪਰਾਂ ਦਾ 80% ਸਿਲੇਬਸ ਲੱਗਭਗ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੁੱਖ ਪੇਪਰਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਬਾਕੀ ਚੋਣਵੇਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਸਿਲੇਬਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਪੱਖ ਵਿਵਾਦਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਕਿ ਮਿਆਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤੈਅ ਕੌਮੀ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਕੇਂਦਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ

ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤੇ ਸਿਲੇਬਸ ਨੂੰ ਅੰਸ-ਮਾਤਰ ਅੰਤਰ ਨਾਲ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਖਰੀ ਨਹੀਂ ਉੱਤਰਦੀ। ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਵੰਨ-ਸਵੰਨੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਸਿਆਂ ਵਾਲੇ ਮੁਲਕ 'ਚ ਪੜ੍ਹਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਪਛਾਣ ਵਿਚ ਅਕਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕਸਾਰਤਾ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੈ। ਖੁਦਮੁਖਤਾਰ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਧਾਨਕ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਬਣਾਏ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੀਸਾਂ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ (ਪੈਰਾ 3.7, ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ.-2023)। ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਿੱਜੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਮੁਖੀ ਪਹੁੰਚ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਫੀਸਾਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛੁਕ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਉਮੀਦ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਫੀਸਾਂ ਤੈਅ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਆਪਣੀ ਲਾਗਤ ਦੀ ਵਾਜਬ ਵਸੂਲੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਤਤਪਰ ਹੋਣਗੀਆਂ (ਪੈਰਾ 18.14, ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ)। ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਵਪਾਰਕ ਰੁਝਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਲਗਾਮ ਲਾਉਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ

ਅਸਰਦਾਰ ਨਿਗਰਾਨੀ, ਕਾਲਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿੱਤੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਦਾ ਵਾਇਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਚੇਰੀ ਲਾਗਤ ਵਸੂਲੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤਲਾਸ਼ਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਵੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ; ਨਾਲ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਵੀ ਜੋੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਣ। ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਵਾਲਾ ਧੰਦਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਅਦਾਰੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਦੀ ਖਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿੱਤੀ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਇਸੇ ਰਾਹ ਤੌਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਸਰਵੇ 2023-24 ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਖਰਚ ਮੁਲਕ ਦੀ ਜੀਡੀਪੀ ਦਾ 2.7% ਹੈ; ਲੱਗਭਗ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਟੀਚਾ 6% ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿੱਤੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਤੰਗੀ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਧੀਨ ਨਿੱਜੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਵਧੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਸੀਮਿਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਦਫ਼ਤਰ ਹਨ। ਪੱਛੜੇ ਹੋਏ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਘੱਟ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਪੈਰਾ 7.14, ਆਰਥਿਕ ਸਰਵੇ 2023-24)। ਇਹ ਤੱਥ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛੜੇ ਖੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਾਰਗਰ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਨਿਵੇਸ਼ ਉੱਤੇ ਵੱਡਾ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਲਾਹੇਵੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ 2021-22 ਦੇ ਕੌਮੀ ਸਰਵੇ ਮੁਤਾਬਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 80.23% ਕਾਲਜ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੇਠ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਦੇ ਅਮਲ ਸਦਕਾ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲੇ ਬਹੁ-ਵਿਸ਼ਾਈ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਨਵੇਂ ਕਾਲਜ ਉਸਾਰਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸਰਮਾਏ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇ ਲਾਗਤ ਵਧੇਰੇ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਵੀ ਭਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਫੀਸਾਂ ਵੀ ਵਧਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਯਕੀਨ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਕਿ 'ਵਾਜਬ' ਤੋਂ 'ਉਚੇਰੀ' ਲਾਗਤ ਵਸੂਲੀ ਵੱਲ ਤੁਰਨ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਫੀਸਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਫਿਕਰ ਵੀ ਬੇਸਬਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ

ਵੱਲੋਂ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਖੋਂ ਪੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਮੱਧਮ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ। ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਦੀ 2018 ਦੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿਚਲੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਦਾਂ 2023 ਵਾਲੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ। ਪਿਛਲੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਠੇਕਾ ਆਧਾਰਿਤ ਫੈਕਲਟੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਫੈਕਲਟੀ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੰਖਿਆ ਦੇ 10% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ (ਪੈਰਾ 9.7, ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ.-2018)। ਇਹ ਮਦ ਹਟਾ ਦੇਣਾ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚਾਹੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅਧਿਆਪਕ ਠੇਕੇ ਉੱਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ। ਇਹ ਕਦਮ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਵਿੱਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਉੱਤੇ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕਦਮ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਅਸੁਖਾਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਆਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਾਨੀ ਦਾ ਸਬਬ ਵੀ ਬਣੇਗਾ। ਦੂਜੀ ਮਦ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਾਲਜ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਦੇ ਜਾਰੀ ਤਿੰਨ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕੋਟਾਹੀ ਦੇ, ਅਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਅਹਿਮ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ (ੳ) ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਰੈਗਿੰਗ ਦੇ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਨਿਯਮ-2012; (ਅ) ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰੀ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਨਿਯਮ-2012; ਤੇ (ੲ) ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਿਵਾਰਨ ਨਿਯਮ-2012, ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ (ਪੈਰਾ 6.4 (iii), ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ.-2018)। ਨਵੀਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਸ ਮਦ ਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਅਸਹਿਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਮਿਲਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਮੀਦ ਬੱਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਧਿਐਨ-ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਬੇਲੋੜੇ ਦਬਾਵਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਨਾਲ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਰਾਇ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ. ਵੱਲੋਂ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਲਈ ਜਾਰੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੱਖਰੇ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਆਖਿਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਨਤਕ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਨਵਰੀ 2023 ਵਿਚ ਡਾ. ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਬਣਾਈ 11 ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਅਕਤੂਬਰ 2023 ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਕਰਨ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਨੇ ਸਰਕਾਰ

ਡਾ. ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਲ
ਫੋਨ: +91-94172-69294

ਦੀ ਖੇਤੀ ਸੰਕਟ ਨਜਿਠਣ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਜੀਦਗੀ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਖੇਤੀ ਸੰਕਟ ਢੁਕਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਭਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਹੰਭਲੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਖੇਤੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮੁੱਚੇ ਰਾਜ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਇਸ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੱਦਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ, ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ 18 ਸੈਂਟਰ ਆਫ ਐਕਸਲੈਂਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ, ਖੇਤੀ ਮੰਡੀਕਰਨ ਖੋਜ ਤੇ ਚੌਕਸੀ ਸੰਸਥਾ, ਖੋਜੀ ਖੇਤੀ ਮੰਡੀਕਰਨ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਮੰਤਵੀ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਕੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗਣ ਦਾ ਬਣਾਉਣਾ ਚੰਗਾ ਉਦਮ ਹੈ ਪਰ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕਿਸਾਨ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਕਿਹੋ-ਜਿਹੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ

ਸੁਹਿਰਦ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਲੋੜ

ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਬੀਜ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬੀਜ ਹੱਥ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਵੱਧ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਪੀ.ਬੀ.ਡਬਲਿਊ.-1 ਚਪਾਤੀ, ਪੀ.ਬੀ.ਡਬਲਿਊ. ਆਰ.ਐੱਸ.-1 ਅਤੇ ਡਬਲਿਊ.ਐੱਚ.ਡੀ.-943 ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੁਪਤ ਵਾਲੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਲਈ ਪੈਦਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸੈਸ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਭਾਵੇਂ ਚੰਗੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਸਿਸਟਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਪਾਹ, ਮੱਕੀ, ਬਾਸਮਤੀ, ਦਾਲਾਂ ਅਤੇ ਗੰਨੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਵੀ ਵਾਜਿਬ ਹਨ। ਖਰੜੇ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਫਲਾਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ, ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ, ਗਰੇਡਿੰਗ ਅਤੇ ਮੁੱਲ ਵਧਾਏ ਚੰਗੀਆਂ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਹਨ ਪਰ ਜਲਦੀ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਢੁਕਵਾਂ ਸਟੋਰੇਜ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਲ ਮੰਡੀ ਢਾਂਚਾ ਵਿਕਸਤ ਕਰੇ। ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ 60 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਚੰਗੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵਾਂਗੂ 58 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ 'ਤੇ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਕਿਸਾਨ/ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ, ਮੁਫਤ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ, ਪੰਚਾਇਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਂਝੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ-ਤਿਹਾਈ ਹਿੱਸਾ

ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਦੇਣ ਅਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ, ਮਗਨਰੇਗਾ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ 100 ਦਿਨ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕੰਮ ਵਧਾ ਕੇ 200 ਦਿਨ ਕਰਨ ਦੇ ਚੰਗੇ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਇਸ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਧਾਰ ਸਿਸਟਮ ਲਈ ਸਿੰਗਲ ਵਿੰਡੋ ਸਿਸਟਮ, ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਸਕੀਮ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਖੇਤੀ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਨਜਿਠਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਤਮਾਮ ਕਰਜ਼ੇ 'ਤੇ ਲੀਕ ਮਾਰੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖੇਤੀ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਲਿਮਟਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਵਿਆਜ ਦੀ ਦਰ ਵੀ 4% ਸਾਧਾਰਨ ਵਿਆਜ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ; ਮੁਲਧਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਆਜ ਅਤੇ ਵਿਆਜ-ਦਰ-ਵਿਆਜ ਲਾਉਣ ਤੇ ਵਸੂਲਣ ਵਾਲੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਵੇ। ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ 'ਤੇ (ਸੀ2+50% 'ਤੇ) ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਾਰੰਟੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਲਾਹੇਵੰਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀਆਂ ਹਨ। ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਅੰਦਰ ਸਹਿਕਾਰੀ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੋ, ਮਾਰਕਫੈੱਡ, ਮਿਲਕਫੈੱਡ ਤੇ ਸੂਗਰਫੈੱਡ ਨੂੰ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਵਧਾਏ, ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਤੇ ਮੰਡੀਕਰਨ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਸਹਿਕਾਰੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹਿਕਾਰੀ ਬੈਂਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਯਕਮੁਸ਼ਤ ਨਿਭੇਤਾ ਸਕੀਮ ਵਰਗੀਆਂ

ਚੰਗੀਆਂ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੰਕਟ ਵਰਗੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸੁੱਕਾ ਕੱਦੂ ਕਰਨਾ, ਤੁਪਕਾ ਸਿੰਜਾਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਗੈਰਾ ਰਾਹੀਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੱਟ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੋਲਰ ਪੰਪਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਵੀ ਚੰਗੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਝੋਨੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਤਾਂ ਹੀ ਘਟਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਨਵੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤੋਂ ਝੋਨੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਮੀਂਹਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਰੀਚਾਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਬਣਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨੀ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁੜਵਿਚਾਰਨ, ਵਿਕਰੀ-ਖਰੀਦ ਤੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਵਸੀਕਾ ਨਵੀਸ ਤੇ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਰਨ ਵਰਗੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰੇਟ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਲਾਉਣ ਤੇ ਗਾਹਕ ਨੂੰ ਬਣਦੀ ਰਸੀਦ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਕਾਰਡ ਨਾਲ ਲਿੰਕ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਪਾਸਬੁੱਕ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਰਗੇ ਚੰਗੇ ਸੁਝਾਅ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਘਟਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੁਝ ਢਾਂਚਾਗਤ ਮੁੱਦੇ ਅਣਫੇਰੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂ ਧਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਐਲਾਨਣਾ, ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਹੱਥ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਰਗੇ ਚੰਗੇ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ ਪਰ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਆਮਦਨ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਲਈ ਦੁੱਧ ਦਾ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰੱਥਨ ਮੁੱਲ ਪ੍ਰਤੀ 10 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਫੈਟ ਮਿਲਣ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ, ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾੜੀਆਂ ਖੇਤੀ ਲਾਗਤਾਂ ਕਰ ਕੇ ਬਰਬਾਦ ਹੋਈਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਔਸਤ ਝਾੜ ਦੇ ਪੂਰੇ ਮੁੱਲ ਬਰਾਬਰ ਇੱਕ ਏਕੜ ਨੂੰ ਇਕਾਈ ਮੰਨ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਿਨਾ ਚਿਰ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਤੇ ਕਣਕ ਦਾ ਨਾੜ ਬਿਨਾਂ ਸਾੜੇ ਤੋਂ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਝੋਨੇ 'ਤੇ 4000 ਹਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਕਣਕ 'ਤੇ 3000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਪਰਾਲੀ ਜਾਂ ਨਾੜ ਸਾੜਨ ਵਿਰੁੱਧ ਪਾਬੰਦੀ, ਜੁਰਮਾਨੇ ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਆਪਣਾ ਅੱਧਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦਮਗਜੇ ਮਾਰਨ 'ਚ ਗੁਆ ਚੁੱਕੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਦਸ਼ਾ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਰੜੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਫੇਰੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵੱਲ ਵਧਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਸੁਧਾਰੀ ਹੋਈ ਕਿਸਾਨ ਪੱਖੀ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਪਿਛਾਹ ਕਦਮ ਖਿਚਦੀ ਹੋਈ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ-ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਰੋਹ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਕਟ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੀ ਕਿਸਾਨੀ ਪਿਛਲੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਉਡੀਕਵਾਨ ਹੈ।

ਸਲਮਾਨ ਖਾਨ ਦਾ ਮਾੜਾ ਦੌਰ?

ਆਪਣੇ ਕਰੀਬੀ ਦੋਸਤ ਤੇ ਐੱਨ.ਸੀ.ਪੀ. ਆਗੂ ਬਾਬਾ ਸਿੰਦੀਕੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਮਗਰੋਂ ਅਦਾਕਾਰ ਸਲਮਾਨ ਖਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ 'ਬਿੰਗ ਬੋਸ 18' ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਨਜਿੱਠਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਖੁਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਦੌਰ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਸਿੰਦੀਕੀ ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਇਫ਼ਤਾਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਬੋਲੀਵੁੱਡ ਹਸਤੀਆਂ ਨਾਲ ਖਾਸ ਸਬੰਧਾਂ ਲਈ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ

ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ

ਸਨ, ਨੂੰ 12 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਪੁੱਤਰ ਜੀਸ਼ਾਨ ਸਿੰਦੀਕੀ ਦੇ ਮੁੰਬਈ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਦੀਕੀ ਨੂੰ ਗੈਂਗਸਟਰ ਲਾਰੈਂਸ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਨੇ ਖਾਨ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਕਾਰਨ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਉਧਰ 'ਬਿੰਗ ਬੋਸ 18' ਦੇ ਸ਼ੋਅ ਵਿਚ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਵਜੋਂ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਲਮਾਨ ਖਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸੀਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਯਾਰ, ਕਸਮ ਖੁਦਾ ਦੀ, ਮੈਂ ਕਿਸ ਦੌਰ 'ਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇੱਥੇ ਆਉਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਇੱਥੇ ਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਕੁਝ ਕੰਮ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਰਨੇ ਹੀ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।"

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਗਾਇਕ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਅਨੂਪ ਜਲੋਟਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬੋਲੀਵੁੱਡ ਸੁਪਰਸਟਾਰ ਸਲਮਾਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸਲਮਾਨ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਾਲੇ ਹਿਰਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਘਟਨਾ 1998 ਵਿਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਜੋਧਪੁਰ ਵਿਚ ਫਿਲਮ 'ਹਮ ਸਾਥ ਸਾਥ ਹੈ' ਦੀ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ

ਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਗੈਂਗਸਟਰ ਲਾਰੈਂਸ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਤੋਂ ਜਾਨਾਂ ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਮਿਲ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਸਿੰਦੀਕੀ ਦੇ ਕਤਲ ਅਤੇ ਸੁਪਰ ਸਟਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਅਨੂਪ ਜਲੋਟਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਲਮਾਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲੀ ਉਡਾਣ ਲੈ ਕੇ ਬਿਸ਼ਨੋਈ

ਮੰਦਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣਾ ਸਹੀ ਹੈ। ਜਲੋਟਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣ ਨਾਲ ਇਨਸਾਨ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਾਨਾ ਦਾ ਸਨਮਾਨ

'ਮਾਮੀ ਮੁੰਬਈ ਫਿਲਮ ਫੈਸਟੀਵਲ-2024' ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਤਾ ਪਾਇਲ ਕਪਾੜੀਆ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਆਲ ਵਿ

ਕੁਦਰਤ ਕੌਰ

ਇਮੈਜਿਨ ਐਂਜ ਲਾਈਟ' ਦੀ ਸਕਰੀਨਿੰਗ ਨਾਲ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਦਾਕਾਰਾ ਸ਼ਬਾਨਾ ਆਜ਼ਮੀ ਨੂੰ 'ਸਿਨੇਮਾ ਵਿਚ ਉੱਤਮਤਾ ਪੁਰਸਕਾਰ' ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮਈ ਵਿਚ ਕਾਨ ਫਿਲਮ ਫੈਸਟੀਵਲ 'ਚ

ਗ੍ਰਾਂ ਪ੍ਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ 'ਆਲ ਵਿ ਇਮੈਜਿਨ ਐਂਜ ਲਾਈਟ' ਮੁੰਬਈ ਦੀ ਨਰਸ ਪ੍ਰਭਾ 'ਕਾਨੀ ਕੁਸਰੂਤੀ ਬਾਰੇ ਮਲਿਆਲਮ/ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਰਹਿ ਰਹੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਅਜਿਹਾ ਤੌਹਫਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਭੁਚਾਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਹੀ ਨਰਸ ਅਨੂ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦਿਵਿਆ ਪ੍ਰਭਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਜੁੜੀ ਹੈ ਜੋ ਹੋਰ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ।

ਫਿਲਮ 'ਆਈ ਵਾਂਟ ਟੂ ਟਾਕ' ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ

'ਆਈ ਵਾਂਟ ਟੂ ਟਾਕ' ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਝਲਕ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸ਼ੁਜੀਤ ਸਰਕਾਰ ਹੈ। 'ਗੁਰੂ' ਦੇ ਅਦਾਕਾਰ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਬੱਚਨ ਨੇ ਫਿਲਮ ਦਾ ਪੋਸਟਰ ਆਪਣੇ ਇੰਸਟਾਗ੍ਰਾਮ ਅਕਾਊਂਟ 'ਤੇ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੋਸਟਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਝਲਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਦੇ ਪੇਟ 'ਤੇ ਕੁਝ ਰਹੱਸਮਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੱਥ ਨੇ ਜਗਿਆਸਾ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਦਾਕਾਰ ਨੇ

ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕੈਪਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: "ਬੋਲਣ ਲਈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੈ ਪਰ ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।" ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਜੋਨੀ ਲੀਵਰ, ਅਹਿਲਿਆ ਬਾਮਰੂ ਅਤੇ ਜੈਅੰਤ ਕੁਪਲਾਨੀ ਨੇ ਵੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। 'ਆਈ ਵਾਂਟ ਟੂ ਟਾਕ' 22 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਬੱਚਨ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਉਡੀਕ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫਿਲਮ ਉਸ ਦੇ ਕਰੀਅਰ

ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਨਿਭਾਏਗੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਮਿਹਨਤ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਫਿਲਮੀ ਕਰੀਅਰ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਇਕ ਹੋਰ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਫਿਲਮੀ ਕਰੀਅਰ ਨੂੰ ਲੀਹ 'ਤੇ ਪਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਹਵਾ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ।

-ਆਮਨਾ ਕੌਰ

ਅਜੇ ਦੇਵਗਨ ਦੀ ਆਮਦ

ਅਦਾਕਾਰ ਅਜੇ ਦੇਵਗਨ ਦੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਫਿਲਮ 'ਨਾਮ' 22 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸਿਨੇਮਾ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਫਿਲਮਕਣ 2014 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਫਿਲਮ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦੀ ਫਿਲਮ ਦੀ ਰਿਲੀਜ਼ ਵਿਚ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ।

ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਅਨੀਸ਼ ਬਜ਼ਮੀ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਨਿਲ ਰੁੰਗਟਾ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਜ਼ਮੀ ਅਤੇ ਅਜੇ ਦੇਵਗਨ ਦਾ ਇਹ ਚੌਥਾ ਸਾਂਝਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਜੋੜੀ 1995 ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਫਿਲਮ 'ਹਲਚਲ', 1998 ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ 'ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਹੋਣਾ ਹੀ ਥਾ' ਅਤੇ 2022 ਵਿਚ ਆਈ ਫਿਲਮ 'ਦੀਵਾਨਗੀ' ਵਿਚ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ

ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਪੋਸਟਰ ਵੀ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭੂਮਿਕਾ ਚਾਵਲਾ ਅਤੇ ਸਮੀਰਾ ਰੈਂਡੀ ਵੀ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਗੀਆਂ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਅਜੇ ਦੇਵਗਨ ਦੀ 'ਸਿੰਘਮ ਅਗੇਨ' ਅਤੇ ਬਜ਼ਮੀ ਦੀ 'ਭੂਲ ਭੁਲਾਈਆ' ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। 'ਸਿੰਘਮ ਅਗੇਨ' ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਰੋਹਿਤ ਸ਼ੈੱਟੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਰੀਨਾ ਕਪੂਰ ਖਾਨ, ਦੀਪਿਕਾ ਪਾਦੂਕੋਨ, ਅਕਸ਼ੈ ਕੁਮਾਰ, ਟਾਈਗਰ ਸ਼ਰਾਫ ਅਤੇ ਰਣਵੀਰ ਸਿੰਘ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਹ ਫਿਲਮ 2011 ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਫਿਲਮ 'ਸਿੰਘਮ' ਦਾ ਤੀਜਾ ਭਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭਾਗ ਵਿਚ 'ਸਿੰਘਮ ਰਿਟਰਨਜ਼' 2014 ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਇਆ ਸੀ।

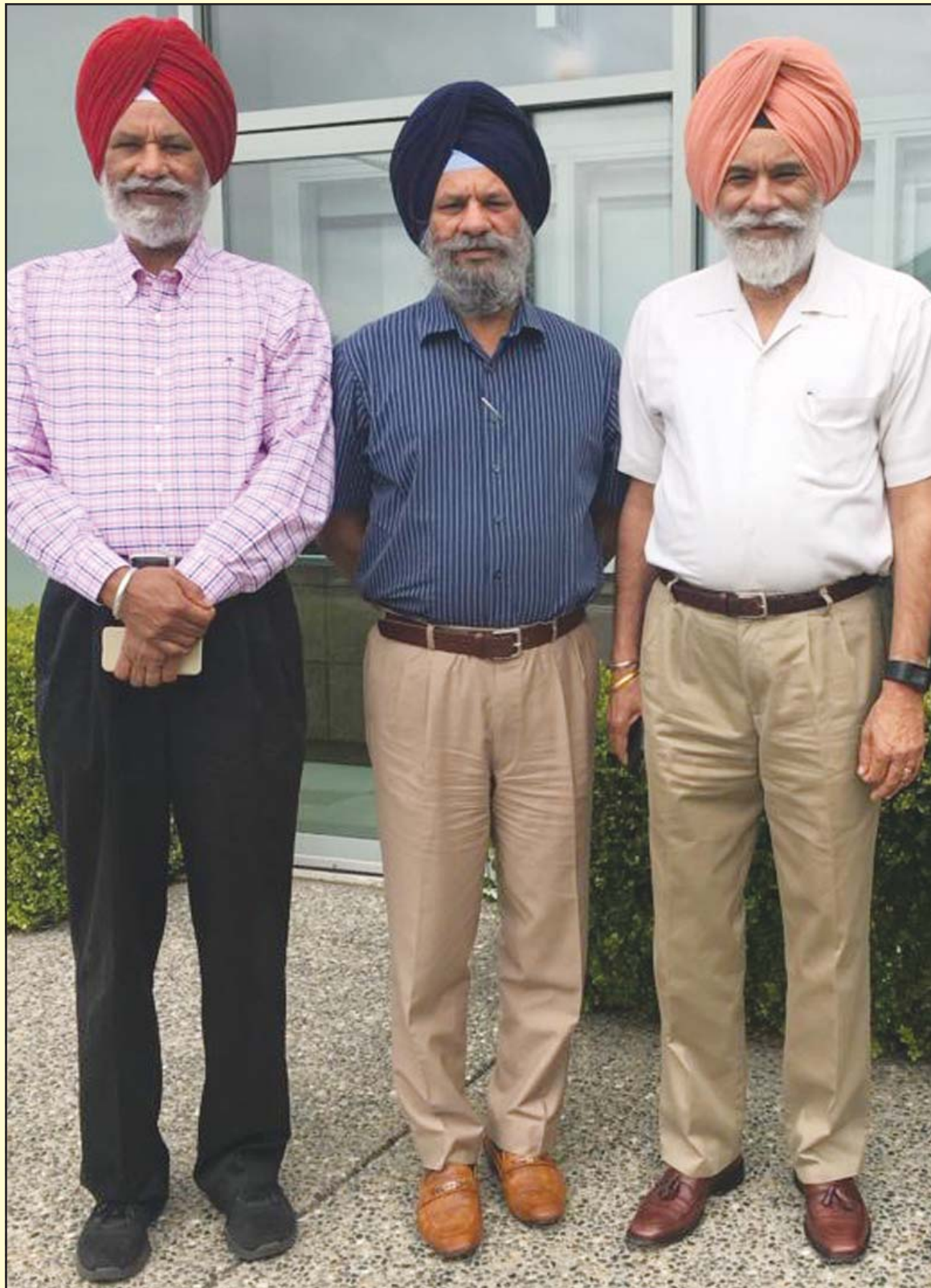
-ਗੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ

ਫਿਲਮ 'ਆਈ ਵਾਂਟ ਟੂ ਟਾਕ' ਦਾ ਪੋਸਟਰ, (ਵਿਚਕਾਰ) ਅਦਾਕਾਰ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਬੱਚਨ ਅਤੇ (ਸੱਜੇ) ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸ਼ੁਜੀਤ ਸਰਕਾਰ।

ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਜੋ ਅੰਧਕਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਨੇ
ਮੁਬਾਰਕ ਦੀਵਾਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਖੁਦ ਦੀਵੇ ਬਣ ਬਲਦੇ ਨੇ।

ਕੁਲ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਤਿਓਹਾਰ
ਦੀਵਾਲੀ ਦੀਆਂ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ।

ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਿਓਹਾਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ
ਨੈਤਿਕਤਾ, ਚੰਗਿਆਈ ਅਤੇ ਨੇਕੀ ਦੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੇ।

ਸ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਰੱਖੜਾ ਪਰਿਵਾਰ